

H * 4040 W

1.

1

not y r

— p

1 no

Preceptorium Ricco. & Lira

ordinis seraphici Francisci siue Expositio tripartita breuis rutil in decalogū legis diuine.

De decimis dandis.

Interrogationes faciente infirmo morienti.

De articulis fidei.

De septem peccatis mortalibus.

De triplici modo peccandi in deum.

De operibus misericordie.

Compendium de vita antichristi.

De fine mundi Et de extremo iudicio.

De aiehois immortalitate Libellus puerilis.

~~Preceptorium Ricco. & Lira~~

TI

338167

338167

Anthonij liberi Susarenſis i laudē inclite Co
 lonoz vrb̄ Epygramma feliciter incipit.
 O felix vrb̄s ante alias Colonia ſalae. z
 Pauper; ingenij mūnera ſumē libens.
 ſalue o metropol' ſuper; cara. inclita ſalue. o
 Tellus aucta bonis nobilibuſq; vrb̄s
 Tu mihi ſola places. nāq; eſ paduſus abūdans
 Horib; egregijs artib; atq; ſacr;
 It tua terraz celebr; iam fama p orbem
 Atq; tuas laudes ꝑcinit oīs homo
 Urbib; eſ reliq; multo felicior in te
 Nam requiem reges tres orient; habent
 O venerāda nimis vrb̄s. O ſanctiſſima ꝑ tot
 Enſib; exhauſta corpora ſancta colunt
 Reſ miranda. dei tecū eſt clementia: nanq;
 Munera que tot' non habet orb̄ habes
 Conſilijs romā vinc;. ſapientia arthenas.
 Pariſius ſtudijs. z Venetos opib;
 Singula qd referā ſuperas aſiatica regna
 Europe. atq; tibi z affrica magna fauet
 Ergo ego carminib; laudās caſtra opida z vrb̄es
 Non potero laudis immemor eſſe tue.

22. IX. 1982

N 2159

PROLOGUS

¶ Venerabil' fratr' Nicolai de lyra or
dinis seraphici Francisci preceptoruz
sue expositio tripharia breuis rutili de
calogū legis diuine Incipit feliciter.

Verbi israel pcepta

domini et ea in corde tuo quasi in libro
scribe. et dabo tibi terrā fluentem lac et
mel Deutero. 6. **¶** In his verbis propositis spi
ritus sanctus circa diuina pcepta tria rāgit. **¶** Pri
mo nāq; ostēdit q; s; hylarit' audiēda. **¶** Scōo
q; s; memorie cōmēdāda **¶** Tertō q; s; eternalit'
p̄miāda. Primū inuit cū p̄mittit. Audi israel pce
pta dñi. Scdm cū subdit. et ea i corde tuo q̄si i li
bro scribe. Tertū cū annectit. et dabo tibi frā flu
entē lac et mel. **¶** Propt' p̄mū sciēdū q; pcepta dñi
s; hylarit' et libent' audiēda triplici rōne. **¶** Pri
o q; naturā lapsam releuāt et oē pcti vulnus curāt.
¶ Scōo q; hoīez de vita beata pfecte certificane
¶ Tertō q; mētē rōnalē totalit' ad summam pfer
ctōez eleuāt **¶** Primū p; Natura nāq; hūana ex
preuaticatiōe p̄mi parēt; fuit triplica pcti vulnere
lauciata. Et p̄mo q; dē i rōnali q; fuit obfuscata in
cognitiōe p̄mi viri. Nā p̄m' hō ante pctm habuit
sincerā noticiā de deo p species sibi intellectualit'
influzas. Sed post peccatum ratio fuit depressa
intantuz vt p species corporales ip̄am cognitiōem
diuinam oporteret medicare. **¶** Scōo in cōcupi
sabili q; fuit viciata in dilectiōe summi boni. **¶** A p̄

ritatenā q̄ diuine dilectionis. concupiscibilis dē
pressa fuit. ⁊ contaminata amore terrenorum.

Tercio in irascibili. que fuit debilitata in detes-
tatione mali Nam p̄tervehemētā passionum.
homo in statu nature corrupte non potest ita viri-
liter detestari malū sicut fecisset i statu innocentie

Hoc aut̄ vulnus triplex per diuina p̄cepta per-
fectissime sanā. **C**ham p̄mo rationalem illumi-
nant i p̄fecta cognitione prim̄ veri. **U**n̄ Psalmi-
sta. Preceptum domini lucidū illuminās oculos

Scdo concupiscibilem inflammāt in perfecta
dilectōe summi boni. **U**nde Psalmista. Ignitū
eloquium tuum vehementer.

Tercio irascibile
confirmant in p̄fecta detestatione mali. quod pe-
tebat Psalmista cum dicit. Confirma me in verb
tuis. **U**nde p̄ter predicta. p̄cepta diuina non so-
lum sunt hylariter audienda. sed etiam sunt p̄ oī-
bus int̄ime diligenda. **T**este propheta qui dicit

Ideo dilexi mandata tua super aurum ⁊ thopaz
on. **C**uius rāmen causā tripl̄cem p̄dictis trib̄ cō-
sonam reddit ibidem subdens **P**ropterea ad oīa
mandata tua dirigebar. **I**n quo innuit q̄ homo

per mandata diuina dirigit in perfecta dei cogni-
tione ⁊ in int̄ima eius dilectione **S**ed per hoc q̄
sequitur. omnem viam iniquam odio habui ostē-
dit etiam quoad irascibilem q̄ per ea homo perfe-
cte dirigitur in perfecta detestatione mali. **E**t qz

precepta diuina sic sanant vulnera peccati. idō cō-
ueniente. **S**criptura sacra nom̄ie ynnguenti sana-
riū expr̄imuntur. **E**ccl̄esia. 38. **U**nguentariū fa-

PROLOGUS

det pigmenta suauitatis et ynctionis confidet sua/
uitatis. Nam ad sanandum vulnera nostre men/
tis pigmentarius de^o ipse in apotheca diuine bo/
nitatis. per artem et magisterium sue sapientie increa/
te. conficit unguentum et triplex antidotum peropti/
me sanatum. Et hoc ex herbis nobilissimis adun/
uicem permixtum. Ex diuina scilicet misericordia et ex eius mel/
lifica doctrina et ex gratia diuinitus inspirata. Hec
autem artificio diuine sapientie sibi iuicem permixta. illud
unguentum sanatum efficiunt. **S**ecundum psalmum 137. non in paruo
cecitatis homo ex diuinorum preceptorum obseruatione certis/
sime assecurat de vita beata Et in 100 saluator dicit
Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi. sua mandata.
Propter quod saluator discipulorum eius doctrinam suam/
tibus et precepta eius implentibus premium eterne
beatitudinis pollicetur Luce. 22. Ego dispono
vobis regnum sicut disposuit mihi pater ut edatis et
bibatis super mensam meam in regno meo ubi vita
eterna (secundum Augustinum) sine fine videbitur / sine
fatigatione laudabitur et sine fastidio amabitur.
Tertium patet. Nam summa perfectio hominis actiue
in hac triplici actu perficitur. Ad quorum summam
torem precepta diuina mentem rationalem totaliter ele/
uant et sublimant. Primus est omnis terrene sollicitudo
dis depositio et mens ab omni specie creata perfecta
denudatio / ac in sui ultimo omnimoda reollectio **Q**uod
psalmus 137. oportet enim mentem ad spirituale perfectioem transcedere
reuelentem ab omni sollicitudine terrenorum esse semotim et
ab omni specie creata esse abstractam et in sui ultimo totaliter
recollectam. Quod pulchre figuratum est in moysi

Exo. li. 24. q̄ cū deberet ad deū i mōtē ascēdere:
pus fuit a tumultu ppli segregat⁹ deide fratri suo
Aarō associat⁹ que tñ postea dimisit postq̄ cū co
ptē mōr̄ ascēditz ita demū sol⁹ remāsit. Moyses
nāq̄ iterptat assump⁹ d̄ aq̄ vl⁹ depositō vl⁹ denu
datō. z fcat mentē p̄ceptuā ab oī tumultu ppli
segregatā. Qd̄ inuit p̄ h̄ q̄ Moyses segregatus
fuit a plo. Irē ab oī specie creata denu datā z ab
structā qd̄ inuit p̄ h̄ q̄ fuit a fratre seūit⁹. Et hoc
notant qz sic Aarō fuit moysi naturali viculo col
ligat⁹. ita sp̄s p̄ q̄s i intellectualē cognitōez deduc
amur sp̄s st̄ mētī nr̄e naturalit̄ cōplantate. qd̄ p̄z/
qz nr̄ intellect⁹ nihil intelligit naturalit̄ nisi pus fu
erit sp̄e aliq̄lit̄ i format⁹. t̄tio de aīa. Et iō Moy
si ab Aarō separatō ē mēt̄ rōnalis ab oī sp̄e creata.
p̄fecta denu datō ¶ T̄t̄io ip̄az mētē p̄ceptuā
oportet eē i sui itimo recollectā. Qd̄ p̄z p̄ h̄ q̄ Mo
yses post separatōez sui a fratre q̄ draginta dieb⁹ sol
litari⁹ remāsit. Ad insinuādū q̄ mēs ip̄i⁹ i sui in
timo p̄fecte recollecta fuit Scōs actus est suū p̄i⁹
omnimoda derelictō. Oportet nāq̄ mentē ad cō
templatōis fastigiū aspirantē. seip̄az deserere z vo
luntatē p̄riā oīmode abdicare z ip̄am diuine vo
luntati a deo p̄fecte conformare. q̄ in nullis suis
motib⁹ sequat̄ impetū arbitrii p̄rii h̄ in omnibus
mere dependeat ex voluntate arbitrii diuini. Quō
autē mens vel qualit̄ seip̄am deserere debeat. pul
cre docet z subilit̄ Bernard⁹ sup̄ cantica. sermo/
ne. 85. vbi dicit q̄ hoc fit cū mēs ineffabili vbi dul
cedine allecta seip̄am sibi quodā mō furat̄ z sup̄ se

PROLOGUS

sp̄am rapit̄z elabit̄ a seip̄a vt̄ v̄bo diuino fruatur.
 Quod et̄ si d̄etur alicui experiri. nulli t̄m dat̄ pos-
 se eloqui cū hoc sit ineffabile. Vñd̄ Bernardus
 ibidē dicit q̄ sibi b̄ū diligēt̄z consideret̄ apparz q̄ hoc
 emanat̄ a profundo cordis defici q̄d̄ veritatez fat-
 eti experimenta liter cōprobauit̄. In quo q̄d̄ v̄bo
 beat̄ Bernard̄ tria innuit̄ q̄ ad hoc zcurrunt vt̄
 mens seip̄am deserat. ¶ Primo nāq̄ requirit̄ volū-
 tarz pp̄ue omnimoda abdicatio. q̄d̄ innuit̄ p̄ hoc
 q̄d̄ dicit̄ q̄ mens quodā mō se sibi furat̄. ¶ Sc̄do
 requirit̄ omnis op̄atōis natural̄ omnimoda trāscē-
 sioz in apice z tēpl̄atōis p̄fecta suspēctio. q̄d̄ innuit̄
 cū dicit̄ p̄ h̄ q̄ mēs sup̄ seip̄am rapit̄. ¶ Tert̄o req̄-
 rit̄ sup̄ius d̄spectioz sue voluntat̄z in voluntatem
 diuinā p̄fecta trāformatō. q̄d̄ innuit̄ p̄ hoc q̄d̄ di-
 cit̄ mentem elabi a seip̄a vt̄ v̄bo diuino fruatur.
 Tunc em̄ mens a seip̄a elabitur. quando sibi p̄p̄t̄
 et̄ omibz actibz suis scz apprehensioz appetiue
 p̄suauritate diuine contemplationis fundit̄ mo-
 ritur v̄bo diuino fruensz omnibus alijs mor-
 tua existens. Hec autem mors est dulcissima. q̄d̄
 bene pbauerat̄ Jacob patriarcha dicens. Fā le-
 tus moriar qz vidi faciē tuā. Gen̄. 46. Hec autē
 sumpt̄ d̄relictio pulcre figurata ē in Moysē. cui
 dicit̄ d̄ns. ne ad ip̄m appropinq̄ret. s̄ calciamenta
 pedū solueret. Exod. 3. Ne appropinques inquit
 huic sed solve calciamenta de pedibus tuis locus
 em̄ in quo stas terra sancta est. Per calciamentuz
 quod perfecte pedi conformatur et sibi quodam
 modo vinculo ligature astringit̄ d̄signat̄ inclina-

est naturalis qua quilibet inclinatur et reflectitur ad se-
ipsum eius commodum appetendo et propria voluntate
rem sectando quam oportet homines pro se discedere
si diuine contemplationis velit esse particeps Et ideo pe-
dum discalciatio nihil aliud est quam propria voluntate omni-
moda abdicatio et eius in diuinum beneplacitum perfecta
transformatio. ¶ Tertius actus est mentis ad diuinam
claritatem introductio et diuine claritatis purissima
contemplatio Quod figurate inuit per hoc quod Moyses
quodam raptu deifico ad diuinam claritatem introductus
ipsum deum per essentiam vidit. ut dicit Augustinus
in libro de uisitando deum ad paulinum. Ex hac est
uisione et sortio diuini sermonis eius facies cornu-
ta fuit/quia radijs claritatis maxime resplenduit/que
etiam acumen uisus humani tantum repercutit. quod
tu dei non poterant in faciem Moysi respicere: nisi
eam prius uelaret panno superposito. Sed notabi-
le ualde est quod sola facies Moysi diuina claritate re-
splenduit. quod cum anima per raptum ad diuinam cogniti-
onem producat. sola imago rationalis anime luce diuine clarita-
tis perfunditur. Et hec de primo principali. ¶ Pro-
pter scilicet est sciendum quod diuina precepta per uis-
um meditationem et deuotam affectionem sunt scribenda
iterius in corde et exterius in opere. Nec ualet ex-
cusatio si aliquis diceret se nescire scribere/cum nunquam
litteras didicerit. quod scriptor huius scripture iterius
in corde est spiritus sancti iterius inspirans Pen-
na scribens est diuina inspiratio uoluntate ad bonum ex-
citans. Pargamentum in quo scribitur quod dicitur esse mun-
dum et nuditum est cordis munditia. quoniam pargamento

Prologus

nigro & lutoſo nō apparet ſcriptura pulchra & legē
bilis. Incauſtum hui⁹ ſcripture ē gr̄a ſpūſſanctē
Cōtinētia vero ſcripture ē dilectio dei & pximi.
q; ſm ap oſtolū. ſinis p̄cepti ē charitas. i. ad Thē
mo. i. ca. Et ſicut inſtrumēta p̄cioſa & ſpecioſa re/
cōdunt i loco ſecreto & p̄uato ita ſcriptura p̄cepto
rū dei cū ſit vtiliſſia & nobiliſſima d; in ſecreto pe/
ctoris p̄ſeruari. Jeremie. 31. iſi. Dabo legē meaz
et ſcribā eā in eoz cordib;. Nec ſolū p̄cepta diuina
ſcribenda ſunt in corde ſ; p̄ p̄petuo memoriali ſūt
etiā ſcribēda in corpore exteri⁹ ne vnq; obliuione
deleanf. Sunt autē ſcripta in triplici parte corpo/
ris videlz in manib; vt p; p; decē digitos manū
in pedib; p; decē articulos pedū. & in ipiſ ſenſib;
p̄pter qnq; ſenſus exteriores & quinq; interiores
Ideo autē ſcripta ſunt in trib; partib; corporis p̄/
dictis .ad deſignandū q; p̄cepta diuina debent i
nobis regulare man⁹ operatōis / dirigere grefſus
affectōnis / & moderare ſenſus & motus conſerua/
tionis / vt videlz in omī tua operatōne diuinū ho/
nozem attendas. & in omni affectōne tua amorez
diuinū exerceas. & in omni cōuerſatōne tua exem/
pla ſanctitatis p̄tendas. Et de hac duplici ſcri/
ptura poteſt intelligi illd qd ſcribit Zocaliſ. 5.
Vidi in dextera ſedētis ſup thronū librū ſcriptū
intus & foris / vbi per ſedentez in throno intelligo
p̄ſentiam diuine maieltatis que in aīa deuora de/
lectanter requieſcit / & illā requiē p̄e oib; alijs / de/
ſideralib; appetit. iuxta illud Prouerbiozum
.8. Delicie mee eſſe cum filijs hominum. Per

thronū s̄o intelligo dignitatē aīerātōnalis q̄ ad
modū throni d̄z eē clara z lucida p̄ mēt̄ puritatē
solida z firma p̄ virtū suaz in bono diuino p̄fectā
stabilitatē. Sublimis z alta. p̄ feruent̄ desiderij
sublimatōez z p̄ oīmodā sui a p̄cupiscētia terreno
ruz elongatōez. In hoc ar̄ throno sedēs. signant̄
tenet libzū i dextera manu qz desiderij aīe deuo/
res p̄ inclināf ad amorē celestij z eternozū. qd̄ per
dexterā intelligit̄. **H**ic aut̄ liber script̄ eunt̄ z fo/
ris. qz p̄cepta diuina debēt scribi in aīa deuota i/
tus in corde p̄ intīmā dilectōez. z foris in corpe p̄
operz īplerōez. **S**ciendū tñ qz ista scriptura taz
in corde q̄s in corpe hoīs indelebilit̄ scribi debeat
tñ sūt q̄ proth dolor in multz hāc scripturā de
lent z abscondūt. In qbusdā aq̄ carnal̄ delectati/
onis In qbusdā ignis tēporal̄ affectōnis. In q/
busdā s̄o vetustas mūdial̄ p̄uersatōnis. **¶** Prū
mū p̄z nā aqua carnalis delectatōis in qbusdam
ad modū diluuij intantū p̄ualet q̄ multotiens et
mēt̄es p̄fectoz deicit z subuertit. **¶** **U**n̄ d̄t Aug⁹
i libro de singularitate clericoz **E**rede mihi Cepi/
scopis loquor? **U**idi pestē istā deicere cedros li/
bani de quoz lapsu nō min⁹ dubitabā q̄s **H**iero
nimi v^l **A**mbrosij. **E**tiō si p̄cepta diuina i mente
tua desideras i delebilit̄ obseruare. opret q̄ flux⁹
carnal̄ delectatōis i mēt̄e tua domet z desiccat p̄
uentū calidū z vrentē feruētissime charitat̄. **¶** **Q**d
pulsore figuratū ē erod. i. 14. vbi de⁹ p̄ ventū vren
tē sic desiccavit mare rubz. q̄ popul⁹ israhelitic⁹
ip̄m sicco vestigio p̄trāsuit. **E**t hoc vere cōpletur

Prologus

In nobis quā p ardore charitatꝝ oīs flux⁹ labi⁹ car
nalis voluptatꝝ ī nobis totaliter desiccā. ¶ **S**
est sciendū q iste ventus vrens signāter dicit venire
de deserto qz nūq̄s charitas pfecte ī corde hominis
accendit. nisi pri⁹ ab oībꝝ affectōnibꝝ mundanis
mens totalit⁹ denudet. ¶ **S**cdm p3. Nam sicut
ignis material⁹ apposit⁹ radici arboris tollit oīm
ei⁹ virore⁹ z fecunditatē. sic ignis cōcupiscētie terre/
noꝝ desiccāt ī aīa oīs grē fecunditatem z abstergit
oēs diuine scripture decorē ī spā rationali imagine
diuinit⁹ inscripte. Et tō si diuina pcepta ī aīa tua
īn delectabilē debēt obseruari. optz qz ardor cōcupi/
scētie p rore celici z refrigeriū diuine grē temperet
Ros em grē obuiās ardori z cupiscētie ipi⁹ est uz
tēperat z enervat. z hoc triplici ratōe. ¶ **P**rimo
nāqz ex eo qz grā q̄ ē qdā emanatio luc⁹ eterne p̄
obfuscare oīm rez tēporaliū claritatē z p p̄ns ap/
petibilitatē ¶ **S**cdō ex hoc qz grā q̄ ē qdā gust⁹
spūalis emanās a fonte diuine dulcedinis p̄ ob/
ruere v⁹ alienare oīm tēporaliū suauitatē ita vt
eoz dulcedinē ī amaritudinem cōuertat. qz snt
Bernardū de amore intern⁹ gust⁹ mentes tanto
dulcore pfūdit. vt de labore req̄ez de merore gau/
diū z de cōtumelijs gloriā habeam⁹. ¶ **T**ertio
ex hoc qz grā q̄ ē qdā donū emanās ab īmēsi/
tate diuine largitatꝝ. p̄ menti adnihilare omniū
spaliū dignitatē ita vt illa q̄ pus estimabat p̄cel/
osa et magna. postea repūter vilia et abiecta. qz
beneficit apostol⁹ cum dicit. *Quia arbitratus sum
vt stercorea vt xpm lucrificiam.* Nec mirz. qz cum

oīa tēporalia sūt vacua ⁊ egestate plena. vt scribitur
Zere. 4. Aspeti terrā ⁊ ecce vacua erat ⁊ nihil
Dicunt nāq; terrena vacua. q; nō possunt esurire
aīe satiare. ⁊ dicunt plena nihil q; nō possunt ei⁹
desideria q̄erare. ¶ Tertiu⁹ p̄z. nā vetustas mū/
dialis p̄seruatōis ad modū vetustat; natural' ho/
minē excecāt ī diuina cognitōe. ⁊ mentē īfrigidat
ī diuina dilectōe. ⁊ virtutes naturales debilitat ī
bona operatōe. quare talis nihil potest efficere
deo gratū. vt p̄z. 2. ad Corin. 2. Et ideo hāc vetu/
statem ī hoīe abolentē diuina p̄cepta apostolus
docet deponere. ad Ephe. 4. Exuētes ī q̄r vete/
rē hoīez id est antiquā peccādi consuetudinē hoīez
īnueterantē. Facit em̄ hoīez cecū ī diuina cogni/
tōe. frigidum ī diuina dilectōe. ⁊ impotentem
ī bona operatōe. Talis autē vetus homo debet
erui cum actibus suis hoc est cū omni affectōe ⁊
īclinatōe derelicta peccādi consuetudine ita q̄
īstantū animus pctm̄ detestetur q̄ nunq; p̄terite
delectatōis pcti sua uiter recorder. Sequit. Et
duite uos nouū hoīez q̄ scdm̄ deum creatus est ī
iusticia ⁊ sc̄titate ueritat;. Ephe. 4. vbi signant ē
aduertendū q̄ nou⁹ homo quez ī duere debem⁹
p̄ totū virtut; exercitiū ⁊ decorē notāter d; esse cre/
atus ī iusticia vt qd̄ tibi vis fieri. p̄mo tuo faci/
as. Hanc em̄ iusticiā naturalē x̄ps p̄sonaliter do/
cuit Math. 7. Debet etiā eē creatus ī sanctitate
vt ī oī p̄uersatōe tua p̄mo tuo exēpla sc̄titat; ex/
hibeas. S; d; eē creat⁹ ī ueritate vt ī oīb; opib;
bonis uerā ⁊ rectā itēdēz habeas solū itēdēdo ī

Prologus

els diuinū honorē z pximi edificatōez. z tūc veta
citer dicere poteris cū apostolo nra conuersatio in
celis ē qz lz pcedas i existētia naturali z ditōez hu
manā seruas tū i efficacā xtuāli pfectōez āgelicā
¶ Propter tertiu ē sciēdū q qūqz diuina pcepta
sic hylarit audierit z i toto corde memorit retinuit
erit z in ope viriliter adimpleuerit. talis sine dubio
eternalr felix erit. ppter qd signanter subiungit. z
dabo tibi terrā fluentē lac z mel. p terrā eterna be
atitudo itelligit ppter stabilitatē z pmanentiā
eterne felicitatē. q qdē terra fluit lacte. .i. claritate
diuine cognitōis/ z melle suauitate diuine fruitō
nis/ quā nobis p̄stare dignet q sine fine regnat in
celis deus benedict⁹. ¶ Intēdēs igit p̄muni
exhortatōne fidelium aliquā noticiā tradere dīnoꝝ
pceptoꝝ tria sūt notāter p̄ligēda ¶ Primū respē
cit diuinōꝝ pceptoꝝ distinctōez. ¶ Scdm respē
cit eoz originē ¶ Tertiu āt eoz traditōez ¶ Pro
pter p̄mū ē sciēdū q distinctio pceptoꝝ p̄t sumi tꝛē
bus modis. ¶ P̄ia distinctio sumit ex diuersitas
te stat⁹ z sic qdā pcepta nos ordināt i vita p̄tēpla
riua sicut pcepta p̄me tabule/ z qdā i vita actia si
cut sūt pcepta scde tabule q docent hoies p̄uose
querari z qere. ¶ Scda distinctio sumit ex diuer
sitate finis z sic qdā pcepta finalit nos ordināt in
deū sicut pcepta p̄me tabule. q dā yo nos ordināt
respectu pximi sicut pcepta scde tabule. ¶ Ter
tia sumit ex obiecti formali diuersitate q in h̄ dis
fert a scda. qz ista disticte applicat. fm quā forma
le ratōez vnū qd qz pceptū ordinēt hoiez i deū vl̄ i

primū qđ nō faciebat scđa distinctio. qđ sic ē vlt
dere. Nā hō ordinat in deū s̄m triplicē ratōnem.
¶ **P**rimo qđ ē in obsequio opis quod debet diuī/
neptari. et hoc q̄ntū ad psonā patr̄. et sic ē p̄mū p̄
ceptū qđ dicit exodi. 20. Nō adorabis deos alienos
In qđ p̄cepto s̄m Augustinū includit qđ dlibz obse
quū opis deo necessario exhibēdū. ¶ **S**cđo in
reuerētia oris qđ debet diuine veritati qđ ad psonā
filij. et sic ē scđm p̄ceptum. Nō assumes nomē dei
tūi in vanū. ¶ **T**ertio in deuorōe cordis qđ debet
diuine bonitati q̄ntū ad psonā sp̄s̄s̄cti. et sic ē ter/
tū p̄ceptū. Memēto vt diē sabbati sanctifices.
Et sic p̄ q̄ rōne p̄cepta p̄metabule hō directe
ordinat in deū. Per alia vero p̄cepta scđe tabule
hō ordinat ad primū duobz modis. Primo in
bñficētia. vt bona qđ p̄t. primo impēdat. et sic ē q̄
tū p̄ceptū. Honora patrē et matrē vt sis longeu⁹
sup terrā exodi. 20. Scđo in innocētia vt nihil in
iuste sibi inferat nec in aliq̄ sibi noceat. Proximo
aut p̄t inferri triplex nocumētū. scz cordis / oris / et
operis Opere aut qđ nocet. primo Primo qđ ē i
sona p̄ria. et hoc phibet q̄ntū p̄ceptū. Nō occi/
des. Scđo in psona cōiūcta. et hoc phibet sextū
p̄ceptū. Nō mechaberis. Tertio in exteriori sub/
stātia et hoc phibz septimū p̄ceptū. Nō furtū faci
es. Aut nocumētū oris et hoc phibet octauū Nō
falsum testimoniū dices Tbi s̄m Augusti. iplicē
re. phibet oē nocumētū oris respectu primi Ter
tū nocumētū ē cordis. vt qñ aliqđ cogitat maluz
cōtra primū. qđ duobz modis cōmittit cōtra p̄ri

Prologus

mū. Aut igiſ ē respectu rei rational'. z hoc phibz
nonū pceptū. Nō cōcupisces vxorem pximi tui.
Aut ē respectu rei irrational'. z hoc phibet decal
muz pceptuz euz dī. Nō cōcupisces domum/nō
aggz nō seruum/nō ācellam/nō aſīnuz q̄ pximituz
sunt. ¶ Propter scdm ē sciēduz q̄ fm apostoluz
plenitudo leg' ē dilectio. iō dicit p̄ q̄ oīa pcepta z
eoz īpletio salutarifera origināl'r emanant a radice
charitat' tā q̄ a suo fontali p̄ncipio z in ipaz vlti
mate ordinant' tā q̄ in finē z terminuz p̄pletiuuz.
qd̄ pz Nā pcepta p̄metabule emanāt a dilectōe
dei. scā de vō tabule a dilectōe pximi qd̄ ē sic vi
dere. Nā pfecta dei dilectio mēte vnit diuine p̄tātē
diuine veritatī. z diuine bonitatī. Cui' rō ē. qz ex
pfecta dei dilectōe sic hō vnif' dco. q̄ oēs suas ac
tōes refert ī dei lau dēz honorē ipi' potētā cū ob
sequio venerādo q̄ntū ad mā datū p̄mū. Silliter
p̄ eā oēs locutōes suas refert in honorē diuine ve
ritatis q̄ntū ad scdm mā datū. Et tertio p̄ eā oēs
suas actōnes refert ad honorē diuine bonitatis
eidē p̄ amorē pfectū suauissime īberēdo/ q̄ntū ad
tertū. Qd̄ etiā alia pcepta septē emanēt a pfecta
dilectōe pximi sic p̄tz. Constat em̄ q̄ quicūqz pxē
mum pfecte diligeret. ipm libenter honoraret ex
eius necessitatibz studiose subueniret/ z nunqz ali
quod nocumentū sibi nec corde/ nec ore/ nec ope
re inferret. In quo alia pcepta scōe tabule indu
duntur vt p̄tz ex dictis. ¶ Propter tertū est sciē
duz q̄ pcepta decalogi possunt accipi. v' vt data
v' vt innata. Si p̄mo mō sic soluz p̄tinebant ad

P R I M U S

populū israheliticū cui fuerāt data diuinitus pro
mulgata. Si scdo mō sic vniuersaliter obligans
oēm hoīem. qz q̄cquid p̄tinēt p̄cepta decalogi ex
p̄licite. hoc lex nature descripta in corde cuiuslibz
hoīs p̄tinēt ip̄licite. q̄d p̄z. Nā illud p̄ceptū legis
nature/q̄d tibi nō vis fieri. alijs nefeceris. icludie
in se oīa p̄cepta negatiua/sicut Nō occides/ Non
furtū facies. z huiusmodi q̄ Decalogus ponit ex
p̄licite. similiter de p̄cepto legis nature affirmati
uo. Quibz visis. de forma cuiuslibet p̄cepti singu
lariter est agendum. Forma aut̄ cuiuslibet p̄cepti
p̄r distinguit in tres ptes p̄ncipales scdm tres ex
positōes cuiuslibet p̄cepti vt videbitur in p̄cessu.

P R I M U S p̄ceptū approp̄ate resp̄i
cit p̄sonā patr̄s q̄ntū ad voluntariū obseq̄/
um oīs operis q̄d debet diuine potestati
et hoc explicat cū d̄r. Nō adorabis deos alienos
Q̄d q̄dē p̄ceptū xp̄s exponit Math. 4. cū dicit
Dñm tuū adorabis/ z illi soli seruiēs. In q̄ q̄dez
euidēter pluralitas deoz excludit/ z vn̄ sol̄ ver̄
deus colend̄ p̄dicat. q̄d tñ euidenti⁹ patz Deu
terono. s: Audi israhel. dñs deus tuus vn̄ est.

S c̄dū ē ar̄ fm̄ Augustinū in eucheridion q̄
vni solū ver̄ deū debem⁹ adorare z colere triplicat̄

P rimo quidem fide integra.

S econdo. spe sincera.

T ertio charitate p̄fecta. z scdm hoc accipitur
tripharis p̄mi p̄cepti intellectus.

P ropter p̄mum est sciendū q̄ fides d̄r integra
tripliciter. **P** rimo qz i actu suo nō ē diminuta

P R E E P T I V S

Secundo quia est operibus bonis approbata:
Tercio quia est caritate informata. **P**rimus
pater. Nam fides secundum Augustinum habet triplices
actus. Nam uno modo fides credit deum/cum aliis credit
ipsum esse primam causam omnium. Alio modo credit deo. sicut
qui credit quod ipse est omnipotens et quod unicuique tribuit secundum
dum merita sua. et isti duo actus sunt imperfecti et possunt
etiam ipsi demonibus convenire. Augustinus libro de
fidei operibus. quod demones tremunt et contremiscunt.
Unde patet elici a fide informi. **T**ercio fides credit
in deum. et iste est actus fidei perfectus et caritate infor-
matus. Quia secundum Augustinum in deum credere. est
credendo per amorem in ipsum ire et ei per fidem forma-
tam tanquam finem ultimo inherere. **S**ecundo fides inte-
gra debet bonis operibus esse approbata et per ca-
ritatem efficacissimam vitaliter informata. quod fides si-
ne operibus est sicut cadaver mortuum sine anima. Pro-
pter quod scribitur in canonica Jacobi. et fides sine
operibus mortua est. Per istam autem expositionem non solum
demonstrant infideles non baptizati sicut iudei qui in unum
verum deum credunt sed in messiam: et sarraceni qui cre-
dunt in machometum. verum etiam quattuor genera
hominum baptizatorum contra hoc preceptum peccantium. et
per consequens demonstrant. **P**rimum genus est de capi-
entium sicut heretici qui falsis surreptionibus simpli-
ces in fide subvertunt qui et excommunicati sunt ipso
iure. extra de hereticis Excommunicamus. 2. Simi-
liter sortilegi et divini: de quibus dicitur. extra
de sortilegiis. Ex tuarum. quod qui inspectiones sor-
tilegas faciunt etiam si ex zelo et sola simplicitate

h facit: quissimū pctm incurrit. Et si sacerdos
 ex simplicitate h fecerit: p annū dz segregari ab al
 tar' misterio. Laic' vo si h fecerit: qdragita dieb'
 a comuniōe fidelū puet z excōicet. Cleric' vo of
 ficioz bñficio puari p̄t. vt pz i decreto qd̄ ponif.
 26. q. 5. vbi d̄r. Nō lz xpiano gētiliū traditōes ob
 suare v̄ elemēta colere. Itē Aug'. 26. q. 7. Non
 obfuet' dies q̄ dicūt egyptiaci ā kl. ianuarij i qb'
 cādele qdā z qdā cōmestitōes z dona adiūce z do
 nanā q̄si i p̄ncipio boni anni fati augurio. Aut ali
 q̄s mēses ā t̄pav' dies z annos neclune nec stella
 rū cursuz obfuare solisq; i z iugijs sociādis nec in
 herb' colligēdis nec icātatōes liceat attēdere. Q̄s
 autē artes huiusmodi ex qdā pestifera societate
 hoīm z demonū q̄si pacta ifidel' z dolose amicitie
 a xpiano penitus s̄t fugiende. Unde q̄ talibus
 credunt aut a d̄terrogandū domus eorum intrant
 aut eos i domos propas introducunt: sciāt se fides
 catholicam z baptismum preuaricasse z pagāos
 z apostatas z dei inimicos esse/ z dei iram gravit'
 incurrisse. Ad hoc genus infidelitatis reducūt ob
 seruatio diei egyptiace z certaruz rotarum p̄ mer/
 cationibus faciēdis z pro coniugijs sociandis/ z
 herbis colligēdis. vt pz. 26. q. 5. Non lz. vt i su/
 perioze decreto visum est. Ut autem magis pate
 at qn̄ tales act' diuinatiōis s̄t pctm mortale ā ve
 niale: sciēdū q̄ act' diuinatiōis z sortilegij p̄t q̄s tri
 pliciter exercere. C̄ P̄mo credēs p̄ illū actū realit' as
 seq' qd̄ intendit/ puta alicuius amorem vel furti re
 uelationem/ vel futuri euentus precognitionem.

PRECEPTUM

Sicut quis cum qua contrahere debeat/ qz cum auctor
hois dependeat a libera voluntate habituata cu
ius subest solū mor⁹ voluntati diuine atqz p^{ra}tī. z
similit^r reuelatio occultoz z p^{re}cognitio futuroruz:
certum est q^d cum credit talia posse assequi p^{er} actum
diuinationis: oportet q^d credat in illo actu aliquid
existere diuini numinis/ z per consequens fidem z
baptismū hoc est veritatē p^{ro}fessam i baptismō ab
negat z est deterior pagano: qz cecidit a fide p^{ro}fess
sa q^d non fac^t paganus z incurrit irā dei in p^{er}petu
um nisi peniteat. z hoc est grauissimū p^{er}ccm z mor
tale. qz corrūpit fidē que est fundamentū totū edī
ficiū spūalis. ¶ Secundo h^{oc} non credat per illum
actū assequi realiter q^d intēdit: vult tñ curiose ex
periri vtrum aliquid efficacie sit in tali actu v^{el} nō
z hoc itē est mortale/ z non sit ita graue sic p^{ri}mū.
Et rō huius est/ quia talis est dubius z fluctuās
in fide postq^z contra fidei firmitatem z veritatem.
ponit talia experiri que scit v^{el} scire d^{ic}z per fidem
catholicam esse reprobata. ¶ Tertio modo si so
la simplicitate vel leuitate talia exerceat: nihil ta
men i hoc credēs esse vrut⁹ vel efficacie. nec et^z ex
periri itendat vtrum i hoc aliqua efficacia existat:
sed solū ex leuitate cordis z simplicitate hoc faciat
hoc videt solum peccatum veniale maxie quantū
ad laycos z ideotas Sed quantū ad clericos qui
scire tenēt h^{ec} ē iure p^{ro}hibitū: sp^{irit}u p^{er}ccm mortale. qz
iura determinant eos p^{er} annum cōmunionē priuan
dos. q^d solum inducitur pro peccato mortali.
¶ Quātū autē ad obseruantia dīcū fati: sciendū

PRIMUM

q̄ si certū tēpus obseruet in his actibz q̄ depēdēt
 a causa naturali/puta ab influētia celesti sicut po-
 tionis sumptio/z agri seminatio: s̄ nō ē idolatrie
 s̄ sagacitat̄/z prudētie. Si v̄o hoc obseruet i his
 actibz qui solū dependēt ab hoīs libero arbitrio/
 vtputa mercatio/vxor̄is traductio/z belli aggres-
 sio. cum sola v̄tus diuina possit impedire z moue-
 re liberum arbitriū hoīs: oportet q̄ qui tali inten-
 tione hoc exercent q̄ credāt talibz actibz inesse alī
 q̄d diuini numinis. z p̄ p̄is peccant mortaliter:
 Ex premissis igit̄ patet q̄ obseruatio d̄iez z tem-
 porū q̄nq̄ est idolatrie z infidelitatis/q̄nq̄ z roui-
 dentie z sagacitat̄/q̄nq̄ est obediētie z necessita-
 tis. vt p̄z in festis colēdis z nuptijs s̄m statuta ec-
 clesie celebrādis. P̄z etiā ex hoc q̄ in talibz actibz
 et consimilibz necesse est hoī q̄ ad discretū confes-
 sores recurrat p̄ quē possit informari quādo tales
 actus sunt mortale p̄ctm̄ vel veniale. ¶ Scdm̄ ge-
 nus infidelū qui tempore necessitatis et̄ fidē sim-
 pliciter deserūt. vt p̄z in apl̄is fugientibus a xp̄o.
 Vel qui fidē solū in corde seruare volunt licet ore
 nō audeāt cōfiteri. qui sine dubio s̄m h̄ac expōz
 dānant. q̄ sc̄dz apostolū ad roma. 10. Corde cre-
 dit̄ ad iusticiā: ore aut̄ p̄fessio fit ad salutē. Et i d̄o
 sacramētū cōfirmationis d̄at̄ in fr̄ore vt xp̄ian⁹
 libere audeat cōfiteri nomē iesu xp̄i. ¶ Tertium
 gen⁹ in fide negligentū qui articulos fidei negli-
 gūt addiscere cū possint et debeant eos scire. S̄z
 nūquid laicus tenetur scire omnes articulos fidei
 Ad hoc respondent doctores q̄ scire articulos s̄v

PRECEPTA

des explicitate est fidei tam probate vel prouecte que
solū requirūt in clericis. scire autē oēs implicite est
diminute fidei et p̄ cōsequēs mortale. Scire autē
quosdā explicitate et quosdā implicite. hoc est fidei
necessarie. et tales sūt articuli quoz festa celebran/
tur i ecclesia puta xp̄i incarnatio/natiuitas/passio
resurrectio/vel etia3 quoz ysus frequens est in ec/
clesia. vt articuli de trinitate qui ex frequentī repe/
titione vel celebratiōe sciri p̄nt. Et quia in paruo
symbolo ap̄loꝝ paulo plus cōtinet q̄ tales articu/
li: igit̄ videt̄ dicen dū q̄ quilibet christianus cum ad
annos discretionis peruenerit: tenet̄ discere scire
illud symboluz. nisi vel esset doctoris impossibilit̄/
tas/vel nisi phiberet ingenij tarditas. Vñ ad re/
mouendū ip̄edimentū predictuz: statuerunt iura
q̄ pat̄ini tenent̄ suos filios sp̄iales instruere et do/
cere symbolū et dñicā orōnē. vt p̄ p̄ decretū Au/
gustini/q̄ d̄ ponit̄ de cōsec. di. 4. Vos ante omnia
Quartū gen^o est extollentū et p̄sumptuose fidē
scrutarī volentū/q̄ nihil volunt credere nisi possit
eis ratione lucida demonstrari/et plerūq̄ in erro/
rē labunt̄. Exemplū in Augustino q̄ volebat hūa/
na ratiōe oia cōprehēdere. et tales mortaliter pec/
cant/et meritū fidei pdūt. q̄ s̄m Gregoriū. Fides
nō habet meritū: cui hūana ratō p̄bet experimen/
tū. Vñ hāc p̄sumptuosaz p̄scrutatiōez prohibet
sapiens. Ecclē. 3. Altiora tene quesieris et fortio/
ra tene scrutat^o fueris. Et q̄ scrutator est maiestat^o
exp̄rime^o a gl̄ia. Et ideo dicit Bernardus. fidē
p̄sumptuose inuestigare. temeritas est credere pie

tas noscete vita eterna est. Et hec d' p'ma expositio
CELVADO adorab spe sincera totam
 spez tuā ponedo i ipō deo. Et h' rōnabilit' Digne
 nāq; hō in ipō totā suā spez ponit sine q' nō p't ad
 momētū subsistere, nec aliqd boni opari Joānis.
 17. Sine me nihil potest' facere Et q' ex ingenta
 bonitate tibi i nlla necessitate vnq; nouit deficere
 Vñ sup illd Math. 14. Ego suz: nolite timere.
 dic' glo. ego suz q' oī necessitate vob' pat' ne sp' assi
 sto/ z nūq; inuocātib' vob' de eē potero. ideo scribit'
 Ecclesiastica. 2. Quis sp'auit i dñor derelict' ē ab
 eo &. **S**ciēdū aut' q' scdm duplicē spem duplex
 ē adoratio siue cult' diuī. Nam quedaz est spes
 salutis z hec in solo deo ponenda est/ z ideo solus
 adoraf adoratiōe latrīe. z imago eius z corp' xpī
 rōne ipostatice vnionis. Latrīa est seruitus siue
 cultus reuerenter deo exhibitus. **A**lia est spes
 suffragij que pōt haberi i creatura dignissima vt
 in virgine gloriosa. z ideo ipa adoraf in qntum est
 persona sancta adoratione dulie. que est honor q'
 debet creature in qntuz est imago dei/ sic sanctis.
 Szi qntū ē mī dei adoraf adoratiōe iper dulie q'
 iportat excellētē cultū veneratōis Pōt et' h' spes
 ponit aliq' scō i cel' vt' et' in mōdo p' cui' orōnē cō/
 fidimus adiuuari. Et talis adoratō proprie dici
 tur dulia. Per hanc expositionē dānant quidaz
 heretici qui prauis suggestionibus homīes a san
 ctōrū veneratione pncioser retrahunt dicentes q'
 nec beata Virgo/ nec aliq's scōrū debeat adora
 ri/ quia ad impetrandū effectum grē vt dicunt in

PRECEPTUM

nullo possumus adiunari p ipos cū sol^{us} sit cau-
sa effectiua gr̄e. quod qdē dictum est nephandum
z hereticuz. Licet em̄ solus de^{us} sit causa effectiua
gr̄e: sancta tamen virgo z ceti sancti meritorie z p
modū suffragū deprecatiui possunt esse causa gr̄e
Et est notandum q̄ ex ista expositione iudei nos
de idolatria calunniant obijcentes nobis illud.
Exodi. 20. z simile habes Deutero. 5. Non faci-
es tibi sculptile nec adorabis ea neq; coles. Ad
qd̄ dōm ē q̄ nō adoram^{us} imaginē vt qdā res ē qz
h̄c ē idolatria / h̄ in q̄ntū imago ē signū alicui^{us} rei
Et qz idē ē motus q̄ q̄s fert ad imaginē in q̄ntū si-
gnū z ipaz rē est imago. iōz eadē ē adoratio q̄ ve-
neramur ipsam imaginem z rem cuius est imago
Sed ad hoc obijciunt z dicunt q̄ in lege veti nū-
q̄ fuit vsus imaginū que tamē figura ē noue legē
ergo nec in noua lege d̄z esse. Ad qd̄ est dicendū
q̄ quia deus in lege veti non fuit humanat^{us} nec
hō fact^{us}. ideo tunc nec debuit habere figuram vl
imaginē. Itē dicūt q̄ in noua lege nunq̄ inuenit^{ur}
expresse de imaginibus. ideo videt^{ur} q̄ non sūt tra-
ditiones diuine sed humane fictiones. Ad quod
dōm est. q̄ formationes imaginum non sunt noi-
ue ad inuentiones / sed traditiones aplice z diuise
quia dicit Aug^{ustinus}. libro de ciuitate dei q̄ christus
pannū proprie faciei supposuit z figura pprie faciei
ei impressit z regi ab agaro trāsmisit. Bt̄s etiā
Lucas dicit de pinxisse imaginē christi z etiā scul-
psisse imaginem beate Marie virginis que ambe
rome habent. Fuerūt autē z imagines introducte

propter tria. Primo propter simplicium ruditatez ut qui nesciunt legere in codice: saltem legant in pane. Secundo propter affectuum tarditate. ut qui ad deuorandum non promouentur ex auditu: saltem moueantur ex visis. Tertio propter memorie labilitate. ut si a memoria labantur audita sicut sepe contingit quod perynā aurem intrat: per aliam exit. saltem memoriter teneantur et presentialiter depicta.

TERTIO ADORABIS CA
 ritate perfecta ex toto corde et ex tota anima tua deum tuum diligendo omnem actum dilectioni sue contrarium abijciendo. Quod confirmat glo. Exo. 20. que sic dicit. Sciendum quod contra hoc mandatum seruare decreueris habere se et colere vnum deum tuum sicut in baptismo promissisti: hoc est velle renunciasse omnibus his quibus in baptismo renunciasisti et contradixisti soli spiritui patri et filio et spiritui sanctum. Sed nisi toto corde cum hoc diligam deum nostrum totamque animam et totam virtutem eius adherentes: non sumus participes dei nostri. Unde talibus dicit nescio vos. Sed hic incidit rationabilis dubitatio. Utrum aliquis in hac vita possit mandatum dilectionis implere. Diliges dominum deum tuum etc. Ad quod dicendum est quod perfectio dilectionis potest sumi dupliciter. Primo ut excludatur omnis actus extraneus. et sic non potest completi in ista vita. ut homo semper deum actu diligat ex toto corde: id est intellectu sine dubitatione. ex tota mente: id est actuali memoria sine obliuione et ex tota anima. id est voluntate plena sine retractione. hoc enim non patitur fragilitas presentis status.

PRECEPTUM

C Secundo vt excludat ois act⁹ cōtrari⁹ chari-
tati. z sic p̄t impleri in vita. qz charitas p̄t esse ita
perfecta in hac vita qz oēm actū peccati mortalis
excludat. Qualiter autē hō ad charitatis tātā pfe-
ctionē excreſcat qz nūq̄ mortaliter peccet. dicēdū
qz hoc potissime p̄tingit exinde qz hō pfecte in cor-
poratur charitati ch̄isti.

Ad quod p-
fecte intelligendū duo sunt declarāda. **C** Prīmo
q̄liter imago charitatis xp̄i fuerit formata / z q̄b-
coloribz fuerit insignita. **C** Secundo qualiter
sue charitati tanq̄ forme ch̄isti exēplari debem⁹
imprimi z ei pfecte pro modo nobis possibili con-
formari.

Propter primū sciendū est qz for-
ma z imago charitatis ch̄isti fuit triplici colore in-
signita. **C** Prīmus color potest dici humanus.
Secundus celticus. Tercius diuinus. Prīmus
color est virtualis efficacie. Secundus gr̄atialis ef-
fluentie. Tercius supernaturalis existentie. De
p̄mo patz. Nā gradus sui amoris mensurabat ex
tota virtute aie sue z oīm virtū ipsi⁹ / z ex tota p̄tur-
te cordis sui / z secundū vltimū posse totū aie / totū
us corporis / z totū virtutis eius secundum ca-
pacitatē sue nature. Et ideo iste color dicit signā-
ter esse virtualis efficacie. De scōdo patz. Nam sue
charitatis grad⁹ mensurabat s̄m vltimaz pfecti-
onez oīs gr̄e z oīs virtutis siue sit gr̄a gratis data
siue gr̄a gr̄atū faciēs v̄l etiam gr̄a vnionis. Quēs
em̄ istas gr̄as z oēs istas virtutes z om̄ia dona ad
pfectionē p̄tinētia. xp̄s in sūmo habuit. Et ideo
scribit Ioannes 2. qz nō fuit ei datus sp̄s ad m̄s

turam. Quod nō est intelligendum q̄ grātia se
 chūsti simplr fuerit infinita qz sic nō eēt creata. s̄
 qz nō accepit grām ad mēsurā alioz hoīm vl' etiā
 āgeloz / s̄ longe excellentiorē. qz ip̄e tāto excellēti
 or ē āgelis effect⁹. q̄sto differenti⁹ pre illis nomē
 hereditavit Ad hebreos. i. In est etiā q̄ grā xp̄i
 d̄z grā capitis. qz sicut in capite ē plenitudo oīm
 sensuū / in alijs aut mēbris est solū sensus tact⁹. sic
 in xp̄o fuit oīs plenitudo grē. in alijs āt̄ factis fu
 it gratia limitata z ad certam speciem siue ad cer
 tum modum habendī terminata. Sicut etiā
 a capite membrū influitur mor⁹ z sensus. sic a gra
 tia xp̄i nobis influit sensus deuotōis z mor⁹ bo
 ne operatōis. Et ideo signāter iste color d̄z grālis
 affluentie. qz sua grā oēm pfectōem grē p̄phēdit
¶ Tercio ptz. Nā tanta fuit excellētia charitatē
 xp̄i q̄ nō solū mentē ip̄ius inseparabiliter p̄iūgebat
 ip̄i deo. verū etiā totā humanā naturā inseparā
 biliter vniebat diuino supposito. Et ex hoc fuit tres
 p̄rogatiuas nobilissimas p̄secut⁹. **¶** Prima est
 qz esse naturalis subsistentie ip̄ius humane natu
 re est esse p̄sonale z ipostaticū ip̄ius verbī diuini.
¶ Secunda est qz ex hoc christus dicitur filius
 dei etiā s̄m naturā humanā qz naturaliter existit
 in esse diuino z ipostatico qd̄ ē ppriū filij s̄m na
 turam. **¶** Tercia est qz oīs honor z cult⁹ latrē q̄
 exhibet ipsi deo. etiā s̄m humanam naturam
 cōpetit ip̄i christo. Et ideo d̄t apostol⁹. Adorēt
 eū oēs āgeli dei. Et ideo bene dictū ē qz ille color
 dicitur diuinus / qz sue charitatis perfectio potis

PRECEPTUM

sime mensuratur ab esse ipostatico z diuisio.

Propter tertium sciendum est qd isti forme exēplari debent tripliciter pformari. **P**rimo in hoc qd hō tenet ex charitate deo viuere/ z ei solū place re s̄m̄yltimū posse sue cognitōis/ affectōis/ z opationis: ita qm̄ exteriori z uersatōe tā lucida exempla sanctitatis p̄cedat z in interiori mētis illustratione tā in decore gratie p̄fulgeat qd ueraciter sibi pueniat qd de unigenito scribit **Matth. 17.** Hic est fili⁹ meus dilect⁹ in q̄ mihi bene placuit. **T**alis em̄ hō efficit speculū z exēplū recreuēdi oīb; eccl̄i z uersantib; qz ip̄e suo exēplo ip̄os regit z trahit aliter z allicit dulciter ad viuēdū z placendū deo soli. **E**t de talib; scribit **Isaie. 61.** Om̄es qui uiderint eos cognoscent eos id est approbabitur uita z er sanctitatem conuersatōnis eoz dicent/ quoniam hoc est semen cui benedicat dominus. **S**ecundo in hoc qd homo ex charitate deo uiuat s̄m̄ oīa dona uirtutum z gratie que ab ip̄o recepit. **H**ec em̄ anima debet p̄ deuotā gratiaz actōez in deū refundere/ nihil de huiusmodi suis meritis uel uirtutibus ascribendo: sed omnia in p̄mam uenam dō uine largitatis humiliter referendo/ ut ex hoc affluentia donoz z gratiarum sibi largius augeat. **E**t hoc innuit subtiliter **Salomon** cum dicit **Ecclesiastes p̄mo.** Ad locum unde exeunt flumina. reuertuntur ut iterum fluant. quia p̄ hoc qd homo dona gratiaz per humilem recognitōnem in deū refundit. sibi fluxus gratie copiosius ampliatur. **T**ercio in hoc qd homo ex charitate deū diligat

In oem modū z formā quo ipse cum pmo dilexite
 Constat em q xp̄s dilexit hoies fortiter dulciter
 et constanter. Fortiter quide. qz t̄to amore et t̄a
 firmit̄ do desiderio nostrā salutē appetiuit. qz corā
 Pylato stās ad interrogata noluit respōdere. ne
 ex respōsione data. plongaret rēpus sue passiōis
 et nostre redēptionis. Dulciter qz. qz t̄a p̄opto
 affectu et leta mēte ex caritatis dulcore. p nobis
 passus est. ac si passiōis acerbitatē z amaritudi
 nem z ex p̄bratōis calamitatē sibi summas deli
 cias reputaret. Cōstāter vero. qz tam pseuerāter
 nos dilexit. qz vinculū amoris nūq̄ ad momētūz
 dissoluit. qd̄ p̄z p hoc qz vnionē suā cū natura hu
 mana nec p̄pter mortis acerbitatē nec p̄pter pe
 naz atrocitatē z opprobrioz multiplicatē vnq̄
 ad momētū voluit separare. Et ideo Leo papa
 dicit q t̄ta fuit illa vnio. qz nec penis nec oppro
 brijs potuit separari nec morte dissolui. Sic z tu si
 velis ip̄mi forme exēplari sue dilectōis. debes ip
 sum diligere ardentē. ita qz ardor sue dilectōnis
 oem trāsitoria affectōnem in te absorbear z adeo
 dulciter qz in dulcore sue dilectōis tibi oīs aduer
 sita trāsitoria dulcescat. Et adeo pseueranter qz
 res nulla trāsitoria te ab ip̄i amore euellat. dicens
 veraciter cū ap̄lo. Quis nos separabit a charitate
 xp̄i. Sic ergo p̄z t̄rcio quomō xp̄m debeamus
 a torare charitate p̄fecta. ¶ Sed est sciendum qz
 p̄tra istud p̄ceptum faciunt gulosi superbi z cupi
 di. Nam superbus pro deo colit vanam gloriā
 cupi. d̄ pecuniā. gulosus vētrē suē vētris inglu

P R E C E P T U S

niē. Vñ apostol⁹ ad Ephe. 5. dicit q̄ auaricia ē
 idolorū seruitus. Et de gulosis dicit quoz de v̄e
 ter ē Philipp. 3. Nā hoc est regulare s̄m Augu/
 stinū & Hieronimū q̄ illud qd̄ vnusquisq; supra
 deū v̄l eq̄līter deo diligit. q̄ hoc sibi p̄ deo sit q̄s/
 diu illud diligit & p̄ deo sibi p̄stituit. S; ē sciēdū
 q̄ supbia in triplici genere pro deo p̄stituit & coli/
 tur. quādoq; em̄ supbia in p̄p̄a singulari exerce/
 tur. sicut in iuuīs in torneamentis & in vestib; /
 p̄ciosis. & hoc est mortale si fiat p̄pter p̄p̄am vel
 ostentatōem. aliter nō. puta si fiat p̄pter exercitiū
 militare vel vt homo decēter alijs conueneret.
 q; quādoq; etiam exercetur in v̄tutibus & religio/
 sis actiū. Et illa s̄m Augustinum est deterior
 p̄ma/ eo q̄ magis decipit sub religiōis specie. Et
 hoc p̄tingit quattuor modis. Primo cū q̄s bonū
 qd̄ h; a se h̄e estimat. sicut fecit pharise⁹ publica
 no se p̄ferēs Luce. 18. Secundo cū hoc datum
 credit p̄ suis meritis sibi erogari. Tercio cū q̄s
 iactat se h̄e qd̄ nō h; tñ sibi datū putat. Quar/
 to cū abiectis ceteris singlariter vult videri. Hec
 glo. super illud Luce. 18. Duo hoīes. 2c. Quīq;
 vero exerceat in sacramētis. sicut cū q̄s p̄ p̄ceptū es/
 inobediētīā se abstinēt a p̄munionē & nō p̄stitetur
 r̄p̄staturo ab ecclesia. Et si hoc ex temeritate fiat
 peccatū mortale est. nō aut̄ si fiat ex obedientia et
 reuerentia sacramētī. Generaliter aut̄ contra istū
 p̄ceptum faciunt qui confitent̄ deum ore: fact;
 aut̄ ip̄m negant. De q̄b; dñs p̄quir̄t Isaiē. 29.
 Populus hic labijs meis honorat. cor aut̄ cor lon

S E C U N D U S

ge est a me. Existis paret qualiter sit pfitendum de transgressione huius pcepti. Et primo de prima expositioe. Si qd contra deum deliquisti corde aliq ptra fidem sentiēdo vlt tenēdo. Ore. aliq ptra fides dicendo vlt veritatē doctrine fidei deridēdo siue subsannādo. Opere. incātatōes exercēdo vlt exercētibus fidem adhibēdo dies egyptiacos et certas lunatōes supsticiose obseruando. verā fidem debilitate tenēdo et eā p vitalia opa nō exercēdo vlt etiā articulos fidei negligenter addiscēdo. ¶ Tres de secūda expositioe Si in aliq bono creato spem tuā posuisti Si p nimiam solitudinē spem tuā a diuina puidētia subtraxisti. Aut si alios pbo vlt ex eplo a spe diuini adiutorij retraxisti. et p spe eterne salutis et diuini suffragij nō orasti. h potius p sanitate vlt vtilitate aliqua corporali. ¶ Item de tertia expositioe. Si aliquid vltra deum dilexisti vel etiam si actōnes tuas p se in eius amorē vlt honorem nō ordinasti vel si vitā tuā exemplari sue dilectōnis conformasti. et breuiter qcquid contra e charitatē deliquisti Ex qibus etiam patere pnt q necessariū sit cuiuslibet ad discretū p fessorē recurrere. p quē de pdictis valeat informari plenarie.

S E C U N D U S pceptum. Nō assummes nomē dei tui i vanū Exo. 20. vbi s m Augustinū phibet iuramentū friuolū et etiā pcurū. Vterqz em̄ et q p nullo iurat et q false iurat assumit nomē dei sui i vanū Q: p m sine cā noiat sumā veritatē. Scds aut ptenit eā p iurādo. Et hoc pceptum triplē exponit. ¶ Primo

PRECEPTA

de transgressione iuramenti vt sit sensus **N**ō affi-
mes nomē dei tui in vanū. execrabiliter scz iuran-
do/vl etiā piurādo. Circa qđ sunt tria p ordinez
declarāda. ¶ **P**rimū ē q̄liter z q̄b modis istud
pceptū male iurando violetur. ¶ **S**ecundū est
q̄ sunt attēdēda in hoc q̄ aliqs licite z sine peccat-
o possit iurare/vl iuramētū recipere. ¶ **T**ertio
vidēdum est que sunt illa p q̄ quis a peccato peri-
iurij merito retrahatur. ¶ **P**ropter p̄mum scien-
dum ē q̄ nomē dei in vanuz assumitur male iurā-
do tripliciter. ¶ **P**rimo quidem iurando vane
et inutiliter z hoc fit diuinam veritatem sine cau-
sa nominādo z obtestādo. ¶ **S**ecundo iurando
dolose z fraudulenter. vt i cōtractibus p̄mum
decipiendo z iurando rem tuā meliōrē esse q̄ sit.
vl plus ostare q̄ fecit. ¶ **T**ertio iurando teme-
rarie z pertinaciter. z iterum fit triplr. ¶ **P**rimo
execrabiliter iurādo. vt cum aliqs iurat p viscera
dei/vl i testina/vl p pulmonē z huiusmodi. sicut
cōmuniter faciunt flamingi. ¶ **S**ecūdo irreuerē-
ter iurando. vt cum quis sine causa iurat p quin-
q̄ vulnera christi. **H**ec etiā iuramenta q̄ntūcūq̄
sunt vera. sunt illicita. qz p̄mum sonat in dei blas-
phemiam eo q̄ aliquid deo ascribitur quod non
conuenit sue dignitati. secundum at sonat in dei
irreuerentiā/quia magna est deo irreuerentiā sua
vulnera preciosa in vanuz assumere. vnde nobis
rota salus effluxit. ideo si talia iuramenta ex dehi-
beratōne fiant. sunt peccata mortalia. ¶ **P**rop-
ter quod in quibusdam locis talia iuramenta sic

sunt restricta. q̄ q̄cūq; deū talib; offendit/aurē vl
 digitū vl etiā qñq; linguā amittit. Si autē talia
 fiant ex cursu lingue z indeliberate sunt venialia
 sicut z p̄mi motus infidelitatis. ¶ Tercio per
 iurando scienter. z veritatē diuinaz p̄tinaciter cō
 tēnendo. z hoc etiā fm̄ theologos z etiā iuristas
 p̄tingit quattuor modis Et in q̄libet eoz p̄iurū
 p̄mittit. ¶ Primo cū q̄s iurat sciēter falsuz z hoc
 est semp̄ peccatū mortale/sec̄ q̄ ignoranter hoc fa
 cit purās esse vez qd̄ iurat. Et nō solū q̄ p̄iurat/h̄
 etiā ille q̄ disponit plena volūrate iurare/etiā an
 teq̄ p̄iuret videt̄ esse p̄iurus cēsendus. q̄ de nō
 iudicat ex operibus h̄ ex cogitatōnibus vl. 22. q.
 vltima in decreto. Sciendū tñ q̄ p̄iurū solēniza
 tū z deliberatū est grauissimū peccatū Un̄ p̄ tres
 digitos quos ponit sup̄ sanctos libros h̄catur q̄
 corp⁹ et animā z res siue famā ponit in potestate
 dyaboli. Deliberatū autē iuramētū h̄ nō solēniza
 tum si tñ furiose iuret z plene deliberet tūc ē p̄ctū
 mortale. Si autē hoc facit vl̄ fiat solo cursu verbo
 rum nō solēnizatum nec deliberatum est peccatū
 veniale. ¶ Secundo mō dicit̄ p̄iurium iuratio ī
 discreta siue dubia. vt cum quis iurat de quo du
 bitat an sit verum. z hoc si fiat ex deliberatōne et
 proposito. sic est peccatum mortale. z maxime qñ
 est solēnizatum. Si autē fiat incaute et iocosa le
 uitate. sic est peccatum veniale. ¶ Tercio dicit̄
 tur peiurium iuramenti transgressio. aut igitur
 iuramētum est illicitū vt cum quis iurat nō dare
 elemosinam. z sic fit p̄iurus ip̄o facto/z peccat nō

P R E E P T I V A

dandoz iurādo sed nō peccat cōtraveniēdo. **Q**z
fm Iſidorū. 22. q. 4. **Q**d incaute vouisti nō faci
as impia est em̄ pmissio: q̄ scelere adimplet. ī ma
lis pmissis resan de fidē: z in turpi voto muta del
cretū. **A**ur ē licitū. vt cū q̄s iurat q̄ nolit ludere p
poculento vel estulento. z sic semper mortalit̄ pec
cat quotienscunq̄s ludit. **S**i autē quis iurat ele
mosinā dare/vel ieiunare/vel peregrinari: tunc sē
transgreditur ex necessitate vel impotentia: a piū
ritio excusat. **S**i autē ex voluntate periurus efficac̄
extra de iureiurando. querelam. **Q**uarto mo
do dicit piurium receptio iuramētī. **Q**ui enim iu
rat z periurare compellit: vterq̄ periur⁹ est vt pa
ter. 22. q. 5. ca. p̄mo. **Q**ui cōpulsus. **L**uius ratō
est. **Q**ui em̄ aliquē cōpellit ad iurandū z scit eum
falsum iurare: vincit homicidā. qz iste occidit cor
pus: ille aiām/imo duas aiās/sez illi⁹ q̄ falsuz iu
rat z suā ip̄ius qui recipit. **U**t p̄z. 22. q. 5. capitū
lo. **Q**ui exigit. **P**ropter scdm̄ sciendū est q̄ ad
hoc q̄ aliquis possit licite exigere vel iuramentuz
recipere: consideranduz est q̄ exigens iuramētum
aut est persona publica vtputa iudex. et ille non
peccat. quia tenetur ex ordine iuris iuramentum
recipere siue sit veruz siue falsum **A**ur est persona
p̄iuara: z tunc aut exigit ad obligationis confir
mationem: z hoc fit sine peccato. **A**ur ad veritatē
subuersionez. vt cū scit eū falsum iurare: z sic mor
taliter peccat. **A**ur ad dubitationis remotionez.
vt quando p̄ religioſa iuratur. z sic nō peccat iu
ramētū exigēs cū sit finis p̄trouersie. vt scribitur

S E C U N D U S

ad Hebræos. 7. Pōt et aliq̄s pbare in oētiā suā iuramēto z d̄z sibi credi nisi fr̄m possit p̄ testes cōuincifide dignos. Ad h̄ aut̄ q̄ aliq̄s possit sine oī p̄cō iurare iuramētū recipe: tria req̄runt. ¶ Pri mo vitas ex parte p̄sāctie. ¶ Sēdo iuditiū. i. d̄i scretio siue deliberatio ex parte rōnis. ¶ Tertio iustitia ex p̄te rei iurā de. i. q̄ illd̄ qd̄ iurat̄ sit iustū z licitū. Et p̄dicta tria s̄z Hieronimū dicunt̄ comētes iuramētū quia debent comitari quodlibz iuramentum licitum put̄ notauit idēz Hiero. super Jeremiā. et. 22. q. 2. Aduertēdū ē q̄ iusiurādū habeat hos comites vitatē iuditiū atqz iusticiam. Si aut̄ ista defuerint: neq̄q̄s iuramentū erit s̄ p̄iurū. Fr̄e q̄ falsuz iurat̄ mēt̄. Vētiēdo aut̄ iurare nihil aliud ē q̄ deicrare. i. p̄iurare siue p̄iuriū. comittere. ¶ Propt̄ tertū ē sciēdū q̄ q̄libz merito a p̄iurio d̄z retrahi pp̄t̄ tria mala q̄ ex p̄iurio icurr̄ z s̄lt̄ pp̄t̄ tria bona q̄ ex p̄iurio amittim̄. ¶ Pri mū malū ē penitētie austeritas. qz s̄m canones p̄ p̄iurio manifesto z solēnizato: d̄z iponi penitētia septēns. vt p̄z d̄ illo q̄ deierat/ id est/ valde vel firmit̄ iurat. 22. q. 5. vbi sichz. Si q̄s se p̄iurauerit. ¶ Sēdōm malū ē reat̄ imanitas. qz s̄z Hostien. hoc crīmen in penitētia cōparat̄ homicidio voluntario. imo s̄m Augustinū. 22. q. 5. Qui cogit alim iurare duplici ratione super iacta vincit homicidā. ¶ Tertū maluz est fame irrecuperabilitas. qz p̄ iur̄ infamis efficitur vt postea q̄ntū cū qz peniteat: in testimoniū non admittitur. Extra de testi. ca. Testimoniū. z ca. Sicut. Sūt etiam

PRECEPTA

tria bona q̄ p̄iurio amittim⁹. Amor nāq̄ veritat
tis tria bona facit quib⁹ hō ex p̄iurio denuatur.
¶ Prīmū bonū est q̄ amor ⁊ cōseruatio veritatis
hoiem a seruitute liberat. Vñ scribit Joānis. 8.
Si filius vos liberauerit vere liberi erit⁹. Si m̄
seritis in sermone meo: vere discipuli mei eritis et
cognoscetis veritatem ⁊ veritas liberabit vos. glo
sa. In presenti veritas fidei liberat a seruitute cul
pe in quo inchoatur libertas ꝑa. Et i futuro a ser
uitute miserie quando ip̄a creatura liberabit a ser
uitute corruptionis in libertatem glorie filiorum
dei. vt habetur Ro. 8. Et tunc libertas perficiet
tur quia anima erit subiecta soli deo in quo consi
stit eius libertas. Propter quod dicit⁹ Augustin⁹
Voluntas tua erit libera si fuerit pia. Pia autē
est seruitus dei: ⁊ corpus erit subiectum omnino
aīe per dotes glorie. ¶ Scdm bonum est q̄ con
seruatio veritatis ipsum hominem omnib⁹ donis
⁊ virtutibus fecundat. Ecclesiasticū. 24. Penetra
bo om̄es inferiores partes terre ⁊ illuminabo om
nes sperantes in dño. ¶ Tertū bonū ē q̄ hoīez
de adeptione beatitudinis asscurat Sapient. 6.
Concupiscentia ⁊ amor sapiētie perducit hoīem
ad regnū perpetuū. Sed hoc est notāter sciendū
q̄ ex illo qd̄ xps̄ dicit⁹ Mathei. 5. Ego vobis dico
non iurare oīno: quidā simplices sumpserunt oc
casionem erroris sic intelligētēs q̄ xps̄ in hībuerit
oē iuramentū tanq̄ oīno illicitū. ⁊ hoc multi here
ticū senserunt ⁊ sentiunt. S; hoc nō est verū quia
xps̄ in hoc verbo nō prohibet simpliciter iurare:
s; soluz sine causa legitima ⁊ necessaria non sit iur.

Rādū. 2 hoc ad peritū periculum euitandum:
SECVNDO exponitur hoc de transgreſ-
 ſione voti sub hoc ſenſu. Nō assumens nomē de-
 ſui in vanum votum ſcilicet deo factum transgre-
 diendo. quia ſecundū Hugonē de ſacramentis li-
 bro ſcdo parte ſecūda capitulo quarto. 2 magiſt-
 ſententiarum in. 4. di. 38. Votum eſt reſtificatione
 quedam promiſſionis ſpontaneę que ad ſolū deū
 2 ad ea que de iſi ſunt referit. Ex hoc patet q̄ tran-
 ſgreſſio voti hoc p̄cepto prohibetur. Unde ad
 maiorē evidentiam huius circa votum ſunt q̄ſ-
 tuoz p̄ p̄nti inquirenda. ¶ Primo quid ſit votuz
 2 quot requiruntur ad ip̄m. ¶ Secundo vtrū vo-
 tum licitum ſemp̄ obliget ad ſervandū. ¶ Ter-
 tio vtrum poſt votum ſimplex poſſit quis m̄imo-
 nium contrahere. ¶ Quarto vtrum melius ſit fa-
 cere aliquid ex voto q̄ ſine voto. Propter primū
 ſciendum eſt q̄ votum nihil aliud eſt q̄ ſp̄tanea
 promiſſio cum deliberatione vel obligatione fir-
 mata. Ex hoc patet q̄ ad votum tria requirunt̄.
 ¶ Primum eſt propoſitum voluntatis quod de-
 bet fieri ex animi libertate non autē ex coacta ne-
 ceſſitate. Et ex hoc patet q̄ ſi quis cogatur metu
 cadente in conſtantem virum ad aliquid vouen-
 dum: non tenetur exolvere. 33. q. 5. notificati.
 ¶ Secundum eſt deliberatio voluntatis. quia
 ſi quis ſubito bonum aliquod concipiat: non ob-
 ligatur ad ſervandū ex voti neceſſitate ſed ſoluz
 ex quadam decentia 2 congruitate in q̄ntum diu-
 nis 2 bonis inſtinctibus non eſt reſiſtendum.

PRECEPTA

Tertium est quod votum sit de re bona. quod si de re mala non obligat. dicitur Hieronymo. In male promissis rescindit fides et turpi voto muta decretum. et ponitur 22. q. 4. **P**ropter secundum est sciendum quod votum licitum semper obligat ad seruandum si vouens sit sui iuris. quod et transgressio est peccatum mortale exceptis quatuor casibus. **P**rimus est. Si aliquis voueat sub conditione. tunc enim non ex parte conditione: non tenet ex parte uerevotum. puta si aliquis vouit bene regimini ieiunare ut sanetur: talis non tenet ad solutionem si non sanatur infra tempus prescriptum. **S**ecundus si accedit dispensatio etiam quod per tamen non debet fieri in voto nisi ique bonum vel in melius commutetur. **T**ertio gratia que preterit. **U**terque papa in voto continentie solennizato possit dispensare. **A**d quod communiter respondent Hugo/ Ioannes/ Hostiensis et Innocentius quod sic. quod in omni voto sicut in omni iuramento intelligitur excepta potestas Papae. ideo hoc dicitur posse de plenitudine potestatis et maxime si contra utilitatem regni vel punitione hoc exposcat. **S**ed albertus super quarto sententiarum dicit quod votum continentie solennizatum nullo modo recipit dispensationem quod hoc per nihil melius et dignius poterit compensari cum non sit digna ponderatio anime continentis. ut scribitur Ecclesiastica. 26. **E**t extra de ista. mo. ca. **C**um ad monasterium. in fine. sic habetur. **C**ustodia castitatis a deo concessa est regule monachali ut non ea nec summus potest fex possit licentiam indulgere. **I**nnoce. 3. **C**um iuxta sententiam magnorum doctorum Papa in voto continentie dispensare non potest. **N**ec valet illud quod dicitur de utilitate regni vel punitione. quod secundum Augustinum

SECUNDUS

Non sunt facienda mala ut eueniant quecumque
 bona. Unde consilio beati **Bathēi**. Effigentia
 p̄go dō dicata: noluit nubere regi birraco cum ta-
 men se cum omni populo promitteret fieri christi-
 anum: nec **Bathē** ap̄ls ad h̄ consentire voluit/
 h̄ p̄ eo pot̄ mortē sustinuit Et h̄c opinione sine
 p̄iudicio reputo meliōrē z tutiōrē. Castitas sola ē
 q̄ p̄ cū fiducia deo an̄as p̄ntare. In autenti. De
 lenonib. pag. **Saxim**. Col. 3. Qui tñ opposi-
 tū veller: dicerz tali mō. qz si nō p̄r: ā h̄ ē qz votū: ā
 qz solēne. h̄ nō qz votū: qz tūc nō posset in aliq̄ vo-
 to dispensare. qd̄ ē falsuz. nec qz solēne qz solenni-
 tas ē ab eccl̄ia. z idō sup̄ eā p̄r **Papa**. Un̄ dico q̄
 p̄r **Papa** p̄t bonū cōe. Et qd̄ d̄r q̄ non ē digna
 p̄deratō aīe p̄tinet̄: ibi p̄tinet̄ia nō simpl̄r capit
 p̄ castitate: h̄ p̄ p̄nexu p̄tutū q̄ restringit oīa illicita
 Et etz q̄ **Bathē** nō disp̄savit: h̄ erat qz non v̄
 debat expedire. v̄l qz nō p̄tinebat ad eū cum esset
Ep̄s z nō **Pōtifer** summ̄: nec disp̄savit ut fiat ma-
 lū p̄t bonū: h̄ ne min̄ bonū amittat/ qd̄ scz ē bo-
 nū cōe ¶ **Terti** casus ē. si ip̄otētia z ip̄osibilitas
 accidat. Nā q̄cqd̄ votū fiendū ip̄ediz si p̄ns esset
 hoc ip̄m superueniens voto facto aufert obligati-
 onem. Un̄ si aliqd̄ possibile dum voueret postea
 fiat ip̄osibile: tollit obligatio q̄ntuz ad hoc. puta
 si aliquis diues vouerit edificare eccl̄iam z postea
 paup̄tate sup̄ueniente eā perficere non possit non
 obligat: sed tamen sic intelligendo si factus est im-
 potens totalit̄. absolut̄ ē a toto. Si āt ip̄otēs sit
 in parte ita q̄ totū p̄ficere nō possit: tūc solū rema-

P R E C E P T U M

nec obligat^r ad illud quod preter non ad aliud **Quare**
 casus est. Si uoues non sit sui iuris. Cum enim uotum sit
 spontanea promissio melior^r boni cum a deliberatione
 firmata uisum est: patet quod ille solum uouere po-
 test et persequens pro uotum suum obligat qui sui iu-
 ris existit. scda scde. q. 88. Et ideo quicumque subest
 uoluntati aliene. non potest uouere id quod ipse a debi-
 to subiectionis impeditur. Tho. ar. 8. in solu. pre-
 mi argu. Un si uis qui subest domino non potest quicquam uo-
 uere quod ipsum a fructu domini impeditur. in solu. scda ar.
 Vir autem qui subest mulieri quo ad redditionem debi-
 ti et mulier e contrario non potest uouere continentiam sine
 licentia coniugis. Nec et peregrinationes longas. ex-
 cepto uoto prescrite. 33. q. 5. Si dicat. Licet absit
 nectia et similia uir possit uouere sine licentia uxoris
 Mulier autem qui subest uiro in omnibus nihil potest uouere
 sine licentia uiri. nec etiam monach^r sine licentia plati-
 ti. Thomas ubi supra. Cum nullum tempus exce-
 ptum sit. in quo non possit plati^r subditum circa aliquod
 occupare. ideo nullum uotum religiosi firmum est nisi
 de consensu plati. quia religiosus non est sue potestatis. 28.
 q. 4. Monach^r. Similiter episcopus qui subest Pape
 his que ad episcopatum pertinent non potest uoue-
 re peregrinationes longas nec etiam religionem in-
 trare sine consensu Pape. extra de uo. rvo. redemptio-
 nis. Dagne deuotionis. Abstinencia autem et elemosina
 et similia huiusmodi potest uouere per quam non retrahit ab
 administratione sibi commissa. Clericus autem est secu-
 laris quia subest episcopo quantum ad beneficium: ideo nihil potest
 uouere quod ipsum retrahat a seruitio beneficii licet

alia vouere possit in quibus suis iuris existit. Filius
 familias quod subest patri in his que ad regimen domus
 pertinet: ideo circa talia nihil vouere potest sine patre.
 Sed religionem intrat. et alia in quibus pater non
 subest sine licentia eius vouere potest. Et hoc no-
 tant Gaufridus et Hostienus. L. Sed cum mulier ni-
 hil vouere possit sine consensu viri. merito queritur
 utrum peccat votum aliquod emittendo sine consensu mariti
 et ad hoc dominus est que non nisi hoc faciat temerarie
 secunda secunda. q. 88. Licet enim votum vxoris et omnium huius
 modi que non sunt sui iuris non sit firmum sine consensu eorum
 quibus subijciuntur: non tamen peccat vouendo absolute lo-
 quendo. in sol secunda articulo: quia in eorum voto intelligitur
 debita conditio scilicet si suis superioribus placuerit vel nisi
 si expresse renitentur. in talibus enim sufficit tacitus con-
 sensus secundum Innocentium: puta si superior sciat et non
 contradicat. 20. q. 2. Si in quibuslibet. Sciendum tamen quod licet
 vxor non possit aliquid vouere sine consensu viri: si tamen
 faciat non debet venire auctoritate propria: sed vir
 eius potest irritare etiam si vouit antequam matrimonium
 sit contractum dum modo non fuerit adimpletum
 immo etiam quod plus est si mulier de consensu viri voue-
 at abstinentiam peregrinationem et huiusmodi. et po-
 stea vir eius executionem prohibet ei: debet obedire viro
 et non peccat viro obediendo licet vir eius peccet illud
 quod consenserat retractando vel etiam prohibendo.
 do. 33. q. 5. ca. Noluit. In hoc tamen distinguendum est
 quia aut dedit licentiam in facie ecclesie et quasi in ius-
 ditio: et tunc secundum Petrum non potest reuocare. Aut
 dedit in privato: et tunc cum visum licentie potest reuo-

PRECEPTUM

sed postea nō potest. Unde Thomas et etiā Al-
bertus dicūt q̄ si vīr licentiā cōiugi dederit de ca-
stitate vouenda nō potest eā post votū emissū re-
uocare. S; intellige q̄ hoc nō p̄t sine pctō. S; si
vīr solū dissimulet. et post plenā deliberatōez reuo-
care velit. potest. et mulier tenet ei obedire. Cui⁹
causam videtur dare Innocēti⁹ dicēs. Qui dat
licentiā vouendi nō p̄t hoc impedī exigere
debitum nisi et ipe similiter voueat. Illa tñ q̄ vo-
uit impedī ab exigendo et nō a reddendo. Sed
forte dicēs. Nūq̄d vīr peccat irritando votū vxo-
ris q̄d sine consensu suo emiserat. Dicendū q̄ nō
q̄ vitatur suo iure diuinitus sibi concessio. et etiam
a canone sibi indulto. ¶ Propter terciū scz vtruz
post votū simplex continentie. possit aliquis con-
trahere matrimoniū. sunt tria videnda. ¶ Nam
p̄mo ostendendū est q̄ mortaliter peccat qui post
votū simplex contrahit matrimoniū. tum q̄ facit
cōtra p̄ceptum diuinum q̄ dicit vouete et reddite
tum q̄ in foro conscientie et apud deū tñ obligat
fm̄ doctores votū simplex. quantū solēne Extra.
Qui clerici v̄l vouētes possunt matrimoniū con-
trahere. ca. Rursus. Celestin⁹. iij⁹. Quidā. Ex
quo cui deder p̄z q̄d p̄phane aliq̄ cōsulant et licen-
tiant personas cōtrahere matrimoniū post votū
simplex emissum continentie qui peccāt tripliciter.
¶ Primo. q̄ suo p̄silio hoīes ad pctm̄ infidelita-
tis ipellūt. Nā trāsgressio voti sicut et iuramentū vi-
detur q̄dā abnegatio diuine veritat⁹. Et iō post
idolatriā pctm̄ giurij et trāsgressio voti vidēt se

SECUNDA

Cū dū locū tenere in grauitate pcti: ppter qd etiā
 vtrūq; phibet i scdo pcepto qd immediate se hz
 ad pmi. ¶ Scdo peccat qz psonā illā maximo
 exponit periculo cū fm certiozem opionē nūq;
 possit debiti petere sine peccato. ¶ Tertio qz de
 gnitate angelicā homi adūmūt. qd piz. qz p cōti
 nētiā hō puritati āgelice pformaf. imo etiā p eaz
 dignitate sup gredit āgelicā. qz scdm Hieronimū
 Cōtinētiā in carne corruptibili seruare est digni
 et excellēti⁹ z maioris meriti q̄ eā p naturā habet
 re. ¶ Scdo videndū ē cū ille q post votū simplex
 p̄tinētie postea iurat se cū aliqua p̄trahere vtrū
 plus debeat seruare votū q̄ iuramētū. Dicendū
 q votū seruandū ē. etiā si postea iurauit vxorē dū
 cere/ z p temeratio iuramēto penitētiā agat. Li
 cet Hostiensis in casu cōtrario (vt cū pmo iurauit
 vxorē ducere z postea votū p̄tinētie emisit) dicat
 mag; seruandū eē iuramētū q̄ votū. ¶ Tertio vi
 dendū ē an votū sit mag; volūtariū q̄ iuramētū.
 Et dicit sic. Nā obligatio voti causat ex fidelita
 te quā deo debem⁹ ex qua tenemur vt verificem⁹
 qd p votū ei pmissim⁹. Quis aut infidelitas ē irre
 uerētia z nō ecōuerso. qz infidelitas videt eē maxi
 ma irreuerētia: qre cū infidelitas iporet maximā
 irreuerētiā: maior videt eē obligatio voti q̄ iura
 mēti. si attēdam⁹ ad p̄piā ratioez obligatiois vtri
 usq;. Qd aut Hostiensis dicit vtrūq; eē eiusdē firmi
 tatis hoc p̄t verificari q̄ntū ad idētitatē obiecti. qz
 vtrūq; obligat ipi deo. Sz quātū ad rōnem obli
 gādi. maior videtur esse obligatio voti vt dictū ē

PRECEPTUM

Propter quartum sciendū est q̄ multo meli⁹
facere aliqd̄ ex voto q̄ sine voto. qđ parz ex tribz.
Primo q̄r vouere est actus latie q̄ est nobilior
virtus cōstat autē q̄ act⁹ q̄ a p̄fectioni vtute pro
cedit vel eliat est nobilior. quare zc. **S**ecūdo
q̄r fm̄ Anselmū libro de similitudinibus. Perfe/
ctius est dare arborē cuz fructu/ q̄ fructū sine ar/
bore. sed cōstat q̄ bona voluntas est q̄si arbor se/
cunda. actus autē continentie est quidam fruct⁹
bone voluntatis/ cum igitur q̄ continet sine voto
det solū fructum/ q̄ autē ex voto p̄tinet etiā ip̄am
voluntatē bonā cum oī fructu ex ea ueniente deo
pp̄etuo dedicat. parz q̄ multo meli⁹ est continere
ex voto q̄ sine voto. Nec valet instātia si dicatur
q̄ continens sine voto libere continet. qui autem
ex voto continet. ex necessitate continet. Melius
autem videtur aliquid fieri ex libertate q̄ ex ne/
cessitate. quare. zc. **A**d hoc respōdet Anselmus
libro scdo. Cur deus homo/ q̄ felix est necessitas
q̄ hoīem ad meliora p̄pellit. constat autē q̄ neces/
sitas que nascit̄ ex voto procedit ex libera volun/
tate qua homo spontanee se deo per votum obli/
gat quare z cetera. **T**ertio hoc idem p̄t̄ quia
per votum voluntas immobiliter firmatur in bo/
no. facere autem aliquid ex voluntate magis fir/
mata ad bonum/ hoc est perfectius. q̄a pertinet
ad p̄fectōnem vtutis. vt p̄. 2. ethicoz. q̄re. zc.
TERTIO exponit̄ de trasgressionē h̄bi ma/
ledicti. sic. Nō assumes nomē dei tui in vanū i p̄bo/
lez maledicto **E**t sic p̄t̄ q̄ quoz modis peccare

P R I M U S

Primo nō maledices deo sicut lufiores faciūt
 cū nō pſperant in ludō taxilloꝝ q̄ culpā dyaboli
 tam retorquēt in diuinā innocētiā z deo maledi-
 cunt. qđ etiā horrendū est audire. Hoz vicioꝝ p-
 ticipes sunt q̄ talibz puiciantibz hospicia ꝓcedūt
 Et q̄ vestimēta illoꝝ deluſa diuidūt. vł q̄ cū ipiſ
 familiariter viuūt vł ab ipiſ forte lucri recipiunt
Secūdo nō maledices alicui ſācto / z ſp̄ aliter
 brē ſgini. put faciūt iudei blaſphemi. Tales nō
 poſſunt abſolui niſi ab ep̄o vel aꝝ penitentiario. et
 maxima debet eis penitentiā iponi. put dicit ex-
 tra de malediciſ. li. 6. Statuimꝰ. **U**bi plura in-
 uenies de hoc in textu z in gloſa. **T**ercio non
 maledices dei ſp̄o / ſp̄ ſz ſubſannādo. vł etiā ꝓ
 dicatōem ipediēdo. **C**ōtra qđ faciūt q̄ ſba ꝓdi-
 catoris derident. vł ad ipm ipediendū clamores
 vel riſus z alias trifas exercent. **Q**uarto non
 maledices diuine voluntati. vł faciunt illi q̄ ma-
 ledicunt aure pluuiali vł eozz infirmitati ſeu etiā
 am rez ꝓditōni ꝓpter que multi maledicunt deo
 vł etiā ſubſp̄iſ. **E**xemplū de clerico ꝓ q̄ttuoz an-
 nos infirmante dicēte deo. tu accepisti mihi coz-
 pus. z ego auferā tibi aīaz. **D**yabole veni. z aīaz
 meā acipe. qđ diuino iudicio factū fuit. **N**otan-
 dū tū q̄ maledictio qñqz ꝓcedit ex voto vltionis
 et odio ꝓſequētis. et hoc ꝓhibet qz est ꝓctm̄ moꝝ
 tale. qñqz etiā ꝓcedit ex amore iuſticie. et hoc cō-
 ceditur. nec est ꝓctm̄ cū etiā ſancti ea vſi ſunt. qđ
 patet. 24. q. 3. **E**ū ſancti. **I**nſup er̄ est ſciendū
 q̄ iſtud ꝓceptū tripliciter violatur a multis chꝝi/

P R E C E P T U M

stantis videlicet corde ore opere. Corde quidē
sicut illi qui solo noīe christiani vocant rem et ve
ritatē noīs abnegantes. quia licet sacramentum
baptismi receperint. re tñ sacramēti id est gratia
carent. Ore vero scz mala iuratōe voti transgres
sione verbi dei derisione. p̄dicatōne q̄ fit mala/et
vana intentōne. et etiam i deuota oratōne. De q̄
dicit̄ Ysaie. 29. Populus hic labijs me honorat
cor. 2c. Opere vero sicut hypocrīte q̄ nomen dei
in vanū assumūt in simulatōe operis exterioris/et
nō in pietate cordis. Bene nāq; illud in vanum
recipiunt q̄ vanā gloriā appetētes mercedē suam
receperūt. Ex p̄missis diligētē consideranti p̄z
q̄liter q̄s de isto p̄cepto debeat confiteri.

P R E C E P T U M p̄ceptū ē De ieiunio die
sabbati sanctifices. Hoc p̄ceptū refertur ad
spū sancti grām siue bonitatem sicut scđm ad filiū
veritatē. et p̄mū ad p̄is potestātē. Hoc ̄t hoīez
p̄ affectū deuotōis totalr hac die q̄scere. ita q̄ s̄
hō q̄c̄q; i orōib; vl' bonis operib; p̄ totā septima
nā neglexerit. h̄ recuperet isto die. Tñ ad euidentā
hui' p̄cepti p̄mo q̄rit̄ q̄rebomī fuit datū Ad q̄d
dōm ē q̄ hui' triplex ē ratio lrālis. **P**rima
ē diuini cult' vacatio vt hō isto die simplr deuo
tioni studeat. Et quicquid boni alio die neglexe
rit: hoc isto die potissime restauraret.
Secunda ratio fuit auaricie restrictio. Unde
nō tantum ab operibus mechanicis/ sed et a merc
caturis isto die abstinere debemus.
Tercia fuit diuine omnipotentie maior recoz

TERTIUS

Datio. qz sicut deus requirit die septimo ab omibz
 opibz z rebz q̄s fecerat in obsequiū homis. ita hō
 debz q̄scere ob omī ope exteriori. vt vacz diuine
 laudi. deo scz laudes referēdo p creatōis bñficiō
 qz de^o oīa i sui obsequiū z subsidū pduxit Est
 etiā hui⁹ p̄cepti triplex rō mystica. ¶ Prima ē al
 legorica scz qz sabbatū fcat requiē corpis xp̄i i se/
 pulchro z etiā p̄solatōez aīaz i libo q̄ p p̄fetiā aīe
 xp̄i facta fuit. ¶ Sc̄da rō etropologica. qz sab/
 batū fcat requiē aīaz i deo p deuotōis affectū z
 p p̄clarōis exercitiū. ¶ Tertia rō ē anagogica
 qz fcat q̄tē aīaz in celo ad quā p̄ p̄sentē vacatōez
 mētis in deo speram⁹ puenire. ¶ Sc̄do q̄rit q̄re
 dies sabbati fuerit trāslata i dñicā. Ad qd̄ dicē/
 dū ē qz hoc fuit factū siliter triplici rōne. ¶ P̄ia
 ob memoriā bñficiū icarnatōis. qz sicut die dñico
 mūd⁹ fuit creat⁹. ita eodē die p icarnatōis miste/
 riū recreat⁹ ē. Et hoc bñficiū dignissimū i memo/
 ria iugiter ē habedū. Quia p hoc nobis de⁹ sum
 mā charitatē exhibuit. dicēte ap̄lo. Propter ni/
 miā charitatē q̄ de⁹ dilexit nos. misit de⁹ filiū suū
 vnigenitū. zc. Ex maxima em̄ charitate p̄cessit
 qz ideo p̄bū eternū hō fieri voluit vt te deificarz.
 et vt hoīez abiectū ineffabilē exaltaret z vt hoīem
 medicū thesauro diuinitatz locupletaret. Et vt
 ista in nobis efficeret. lumē diuine claritatz absco/
 dere voluit sub velamine nostre mortalitatz z po/
 rētiā diuine maestatz sub velamine humane infir/
 mitatz. ¶ Sc̄da ratio est ppter memoriā bñficiū
 nostre redēptōis. Nā xp̄s illa die naturā huma

PRELUDIA

nā de vinculis captiuitatē eripuit. In q̄b fere p̄
q̄nq; milia ānoz fuerat mirabiliter captiuata. et
de carcere tenebrarū eduxit. qz licz aīe ī libo nō ha
berēt penā sens⁹: habebāt tñ penā dāni/cū puā/
te erāt visione diuina. Ad quā illa die p̄ vbi diuī
nī p̄sentiā feliciter admittebant. Eadem etiā die
dyabolū alligauit. ei⁹ potētā adimēdo. q̄ q̄dem
bñficiā merito debēt in memoriā retineri z iugit̄
recoli cū grāz actōne. Ad quod mouemur exēplo
Isaie dicentis. Miseratōnum dñi recordabor.
Tertio propter memoriā beneficij resurrex
tionis que fuit causa z exēplar nostre resurrectionis.
Nam illa die tria beneficia nobis contulit.
Primū qz mortē destruxit z eam in seipso occē
sus occidit. Nā fm Augustinū dignū erat vt q̄
dyabolus xpm innocentē peremit. potestātē per
deret in eos quos sua calliditate vinctos detine/
bat. **S**ecūndum est qz quando resurrexit natu
ram humanā veste immortalitatis induit. cū imoz
talis z ipassibilis resurrexit. **T**ertium qz timo
rem mortē a nobis abstulit. quando per resurrex
tionē suam nos de beatitudine eterna assicura
uit/cuz certū sit qz membra seq̄ debeāt vbi caput
suum precessit. Et ideo dicit Leo papa qz hec di/
es tantis diuinarum dispensationū est misterijs
consecrata. vt q̄cquid insigne est a deo cōstitutuz
in terris. in hui⁹ diei dignitatē sit gestū vtpz ī spū/
ssancti missione/in episcopozū consecratōez in scri
moniali velatiōe z huiusmodi Specialis tamen
ratio fuit translatōis ne videremur iudicare diē

PRIMUM

sabbati more iudeorum obseruando. ¶ Sed est sciendū q̄ istud p̄ceptum potest tripliciter accipi. ¶ Primo generaliter vt cessemus a vicijs. ¶ Secundo specialiter .vt cessemus ab operibz corporalibus et actibus mechanicis p̄ que mēs impeditur ne libere possit deo vacare. ¶ Tercio specialissime vt contingit in viris cōtemplatiuis qui ab omnibus occupatōibus mundanis se abstinent vt totaliter deo vacent. ¶ Prima vacatio est ad salutem necessaria. ¶ Secunda est debita. quia conuenit obediente diuini p̄cepti. ¶ Tercia est p̄fecta. qz solum conuenit perfectio ni status cōtemplatiuoz qui sibi z omnibus mūdiālibus mortui. soli deo vacant. Et iuxta predictam distinctionem. istud p̄ceptū tripliciter exponit. ¶ Primo sic. Demētro vt diem sabbati sanctifices id est summo studio illā diē honores nihil se z corporalis operis in ea faciēdo qd possit impedire quietē mentis in deo. z secundum hunc intellectum istud p̄ceptum contingit transgredi quattuor modis. ¶ Primo manualiter operando ¶ Secundo mercationibz intendendo. ¶ Tercio placita secularia frequentando. ¶ Quarto actum iudiciarium exercēdo. qz ius statuit vt illo die strepitus iudiciarius cōquiescat. *L. de ferijs li. 3. l. Oēs dies iubem⁹ cē iuridicos Imp. val. Trez ibidē imp. Leo. l. Dies festos. Potest tñ vt d̄t Guillerm⁹ in glo. vi. p̄ pace tractanda. vel confirmanda licite iuramentum prestari Ex quo patet. q̄ quicunqz sabbatum violat mortaliter*

P R E L E P T U M

peccat. Excusat tñ q̄s a pctō mortali q̄rtuor mo-
dis. ¶ P̄mo q̄dē p̄ laborē v̄l op̄is modicitatez
puta si labor sit tā modic⁹ q̄ q̄erē mētzī dō nō pos-
sit ip̄edire. Et h̄ innuit̄ i glo. Exo. 31. sup̄ illo v̄bo
Quicūq; polluerit sabbatū. glosa. turbādo q̄erē
aīe: morte moriat̄ scz aīe z corp̄is. Et q̄ p̄z q̄ solū
ille labor q̄ turbat q̄erēz sp̄ūs libertatē causat p̄ce-
catū mortale. ¶ Sc̄do p̄ laboris necessitatē q̄
tāta dz eēt labor op̄is sine rei piculo nō posset p̄-
ueniri nec differri sic z̄tingit i messibz p̄ in cursū
hostiū. z̄ in vindemijs p̄ter frigus z̄ i captura al-
leciū que solū fit tpe d̄eremiato. In talibz em̄ ex-
cusat necessitas q̄ legē nō h̄z. vt p̄z extra de colue-
rudine. ca. 4. Quanta aut̄ sit necessitas vel etiam
laboris quātitas q̄ a pctis excusat: ad arbitrium
boni viri iudicā dū est. Un̄ dicit̄ Guillerm⁹ i glo.
q̄ viatores minutores z̄ ferratores equorum si ta-
lia faciūt nō p̄t̄ questum p̄riūm: sed p̄t̄ necessi-
tatē aliorū: excusant̄ a pctō alit̄ nō ¶ Tertio pro-
pter cordis pietatē. qz̄ bene z̄ arare in sabbato p̄-
pter deum z̄ agrū paup̄is p̄t̄ deum seminare v̄l
ducere religiosi ligna z̄ alijs miserabilibz perso-
nis. ¶ Quarto p̄t̄ publicam vtilitatez. pura la-
borare p̄ ponte vel via seu etiam ecclesia reparan-
da. dum modo hoc gratis fiat. ¶ Scz hic in dicit̄
dubitatio. Cū em̄ obfuitio sabbati sit d̄ p̄cepto
diuino: diuinū autē p̄ceptū sit maius q̄ huma-
num: videtur dubitabile quomō ecclia que v̄t̄
potestate humana poterit dispensare in casibus
predictis super transgressione p̄cepti diuini.

PRECEPTUM

risit sabbata iudeoꝝ dicens eos p̄dere septimam
partē in vite sue. Un̄ i talibꝫ implet illud Trenoꝝ
p̄mo. Uiderūt eā hostes ⁊ deriserunt sabbata ei⁹
⁊ hoc rationabiliter. Cū em̄ p̄ncipalis intentio le
gislatoris sit p̄pter hoc nos abstinere a corporali/
bus opibus vt liberior possim⁹ vacare sp̄ualibꝫ.
vt pater de Conse. distinctione q̄nta ybi sic dicit.
Ieiuniū magnū ⁊ generale est abstinere ab iniqui
tātibus ⁊ ab illicitis voluptatibꝫ seculi quod est
p̄fectum ieiuniū. p̄ q̄ illoꝝ sabbata merito de
ridentur qui tali die deuotione reiecta: soluz ocio
corporali ⁊ sue lasciuie vacant. ¶ Scendum aut
tem q̄ sunt duo peccata que maxime frequentan
tur dñicis diebꝫ ⁊ festiuis. scz chorea ⁊ ebrietas Et
ideo de chorea primo notandum q̄ h̄ in se non sit
mortale peccatū: tñ ex quattuor circūstantijs con
trahit deformitatem p̄cti mortalis. ¶ P̄mo q̄ de
ratione persone: puta si persona sit religiosa vl̄ ec
clesiastica: tunc enim ratione scandali potest com
mittere peccatum mortale. ¶ Secundo ratione
temporis vt si fiat tempore missæ vel alio deuotōis
tempore quis choruset. ¶ Tertio ratione loci vt
si fiat in ecclesia vel cimiterio: tunc enim propter
irreuerentiam deo in loco sacro exhibitam potest
committi peccatum mortale. ¶ Quarto ra
tione finis vel modi vt si fiat libidinosa intentio
ne vel etiam seruetur impudica gesticulatio vel
saltatio lasciuia prouocans ad libidinem Sed quā
intentionem videtur referri verbum Augustini su
pra positum de decem cordis Et predicte q̄tuor

TERTIUM

conditiones cōplectuntur hoc metro. Tempore
 sine loco persona. chorea caueto. ¶ Sedo notā
 dū ē ebrietate z gula qñ sint mortalia vñ venalia
 ¶ Nā vno ebrietas p̄t dicere mētē obnubilatō
 nē vñ gula p̄t iportare solā corpōs in gūarōem: z
 sic nō s̄t peccata / s̄ pena pctī. vt pz. 15. q. p̄ma. ca
 pitulo. Sane. ¶ Sedo ebrietas iportat imoderatā
 potatōez vñ gulā imoderatā cū sump̄tōez.
 z tūc si talibz acibz q̄s intrēdat vñ appetit inebria
 ri / aut etz crapulari: sic vtrū q̄ ē pctm̄ mortale. Si
 autē talia nec appetit nec intendit s̄ solo casu euent
 unt: sic solū s̄t venalia. Si etz ex fortitudine pot
 tus vñ nimietate cibi vñ debilitate sumētis pueni
 unt: s̄t venalia. put notēt iura. di. 25. ca. Crūni
 nis. ¶ Est autē notā dū q̄ trāsgressores hui⁹ p̄ce
 p̄t videntē specialit̄ memoriā amisisse. p̄pter quod
 eis signāter d̄r. Memēto vt diē sabbati sc̄rifices
 ¶ Nā ideo videntē memoriā amisisse q̄ nec recordā
 tur eoz q̄ videntē in natura. vbi oīa vegetabilia et
 sensibilia quietē appetunt post laborē. sic est vide
 re in aialibz z plantis q̄ fructificātz laborāt ī esta
 te: sed quiescunt in hyeme. Nec etz eoz que in scri
 ptura legim⁹. Legim⁹ em̄ Gen. 2. q̄ d̄ns requie
 uit die septimo ab omni ope quod patrarat. Isti
 autē laborāt p̄ totā septimanā pro misero corpore
 sed in die d̄nico laborāt pro d̄natione aīe: cuz tñ
 deus preceperit tali die vacare ab omni corporali
 opere vt homo liberius z quietius vacaret diuīo
 cultui. Lius vtriq̄ isti videntē obliti qui per totā
 ebdomadam dies sanctificāt laborando in opibz

P R E L E P T U R

licitis: sed diem dñicam polluunt z contaminant
intédendo voluptatib; ebrietatib; z choréis. Et
de his conquerit dñs Eze. 22. Sanctuaria mea
spreuitis z sabbata mea polluitis: propterea da-
bo vos cōtemptibiles omnib; nationib;.

T E R T I O exponitur sic. Veniet ovē di-
em sabbati sanctifices ad evē illa die purissime cō-
templationis pfecte quieti mentis intēdas ab oī-
bus mundanis cogitationibus vel occupatiōib;
te subtrahendo z p actū intime contēplatiōis pira-
ci dīvine liberrime vacando. qđ pprie puenit mē-
tib; contēplatiuis q̄ singula dei bñficia mente de-
uotissima ptractāt. z p q̄libet pcepto bñficio deo
pfectas gr̄azactōes exolunt replicātes tota die
illud Isaiē. 63. Miserationū dñi recordabor: lau-
dem dicā p oīb; que dedit nobis dñs d̄s n̄r. Et
istam quietē mentis in deo quelibet mēs deuota
feruentē emulari d̄z p̄t̄ tria bōa q̄ exide sequunt̄
¶ Primū est seminis deifici in aīa sepulti fructuo-
sa germinatō. qđ p̄z. q̄z multa semina p̄tutū natu-
ralit̄ hōi cōplātata latent in mente rōnali z ibi q̄/
dam defidia z ariditate mentis pereūt z deficcant̄
que oīa copiosum fructum p̄ducerent: si p lumen
gr̄e diuine z p feruorem deuotionis secundarent̄.
¶ Quod exemplum p̄z in sole materiali qui radijs sui
splendoris z feruoris terram penetrans semē i ter-
ra defossum z occultatum viuificat z secundat: sic
etiam per lumen diuine gr̄e z feruorem dilectō-
nis z deuotiōis qua mēs q̄scit in deo: virtutuz se-
mina in mēte rōnali latentia yberius secundantur

TERTIUS

Quod secundum est principis vite attediatio / et omnium terrenorum
 libera despectio. Nam certum est quod dulcor quam mens inter
 mo seruoze quiescit in deo: causat in homine redum et me
 roze toti vite principis / et iduc metri deuote quondam insi
 piditater et nauseam omnium terrenorum. Nec mirum quod secundum
 Gregorium. gustato spiritu desipit omnis caro. Cuius ratio est
 quod sicut ignis materialibus rebus suo seruoze adustis au
 fert omnem pulchritudinem et placibilitatem: reddens ea
 nigra et deformia ad videndum: ita seruoze interne des
 uorosis omnem dulcedinem vite principis in redum et merore
 et reipsum pulchritudinem et placibilitatem in quondam
 insipiditater et nauseam puertit. quod sicut fuit Bernardum
 pensuoy si deuorabat spiritus magorum: ita dul
 cor itine deuorosis omnem dulcedinem vite principis tol
 lit / et in quondam insipiditatem conuertit. **T**ertium
 est cordis frigidum duri et rigidum perfecta liquefa
 ctio / et diuinorum instinctuum prompta executio. quod
 patet. Nam sicut radij solares glaciem frigidam
 ita seruoze interne deuotionis mentem frigidam ge
 lu torporis et desidie constrictam a deo resoluit et li
 quefacit: ut prompte diuinis instinctibus consen
 tiat / et per viam mandatorum dei in omnibus statum exer
 citio feruenter et celeriter currat. Quem motum be
 ne senserat Psalmista cum dicebat. Viam man
 datorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum. Post
 quam meam mentem dilatastis inquam amasti seruoze tue de
 uorosis omnino desidie. percul mota mandata tua im
 pleui / et omnibus diuinis instinctibus prompte et dele
 ctabiliter acquieui. Sed forte diceret aliquis Pau
 per sum tantum habeo laborare pro columbis in

PRECEPTUM

Diligentis q̄ inde obliuiscor ꝓtemplatōnis ꝓorati
onis. Huic ego respondeo q̄ talis debet diligen
ter aduertere an sua occupatio sit maior q̄ illius
eximij regis David qui habuit regnū latissimuz
ꝓ terras plurias gubernare: q̄ tamen de seip̄o dic̄
Meditatio cordis mei in cōspectu tuo semp. Et
alibi Septies in die laudz dixi tibi. ¶ Sciendū
autē q̄ sicut quilibz ch̄stianus adules tenetur
oī die ad aliquale memorā de deo ꝓ suis bene
ficijs habendā: ita religiosus ꝓ cleric⁹ beneficiar⁹
tenet ad horas canonicas: quas si sine causa legi
tima omittunt: mortaliter peccant. Et nō solū cuz
qui horas canonicas ad quas tenētur omittunt
peccant mortalit̄: verū etiam q̄ eas negligēter di
cunt. Nō quidē ex impotentia vel infirmitate: sed
potius ex ꝓtemptu vel mala consuetudine. quā lz
negligentia ī talibz scōm se ꝓ fragilitatem hūanā
considerata sit uentilis: ꝓtemptus tñ ꝓ mala cons
uetudo faciūt eā mortale. vt ꝓ ꝓ de Lōse. di. 20.
in textu ꝓ glosa. Et sic parent tria precepta que or
dinant hominem ad deum. ¶ Primum q̄ dem ad
venerandū scz patris potentiaz. ¶ Scōm ad col
lendū filij ueritatē ¶ Tertium ad iugiter medi
tandū spū sancti bonitatē. Sed est diligentissi
me aduertendū q̄ contra tria precepta ꝓdicta cō
tingit hoīem tripliciter peccare. ¶ Primo ex im
potentia vel infirmitate: aut etiam ex timore. ꝓ sic
peccatur quasi contra patris potentiam ꝓ contra
primū preceptum. Dicitur autē peccatur ex impo
tentia vel infirmitate quando peccatur ex passiōe

que indicat nature corrupte fragilitatez impoten-
 tia. Ex timore autē 3tingit peccare dupliciter fm̄
 duplicē timorē. Est em̄ qdā timor hūanus qñ scz
 timentur pericula carnis. Est timor mundan⁹ qñ
 scz timentur pericula rerum. Et isti timores male
 sunt. Et mortaliter peccant qui ppter eos faciunt
 illicitū qd est cōtra deū. v̄l omittūt aliqd licitū ad
 quod tenent. Vñ istos timores excludit saluator
 Math. 10. Nolite timere eos qui occidunt corp⁹
 sed poti⁹ eū timere qui pōt aīam z corpus mittere
 in gehennaz. Ex quo sequit̄ correlarie q si q̄s mi-
 les iuuat dñz suū in bello iusto. v̄l si probabiliter
 credit eū habere iustū bellū: in his duobz casibus
 pōt iuuare dñm suū sine peccato/sed nō amicum vel
 cognatū nisi sciat eū habere iustum bellū. Et hoc
 pbat. 23. q. 1. Quid culpa: Justū autē bellū fm̄
 Buillermū. est qd vlciscat iniurias vel qd gerit p
 rebz debite repetēdis: z sic gens vel ciuitas plecti
 potest. ¶ Scdō fit peccatum per ignorantia siue
 errore: qñ contra filij sapientiaz. z sic peccatur con-
 tra secūdū pceptū. Dicit autē peccatū ex ignorātia
 qñ aliqd ignorat eoz quoz scientia a pctō impedi-
 uisset. z tñc distingue. quia v̄l hoc fit ex ignorātia
 iuris z h nō excusat. qz est vincibilis. vt pz. 1. q. 4.
 ca. vltio. Sz si est inuincibilis excusat. sicut pz de
 infantibz furtosis vel dementibz qbus nō imputa-
 tur qd faciūt vt dicit Bernard⁹ in glo. ¶ Simi-
 liter etiā excusatur is qui sequit̄ vnā opinionēz p/
 habiletz famosaz vbi magistrū inter se 3rrarie opi-
 nantur. Aut hoc fit ex ignorantia facti z sic excusa

PRECEPTA

tur hō a peccō obliro dūmō duo i se habeat ¶ P
 mū ē: si adhibz diligētā quā p̄t adiueniēdū p̄cām
 obliro. vt h̄z Isaie. 38. Recogitabo tibi oēs an
 nos meos. 2c. ¶ Scdm̄ ē si oret dēū vt reuelet sū
 bi. Tūc em̄ s̄m̄ Augustinū ā reuelat aut relaxat.
 ¶ Tertō: fit p̄cām ex malitia siue ex electōe vt cuz
 hō ex volūtate deliberata p̄cō adheret. Et sic pec
 cat̄ 3̄ tertū p̄ceptū. qz 3̄ bonitatez sp̄s̄ sancti. Et
 talia dicūt̄ p̄cā i sp̄m̄ sc̄m̄. Circa q̄ duo p̄ ordiē
 stz declarāda. ¶ Prīmū ē qz q̄r stz p̄cā i sp̄m̄ sc̄m̄
 ¶ Scd̄z ē: an illa p̄cā sint mortalia s̄z v̄l si q̄nqz
 p̄nt euentalia ¶ Propt̄ p̄mū ē sciēdū q̄ peccatū
 i sp̄m̄ sc̄m̄ p̄p̄e d̄r illō qd̄ ipugnat bonitatē sp̄s̄
 sc̄i cui? gr̄a fit remissio p̄cōz. Et tale p̄cām qd̄ fit
 ex certa malitia s̄m̄ theologos. v̄l ex electōe scdm̄
 Ph̄m. 3. Ethicoz d̄r irremissibile vt p̄3. Math.
 12. i textuz glosa. Nō q̄ nūqz remittat: s̄ q̄ nō h̄z
 causaz remissibilitatē. tollit em̄ oia illa q̄ requirūt
 ad remissionē p̄cōz. Et qz sex sunt 3̄ditōes que
 requirunt̄ in remissione p̄cōz: ideo sunt sex sp̄s
 p̄cā i sp̄m̄ sc̄m̄. Haruz aut̄ sex: due sumunt̄
 ex parte remittēt̄ ¶ Prīma est: dei misericōdia 3̄ do/
 nans culpā / z contra h̄ac est desperatō. qz homo
 propt̄ grauitatem peccatoruz desperat. vt p̄3 per
 Layn qd̄ despauit de dei misericōdia. Dixit ei Layn
 dño Gen. 4. Maior ē iniquitas mea q̄ vt veniam
 merear. z sic fuit deceptus. qz (Psalmista teste)
 Prope est dñs oībus inuocātibz eū in veritate. p̄
 pe em̄ id est propitius est omnibz inuocantibz euz
 z hoc in veritate id est non secūdum mala desider

TERTIUS

ria q̄ aliud querunt q̄ ip̄m deū. glo. in crepatione
 bus z minis nō cōuertunt ad deū: sed de sperā do
 accumulāt crimē suum. Gregorius. ¶ Scda ē
 iusticia obligans ad penam. Et contra hanc ē p̄
 sumptio impunitatis. Similiter ex parte penitē
 tis duo requiruntur. ¶ Primum est dolor d̄ pec
 catis preteritis. z h̄ ē final̄ ipenitētia. ¶ Scdm
 ē oppositū abstinēdi a peccis futuris. Et h̄ ē obsti
 natio q̄ hoīs mens ira obstinat̄ ī peccō: q̄ nō vult
 penitere. ¶ Similit̄ tertio ex parte gratie gratuz
 facientis per quā simpliciter peccatus remittit̄ duo
 requiruntur. Nā hec gratia vel confert̄ in fide ec
 clesie: z contra hoc est impugnatō veritatis agnite
 Vel in sacramentis ecclesie vel legē noue z contra
 hoc est inuidētia fraterne gratie. Et non accipit̄
 inuidētia fraterne gr̄e put̄ aliquis inuidet̄ fratri
 suo v̄l alicui singulari p̄sone: sed quando tanta est
 malicia in eo: q̄ displicet̄ sibi de gratia dei cresce
 te in mundo. Et sic patet quē quot sunt peccata
 in spiritū sanctuz. qz sex. puta de desperatio. presum
 ptio/finalis impenitētia/obstinatō/impugnatō
 veritatis agnite/z inuidētia fraterne gratie. ¶ Pa
 ret etiā qualit̄ ista peccata dicant̄ irremissibilia/
 et qualiter non. ¶ Propter scdm est sciendum q̄
 si quis labatur ī desperationem ex infirmitate vel
 prauitate complexionis z de hoc dolet z renitet̄ ī
 quantum potest: sic de desperatio non est peccatum/
 nisi forte veniale. Si autem contingat ex errore vel
 deceptione: puta si putans se obsequium presta
 re deo se ipsum occidat: sic est peccatum mortale.

Et pro quo d
 vō confirmat
 nis mea q̄ r̄ v
 carum signifi
 ter de immita
 a hō d̄ em c
 miteat̄ qua b
 fide: sic d̄
 ex errore nū
 presumptio
 Bar nator
 d̄ de iusticia
 tare peccat
 sancti: qu
 confitend
 stia. Sim
 present̄ ex
 candiam y
 cam: z sic
 malicia: pu
 aliqua que
 tum in d̄
 cas: z sic est
 ex certa mali
 fidem cath
 lica: z sic p
 Similit̄
 et irremita
 rōne: si d
 qua scdm

PRECEPTUM

Sivero quis desperat ex certa malicia & electione
vnde diffinitive dicitur cum Layn. Maior est iniquitas
mea quam ut veniam merear sic desperatio est pec-
carum in spiritu sanctum. & tali consulendum est ut cogi-
ter de imensitate diuine misericordie. & simili modo de
alijs ddm est. Nam aut presumptio nascit ex infir-
mitate qua homo nimis de dei misericordia con-
fidit: & sic dicitur peccatum veniale. Aut nascitur
ex errore nimis de meritis suis presumendo: et sic
presumptio est peccatum mortale & spes supbie.
Aut nascitur ex certa malicia qua omnino inten-
dit dei iusticiam non seruare presumens de impuni-
tate peccati: & sic proprie est peccatum in spiritum
sanctum: quia aufert iusticie dei equitatem. Et talis
consulendus est ut frequenter cogitet de rigore ius-
ticie. Similiter impugnatio veritatis agnite aut
prouenit ex infirmitate: ut cum aliquis propter vere-
cundiam vincere nolens impugnat veritatem agni-
tam: & sic est peccatum veniale. Aut prouenit ex
malicia: puta cum propter munera vel stipendia
aliqua que excecant intellectum: impugnat verita-
tem in damnum alterius: ut patet in malis aduo-
catis: & sic est peccatum mortale. Aut hoc prouenit
ex certa malicia: ut cum quis deliberate impugnat
fidem catholicam vel consilia vel precepta euange-
lica: & sic proprie est peccatum in spiritum sanctum
Similiter inuidia fraterne gratie: aut prouenit
ex infirmitate: puta si dolet alium meliorem sibi prefer-
ri: tunc si dolet propter sui insufficientiam non peccat
quia secundum gloriam Bernardi dolor iste bonus est.

TERTIUS

Si autem dolet solum propter eminentiam alterius et talis morosus sit in deliberatione: sic est peccatum veniale. Aut pervenit ex ignorantia: puta si quis dolet de alterius excellentia quia pro se sibi timens diminui proprium bonum: sic est peccatum mortale et spes invidie. Aut pervenit ex certa malicia: puta cum propter deprecatorem affectus alius nec amat bonum in seipso nec etiam videre potest in alio: et sic est peccatum in spiritu sancto. De obstinatione autem et finali impenitentia: sciendum est quod talia aut sumuntur peccata et sic obstinatio dicitur permanens voluntas in peccatis. Et finalis impenitentia solum importat peccata et peccata peccata: et sic ista duo non sunt peccata specialia: sed circa constantiam cuiuslibet peccati. Aut sumuntur tria: et sic obstinatio importat voluntatem deliberatam permanentem in peccato. et finalis impenitentia importat voluntatem non penitendi: que duo sic differunt. Nam finalis impenitentia sumitur respectu preteriti: quia importat propositum non penitendi de peccatis commissis: et sic parat peccati emendam. Obstinatio vero sumitur respectu futuri. unde parat peccati cautelam et sic ista duo proprie dicuntur peccata in spiritu sancto.

¶ Ex premissis patet qualiter confitendum sit de transgressione huius precepti secundum quemlibet eius intellectum. Et sic patent tria prima precepta que ordinant hominem ad deum.

TERTIUS preceptum est. Honora patrem tuum et matrem tuam. Exodi. 20. In quo precepto secundum Augustinum libro de decem cordis: implicatur omnis actus beneficentie proximo impendendus siue ex debito naturalis

PRECEPTA

obligationis. sic honor q̄ debet p̄i naturali: siue
ex charitate debito sic aliq̄ actus pietatis q̄ ex chari-
tate ipsi p̄rio ip̄endunt. Implicant etiam i hoc p̄-
cepto oēs act⁹ virtutū q̄ ex charitate vel pietate seu
hūilitate sunt circa p̄ximū exercendi vt videbit̄ in
p̄cessu. Et ideo h̄ p̄ceptū h̄z triplicem expositionem
fm̄ q̄ p̄z z m̄r tripliciter accipiunt. ¶ Prima q̄ d̄z
p̄ p̄e naturali pur est p̄ncipiū generatiōis na-
turalis. ¶ Sc̄da pro p̄e spirituali p̄out est p̄nci-
piū regenerationis spiritualis. ¶ Tercia p̄ pa-
tre et nali videlicet ip̄o deo qui est p̄ncipiū creati-
onis supernaturalis. Et cuiuslibet istorum patrum tri-
plicem honorem deferre debemus. ¶ Nam p̄ez
z m̄rem naturalem honorare debem⁹. ¶ Primo
ip̄is reuerentiā exhibēdo nec s̄bo nec facto ip̄is
vnq̄ iuriam iferendo. Ad quod horat sapiens
Ecclesiastici. 7. Honora p̄em tuum z gemit⁹ ma-
tris tue ne oblitiscar⁹. Memēto qm̄ nisi p̄ ipsos
non fuisset. In quo verbo inuit rō potissima qua
re parentes honorare debemus: quia traxim⁹ ab
ip̄is p̄fectionem nobilissimam que est esse. Nec ei
est p̄ma z fundamentū oīm aliaz p̄fectionum. Et
ideo dicit Ph̄s. 8. ethicoz. ca. ii. versus finē q̄ filij
non possunt parentib⁹ reddere equalens. qz tria
bona nobilissima ab ip̄is recipiunt. quoz nullum
recōpensare possunt sufficient. esse naturale vide-
licet nutrimentū: z doctrinam. Nā rōne esse natu-
ral quod traximus a parentib⁹: ip̄is tenemur hu-
militer z reuerenter seruire tribus modis. ¶ Pri-
mo ex tota virtute corporis vt si debiles sunt ip̄os

QUARTUS

corporaliter portemus et eis naturaliter fufam⁹.
 quod est contra illos qui parentibus manus vio-
 lentas injiciunt/vel ipſis victum neceſſarium ſub-
 trahunt. Exodi. 21. Qui percuſſerit patrem aut
 matrem: morte moriatur. ¶ Secundo ex tota p/te
 tute cordis: vt ipſos tota mente diligamus quod
 eſt i illos q morte parentib⁹ optat: vt ipſoz heredi-
 tate papiat. Aut vt ſine reprehentione ſm motu pro-
 prie voluntate viuat. ¶ Tertio ex tota p/te oris.
 vt nec durz nec aſperz ſibi vnq⁹ cu ipſis pcedam⁹
 Et bla diſſiſ his eis reſpondeam⁹ / et ipſoz reprehenſi-
 ones humiliter et patienter ſuſtineamus. quod eſt
 contra illos qui parentibus maledicunt / et ex hoc di-
 uinam maledictionem incurrunr. Exo. 21. Qui ma-
 ledixerit patri vel matri. morte moriatur. ¶ Scdo
 ipſos honorare debem⁹: ipſis ſi indiguerint vite ne-
 ceſſaria miniſtrando / et poſt hanc vitam eoz aias
 miſſis et elemoſinis de purgatorio liberando. Et
 ad hoc tenemur propter ſcdm donu quod ab ip-
 ſis recepimus ſc⁹ naturale nutrimentum: in quo
 filij non poſſunt reddere parentibus equiualeas
 quia parentes nutrierunt filios de ſua carne et ſub-
 ſtantia propria. Filij autem de ſubſtantia aliena
 nutriunt ſuos parentes. Et ideo filij q parentibus
 in ſua neceſſitate no ſubueniunt mortaliter peccat
 ſicut et illi qui eos iniurijs moleſtant quod pz per
 gloſaz Exodi. 21. ca. que dicit q hic precipit q fi-
 lij honorent parentes officio pietatis: ipſis i eoz
 exhibedo. Qui em inquit hoc parentibus no facit
 quomodo facit alijs & Valerius in ſcdo Quid p/

PRECEPTUM

est fortis esse strenuū. si domi male viuit & Nota
ex quinto, valerij de filia que matrē incarceratam
& p̄dennatā: māma nutruuit. Propter qđ ip̄az a
morte eripuit. Quomodo inquit ipse non pene-
trat aliquid non excogitata pietas & Tertio de
benius honorare parētes. ip̄is in his que ad bo-
nū suūz salutē pertinent obediendo Et ad hoc te-
nctur filius ratione tertij domi qđ ab eis accepit.
sez salutarē informationēz doctrinam. Et ad hoc
nos xp̄s proprio exemplo inducit. qui suis paren-
tibus subditus fuit. vt habetur Luce. 2. Unde
cōtra illud faciunt filij quādo suoz parentuz pre-
cepta negligūt vel stennunt. Et ideo mortaliter
peccant/z irā diuine vltionis incurrunt. quod pa-
tet ex hoc. Nam triplici hasta diuine vltionis cor
filiōz perforatur: qui suos parentes perturbant
vel eoz indigentis non subueniūt/aut mandatis
eozum pertinaciter recalcitrant ¶ Prima est sub-
tractio t̄p̄alium rerū. naz diuino iudicio eis om̄ia
infortuna rerum t̄p̄alium eueniunt qui suis parē-
tibus scđm diuinum preceptum in suis indigen-
tis non succurrunt. ¶ Scđa est abbreviatō tem-
poralis vite/z perditio fame. Nam sicut premiuz
parentes honorantium est vite longeuitas: ita a
contrario sensu ip̄os de honorantium est vite bre-
uitas. quia plurimi improiise z subito moriūtur.
Unde Psalmista. Subito defeceruntz perierūt
p̄pter iniquitatem suā. Tales etiam fm iura red-
dunt infames/z a testimonio ferendo z ab omni
actu legitimo repellunt. 6. q. 1. capi. Infames:

QUARTUS

Unde fm Canones & legitimas sanctiones parē
tibus i gratia testamentor & donatioe sibi facta ex
cludunt & hereditaria successioe priuant. T Ter
tia est & denatio aie. In glosa super illud Exo.
21. Qui male dixerit p̄i vel m̄i morte moriatur.
morte scz et ne d'annatōis. Nec mirum si tales re
putent̄ idignū vita et̄na: qz reputant̄ indigni hac
vita penali & misera/que eis diuino iudicio repen
tine subtrahit. cuz tamē alijs peccatoribz vita ad
penitētiāz concedat. Et ex hoc rōnabilis potest
colligi quantus sit reatus transgressio huius pre
cepti: qz p̄ ip̄m peccantes eximunt̄ ob huius p̄c̄i
de restationem a sententia pietat̄ ip̄ius domini q̄
de ceteris peccatoribz d̄: Ezechie. 18. Nolo mor
tem peccatoris: s̄yt conuertat̄ & uiuat. De istis autē
p̄t̄ repentinam mortem qua plectunt̄ p̄ diuināz
sententiā: dici potest ecōtrario. Nolo ut̄az pecca
toris: hoc scz p̄ceptū transgredientis sed ut̄ mor
te moriat̄ & eternalis condennē.

S E L U A D A expositio respic̄ p̄ em sp̄ū a
leputa sacerdotē & p̄fessorē q̄ te fonte baptismat̄
regenerauit. q̄ tibi p̄ facta diuinū alimētū miserat̄
q̄ te scientia/p̄dicatōibz/ & exēplis instruit & format.
Hunc patrem tripliciter honorare debemus.

Primo humiliter obediendo. In his potissime
ad que teneris de iure presbytero tuo obedire cuz
tibi p̄cepit celebrā d̄ū q̄ celebres/ & ieiunā d̄ū te
iunes/ q̄ iter dicta eccl̄ie s̄ues & excoīcatos stricti
ssime vitas. Quis ei p̄dictor̄z trāsgressio marces sit
ex deliberatōe & p̄temptu induat peccatū mortale

PRECEPTA

Circa qđ tria sunt notanter aduertenda. ¶ Primum est quantum ad excommunicatiois sententiam quam quilibet christianus merito debet abhorreere. Per ipsam enim excommunicatio a consortio diuino et beatorum in eterna felicitate excludit. Per ipsam etiam ab omni suffragio et communione omnium bonorum que fiunt in ecclesia militante totaliter priuatur. Per ipsam a potestate dei (ut sic loqui liceat) et defensione sanctorum angelorum eripiunt. Et tamen in anima que in corpore potestati dyaboli tradit. per hoc solum ad Titimo. i. ¶ Secundum est cum quanta cura et diligentia excommunicatos debemus euitare. quod per hoc quod ex eorum conuisione peritina et peritina mortale incurrit. Ideo autem dixi conuisione peritina. quod si ignorantia vel inaduertentia seu etiam per conuersionem absolutam excommunicato conuices non ligantur. quod in hoc casu magis uideris pati quam agere. Si hoc per conuersionem conditionatam. puta si aliquid de animi temporalis promissionem et ex hoc excommunicato promittes sententiam non euitas. quod licet talis meritis culpam attenuet non tamen adhibet. cum per nullo metu rei temporalis que debet peccare mortaliter. extra de his que uel meritis causa fuerit. ca. Sacris. Sed hoc intelligit Hostiensis de his que in preceptum clauum conuicant uel quoniam probabiliter creditur clauus ex hoc preceptum. extra de clerico ministrante. ca. Si celebret. ¶ Tertium est cum quanto conatu et diligentia penitentiam in confessione positam debeas adimplere. quod negligentia et preceptum penitentiam inuicte facit confessionem precedentem non ualere. Unde in hoc casu sicut in alijs quatuor casibus oportet confessionem totaliter reiterare. ut probat de penitentia. distin. i. Desuram

QUARTUS

vbi dicitur qd sacri canones tpa penitentie. p fide z co;
n estione penitenti ab breuiada papiunt. z p negli/
gentia prelata existimant. Et q negatores petri. ise
cuta est satisfactio lachrymarum. **Q**d et trina pfectio
dñice lectiois penit' delectur p tñ trine negatois
Uñ i aggrauatione tal' iobediencie scribit Deute/
ro. 17. Qui supbiecit nolēs obedire sacerdoti ipe
rio morte moriat. Est aut sciēdū q qlibet christia
nus ad pōpote obediēdū suis superiorib' merito de
bet iudici ppter tres progatiuas ipsius obediēcie.
Prima ē. qz obediēcia ē via certa hūane salutis.
qz sicut p iobediētia hō ē expulsus a gaudijs pa
radisi. ita p obediēciam illuc certitudinal' redire
debet. Uñ legit in figura hui' de tribus magis
Math. 2. q p aliā viā reuersi sūt i regionē p pūā
vt exponit Gregori'. **S**cōda ē qz obediēcia est
scala celestis beatitudinis. In cuius figura vidit
Jacob scalā cui' sūmitas celos tāgebat z angeli
p eā ascēdebāt z descēdebant. z dñs erat in ius
scale. Gen. 28. In quo innuit q obediēcia ponit
hoiem in vita celesti in puerfatōe angelica z i ma
nutenentia diuina. Bene nāqz dñs erat in ius
hui' scale. qz mentē z cor veri obediēt' i seipm in
obliq'biliter dirigit z firmat hominis desiderium
ne vnqz i momentū a diuino hūplacito deflectat
Hui' aut scale tñ sunt tres grad' quātū ad pñs
licet Bernard' septē assignet. **P**rim' est obe
dire libenter sine recalitratōne. Ad quod horra/
tur Eusebius cesariensis in omelia dicēs. Qui/
quid vobis a superiorib' pāpitur hoc ita accipite.

PRECEPTUM

ac si se ore dei platur. ¶ Secū d^o grad^o ē. obedire
hy lariter sine murmuratōe. Qui em̄ iuit^o z cum
murmuratōe obedit. crucē post xpm̄ portat vt ite
rum xpm̄ crucifigat. Exemplū de Symone sire
neo q̄ cum angaria etiā iuit^o crucez portauit.
¶ Tert^o grad^o ē. obedire p̄seuerāter z sine iter/
ruptōe qz nō q̄ icipit h̄ q̄ p̄seuerauerit. h̄ salu^o erit
vt d̄t saluator Barth. 10. Nā humil^o imo p̄fectis/
sima gloriose v̄ginis marie obediētia. aperuit no
bis regnū celoz qm̄ dixit angelo gabrieli Luce. 1.
Ecce h̄ calla dñi. ¶ Tertia progatia ē q̄ obediē
tia est clauis eterne iocūditat^o. qz sicut p̄ iobediē
tiā nobis a dit^o eterne iocūditat^o claudis. ita ecō/
trario p̄ obediētiā apif. ¶ Secō ipm̄ honorare
debes sibi debitū iusticie ite gralif p̄soluēdo vt scz
sacrifices qm̄ sacrificā dū fuerit z deciatōem p̄stes
de oibz bonis de q̄bz fuerit decimandū. z etiā sibi
p̄fitear^o cū fuerit p̄fite dū Sz dices q̄ntēs z qm̄ tel
neoz sacerdoti p̄fiteri. Ad h̄ dicēdū ē q̄ rigore ius
ticie z de iure scripto tener^o sibi admin^o semel in
āno h̄ ē i q̄dragesima p̄fiteri. Et etiā de bona et
cōi p̄suetudie cū vultū sui pecoz agnoscere debet
at. p̄t a te exigere vt p̄fitear^o q̄ntēs dz tibi sacramē
tū eukaristie ministrare. Alijs t̄pibz p̄ totū annuz
postq̄ debitum tuum exoluer^o tuoz sacerdoti. po
ter^o postea p̄fiteri cūlibz religioso p̄ sedē apostolt
caz p̄uilegiato. Sz h̄ notabilr̄ icidit triplex dubi
tatio. ¶ Pr̄ia ē an de necessitate absoluta sub dit^o
teneat sui p̄bri licētiā petere. cū religioso p̄uilegia
to voluerit p̄fiteri Ad qd̄ dōm̄ ē q̄ postq̄ s̄dit^o

QUARTUS

p cōfessionē semel factā p p̄rio curato satisfecit de
 debito iustitie /z paruit statuto ecclesie. non videt̄
 q̄ de necessitate absoluta teneat̄ req̄rere licentiā al
 teri cōfiteri potissime in eo casu in q̄ religiosi actū
 cōfessionis cōsequunt̄ nō solū frute p̄uilegiū eis
 concessi. s̄ etiā de volūtate /z assēsu dyocesani. qz
 p̄ p̄uilegiū s̄m oēs ei p̄cedit̄ liber vsus clauū /z p̄
 assensuz dyocesani videt̄ fieri applicatio illi vsus
 ad debitā materiā q̄ntū ad p̄sonas in sua dyoce/
 si cōtētas. **D**icit̄ t̄n̄ p̄t q̄ licz nō de necessitate abso
 luta teneant̄ ad dictā licentiā perendū. ad hoc t̄n̄
 teneri videt̄ ex q̄dā cōgruitate /z decētia. **U**n̄ et
 si nō est p̄sē necessariū t̄n̄ vtile est p̄terere licentiā
 p̄pter duo. **P**rimo qz in p̄tēdo licentiā p̄ bonū
 obediētie meret̄ /z suus act̄ magis meritor̄ inue
 nitur. **S**ecō q̄a p̄ humilitatē p̄tēdi a nota in
 obediētie excusat̄. quā notā fortasse videt̄ incur
 rere si nō p̄tita licentiā aliū p̄sumeret confiteri.
Secūda questio ē. an curat̄ subdito p̄tēti li/
 centiā teneat̄ dare alteri cōfiteri maxime postq̄
 statuto ecclesie satisfecit de semel ī āno p̄fiteri sa/
 cerdoti. **D**icendū ē q̄ sic. qz ex debito sui officij q̄li
 bet curat̄ tenet̄ zelare /z p̄curare salutē sui subdi/
 ti. s̄ cōstat q̄ sal̄ cuiuslibet auget̄ ex hoc q̄ pluri/
 es p̄tā sua cōfiteat̄ /z q̄ a pluribz p̄tētis p̄ ip̄oz cō
 silij ad cautelā /z p̄seruatōem /z etiā emendā suo/
 rum peccatoz diriḡ. i. ḡ curat̄ talē licentiā p̄/
 tēti subdito cōcedere tenet̄. qz si eam negaret eui/
 dens esset q̄ suā salutem nō zelaret. sed pot̄ ip̄e
 dīret. cū sibi p̄cluderet viā per quam possz asse/

P R E L E P T U S

qui p̄optiore veniã de cõmissis / z vberiore caute
 lam ac p̄servatõem de cõmittendis. Vñ certũ è q̄
 null⁹ eoz q̄ salutē suoz subditoꝝ zelat. talē licentiã
 petentiꝝ negat. s̄ poti⁹ grati⁹ z liberalit̄ idulget.
 Sciẽdũ tñ q̄ multi casus sũt i iure expressi in q̄b⁹
 irrequiro curato / imo z cõtra ipsi⁹ phibitõnem ex
 pressaz p̄t̄ q̄s licite alteri p̄fiteri. **P**rim⁹ è si sacer
 dos sit isca⁹ z ignar⁹. **S**ecũdus si sit reuelator
 cõfessionis. **T**erti⁹ si ip̄emet sit p̄nceps crimi
 nis. vt puta si ip̄e peccauerit cũ p̄sona q̄ sibi cõfite
 tur. tñc em̄ tollit̄ erubescẽtia p̄fiteĩdi. z sic vt pluri
 mũ puritas cõtritiõis ip̄edit. **Q**uart⁹ si verisi
 militer timeat q̄ p̄sonã cõfiteĩt̄ è sollicitet ad p̄ctm̄
 et maxime si hoc constat ex p̄habilibus indicijs.
Quint⁹ si p̄ctm̄ cõmissuz sit directe contra p̄so
 nã ip̄ius curati z potissime si sit tale p̄ctm̄ cui⁹ cõ
 fessio req̄rat exp̄ssionẽ circũstãtie illi⁹ p̄sonẽ i quas
 cõmissuz è. vt patz de infamia z detractõne z hu
 iusmodi. Sed q̄d fiet si ex m̄eritis p̄tinaria petitz
 licentiã neget z subdito phibeat ne alteri confi
 teat̄. Dicendũ est q̄ in hoc casu sentiunt maiores
 doctores ecclesie q̄ subdit⁹ nõ p̄t̄ phiberi quin
 suaz salutē q̄rat confitendo illi q̄ autoritate apo
 stolica vñ etiã ep̄i p̄t̄ eũ absoluerẽ. nec in hoc tene
 tur ei obedire. q̄ talis phibitio est directe contra
 charitatẽ / z cõtra subditi salutẽ. **P**riuilegiat⁹ tñ
 absolues debet inũgere p̄fesso q̄ se p̄senter p̄prio
 sacerdoti z dicat se esse cõfessum z absolutũ. z sa
 cerdos tenet̄ ei credere z eukaristiam ministrare.
Et hoc sufficit sacerdoti p̄ sua cõsciẽtia q̄ ex dicto

QUARTUS

penitet? sciat ipse esse confessum et absolutum cum de peccatis occultis et ei conscientia non possit habere aliam certitudinem nisi per ipsummet. unde sic tenet sibi credere de his que in confessione sibi reuelauit. ita pari ratione sibi credere tenet si dicat se esse confessum et absolutum ab eo que auctoritate apostolica ipsum absolueret potuit. Unde dicitur dicitur quod ei credere tenet et quod iniuste agit si tali eucharistiam neget que sic prohibet se esse confessum. Tunc primo quod per uat enim iure suo eo quod omnis catholicus huius precepti eucharistiam. dummodo contritus fuerit et confessus. Tunc etiam quod eneruat quantum est in se auctoritatem sedis apostolice dantur libera facultatem privilegii sibi confessos absoluendi. **T**ertia questio est. Utz confessus privilegiato teneat eadem peccata suo curato per petentem confiteri. Dicitur enim quod de hoc antiquus fuerunt diuersae sententiae doctorum. Quidam enim dixerunt quod cum placet teneat agnoscere uultum sui peccatorum subditus tenetur sibi iterare confessiones si peccata alias non possit agnoscere suam conscientiam utrum esset dignus recipere eucharistiam quam sibi tradere tenet. Preterea dicit Bernardus in glo. super illo uerbo primo sacerdoti quod cum quis ex causa declinet a primo sacerdote et confiteatur superiori. potest absolui ab eo nec tenet huiusmodi peccatum confiteri primo sacerdoti. Sed ut dicitur non tenetur ei credere quod sit absolutus nisi confiteretur ei per litteras superioris vel alio modo legitimo. ergo multominus uidetur quod debeat reputare subditum de peccatis privilegiato confessis absolutum nisi eadem peccata propria sacerdoti iterum confiteatur. Alii dixerunt et uere melius quod nullo modo

P R E L E T U S

tenet p̄prio sacerdoti itez cōfiteri. Cui⁹ rō est qz
 null⁹ tenet cōfiteri p̄ctā q̄ nō hz h̄ iste q̄ ē absoluit⁹
 a penitentiario epi v̄l a p̄uilegiato sedis apostolice
 tā nō hz ista p̄ctā ergo nō tenet ea cōfiteri. Si t̄m
 aliq̄ postmodum cōmiserit illa tenet cōfiteri anteq̄
 ad cōmunionē accedat. Sz si t̄pe cōionis imedi-
 atē sit cōfess⁹ p̄uilegiato. t̄m sufficit q̄ solū se replē-
 ret suo curator dicit se cōfessū tali v̄l tali p̄sone p̄u-
 legiate ⁊ sacerdos tenet ei credere. Tū qz de oc-
 cultis sacerdos nihil p̄t scire nisi p̄ ip̄m referentē.
 Tū qz in foro cōsciētie tenet sacerdos credere sub-
 dito p̄ se ⁊ cōtra se Cui cōcordat Hostiensis i q̄stio-
 ne q̄ querit q̄s sit ordinari⁹ v̄l patriarcha. li. 2.
 ea. Patriarche. vbi d̄t i foro penitentiā credo cui
 libet q̄ d̄t se habere licentiā a suo iudice. sed ip̄e
 caueat ne mentiatur. Et hoc nunc expresse deter-
 minatum est p̄ Joānē papam vicesimum scdm̄ q̄
 d̄t q̄ confessi fratribus nō plus tenent eadē p̄ctā
 itez confiteri. q̄s si ea fuissent p̄prio sacerdoti con-
 fessū Et sententiā cōtrariā Joānis de poliacō q̄ d̄t
 q̄ eadē tenent itez cōfiteri: Papa d̄t expresse eē
 erroneam ⁊ a catholicis mētib⁹ respiciendā. Nec
 illa cogunt q̄ p̄ opinionē cōtrariam superi⁹ sunt i-
 ducta. Nam ad illud qd̄ p̄mo iducit q̄ pastor re-
 netur agnoscere vultū sui pecoris. Dicendū est q̄
 vey est q̄ tenetur cognoscere si aliq̄d̄ peccatū ha-
 beat ad hoc qd̄ possit d̄iudicare si ip̄s debeat ad
 cōmunionē admittēre. Sz de hoc sufficiēter i foro
 mat̄ p̄ hoc quod d̄t se esse cōfessum p̄uilegiato cui
 etiā tenet in foro cōsciētie credere vt̄ v̄lūm. est.

32
QUARTA

Illud autē qđ obijcit p̄ Bernardū. nō obuiat qz
hoc intelligit de peccatis manifestis. vt qñ curat^o su
um subditū pbabiliter hz suspectū de aliq̄ pecca
to notorio. tūc nō tenet credere subdito de absolu
tione facta p̄ supiorē nisi p̄bet cū legitimo docu
mēto. Sec^o ē autē de occultis in q̄b subdito peni
tus credere debet siue p̄ se siue cōtra se vt visum ē
Tertio patrē spūale honorare debem^o / ei de
bitū honorē z reuerentiā exhibēdo. Et de hoc scri
bit *Ecclesiasti. 7. ca.* Honorifica sacerdotē z da
illū prē vt mādatū ē tibi. h̄ve illis q̄ sacerdotes nō
solū nō honorāt. s̄ detrahūt eis z eos ifamant z
crucifigūt rursuz filiū dei ī semetip̄is. vt ait ap̄ls.
Nā q̄tēs religiosō aut sacerdoti detrahitis. toties
coronā spineā xp̄i capiti ip̄mis. qz ip̄i sūt caput z
supior ps eccle militāt. Quoties at̄ iuriā eis fe
cer^o. toties xp̄m clavis p̄fig^o. Quoties eis iudic
at^o fueris. toties in faciē xp̄i spuis Et q̄tēs ip̄os
exosos habueris vl̄ dicta vl̄ facta exprobraueris.
toties lat^o xp̄i lācea trāssig^o. Un̄ de^o ostēdere vo
lens q̄ntū illd̄ pctm̄ derestaf. declarauit h̄ ī pena
isolita / quā ī dathan z abirō prulit dū eos viuos
terra absorbuīt p̄ eo q̄ ip̄is sacerdotibz isultauē
rūt / z ignē obrulerūt alienū. Ex q̄b p̄z q̄ sacerdo
tes merito sunt ab omnibz honorandi. p̄pter triā
Primo ratōe vtilitatis. qz p̄ absolutōez a pec
catis te purificant / z p̄ sacramēta in eē gr̄e te p̄fir
māt / z regnum celoz p̄ clauem sue lingue referant
Secō ratōe dignitatis que tanta est q̄ suum
creatozem mirabiliter creant / z pro humana salu

PRECEPTUM

te hostiam immortalem consecrant. **T**ertio ratione potestatis. quia iram dei per oblationes suam placant & manum dei ad vltiscendum extēsam quodammodo immobilitant virtute oblationis pro te facte.

TERTIA expositio est de pte supnali vide licet ipso deo q̄ te creauit & q̄ te propria imagine insigniuit et de propria carne et sanguine paut. Et hunc patrem tripliciter debes honozare.

Primo quidem in seipso **S**ecundo in eius filio vnico iesu christo. **T**ertio in eius matre benedicta glorioza virgine. In se quidem patrez celestem honozare debes tripliciter. **P**rimo sub de omnibus beneficiis suis tam donis naturaz libus q̄ gratuitis deuotas & iuges gratiaz actiones referēdo. Ad q̄d exequendū te mouet scriptura ppheta dicēte. ps. 33. Benedicā dñm in om̄i tpe. Ad hoc etiā mouz te creatura irrational' **G**l' dem' em̄ q̄ autēcule statim cātāt & suū factorē laudant cū in auroza hñficiū lucis diei sentiūt. **G**l' de autē ē absurdū q̄ ibi obmutescat creatura rationalis vbi deo laudat & iubilat creatura irrationalis. Ad hoc etiā te excitat tua natura ppria. **N**ā in corpore hūano igeminauit natura tot mēbra vt dicūt phi q̄t sūt dies in āno. vt ex hoc rōna li instinctu iformeris. vt nulla dies te trāseat sine laude diuina & grāz actōe. De hac laude diuina d̄t q̄dā sic. **N**ō sufficit p̄fessio mentis diuine laudis sine cōfessione or̄is. ei qui habet tempus operandi. **E**st inquit aliud deo gr̄tias agere. aliud

QUARTUS

deum laudat. aliudq; deus benedicere. Gratias
 deo agere. est de collatis a deo beneficijs ei se gra-
 tum exhibere. Laudare vero deum est ipsuz lau-
 dabile z deū laude demonstrāre. Bndicere vero
 deū est optare vt ab oib; z semp z vbiq; benedi-
 catur id est dignus benedictōne ostēdat. ¶ Se-
 cūdo ipm honorare debes. oēs actōes / cogitatio-
 nes / z affectōnes tuas in sui laudem z gloriā refe-
 rendo. Ad qd hortat apostol⁹ cū dr ad colleseū.
 3. Oīa q̄cūq; facitis in verbo aut opere. in noīe
 dñi nostri iesu xpī facite. Oīa vestra dicta cogita-
 tiones z facta in ei⁹ gloriā z honorē referendo. vt
 ex hoc tue actōes nō censeant humane. s; potius
 celice z diuine. qz celicaz formā in eis impmīs qm
 in eius solū diuinū honorē intēdis. Contra ma-
 gnam deo iniuriā irrogat qui in suis actibus in-
 tendit ostentatōem ppriā aut cōplacētā huma-
 nā. Exēplū de illo q̄ arborē fructiferā in orto ali-
 cui⁹ plātata sibi p violentiā surripit z in pprio or-
 to reponit. Nā arbor fructifera est volūtas bona
 p diuinā gratiā irrigata z secūdata / q̄ tot bonos
 fruct⁹ pducit. q̄t actus bonos z meritorios elicit
 Quā tūc de orto dei euellimus z in ortū dyabo-
 li transplātam⁹. quando de actib; ytuosis z alijs
 donis nobis diuinitus concessis superbumus. et
 nobis ipsis ascribimus vel p ipsorum recognitōe
 deo laudes debitas nō referim⁹. ¶ Tertio ipm
 honorare debemus pre omnibus z super omnia
 diligendo. Ad quod moueri potissime debes eo
 qd tantis amoris beneficijs te diligendo preuenit

P R E C E P T A

Nā cū nō esses ex nihilo te creauit Cū pdit⁹ esses
 suo pprio sanguine te redemit. Et vt br̄is esses.
 seipm̄ i laboris tui p̄m̄iū repromisit dicens. Ben̄.
 is. Ego ero merces tua magna nimis. Ideo aut̄
 fm̄ Augustinū te tā multiplici dilectōe p̄uenit vt
 a corde tuo excluderet oēm ingratitudinē z tepidē
 tatē sui amoris. vt si qñq; te p̄guisiz amare. iā nō
 pigeat reamare. ¶ Sēdo istū patrē honorare de
 bes in ei⁹ filio vnico iesu xp̄o. Et h̄ scripl̄r ¶ Pri
 mo saltē in āno semel ip̄m ad tuū hospitīū dulcī
 inuitando sciēs q̄ q̄tiēs deuote cōicas/tonics ad
 tuū hospitīū inuitas. Et q̄cūq; semel in anno nō
 cōicādo statutū ecclesie p̄tināq; violauerit. pctm̄
 mortale incurrit. ¶ Sēdo q̄ qñcūq; videris cor
 pus xp̄i i missa eleuari siue i via portari capm̄ ge
 nīb; flexis humilics. z cū deuote z reuerēter ado
 res. Ad qd̄ hortat̄ apl̄s ad Philip̄pēsēs. .2. In
 noie iesu oē genu flectat̄. ¶ Tertio vt eius filius
 benedictum in sacramento altaris quilibet chri
 stianus ad min⁹ semel in die libenter videat z de
 uote contēpletur. quia ex illa visione duplex pec
 catorū solatium prouenit. ¶ Primū est de pctis
 cōpunctio. Exēplū de Petro qui statim post ne
 gatōem cū xp̄m vidit. cōpunct⁹ fuit ¶ Sēdū est
 eterne salutis assicuratio. Exēplū de Jacob qui
 dicit Ben̄. 32. Vidi dñm facie ad facie z salua fa
 cta est aīa mea. Ob hoc em̄ nobis christus in sa
 cramento corpus suū reliquit. vt seipm̄ nobis q̄si
 p̄ pignore z arra salutis eterne obligaret ¶ Ter
 tio ipsuz honorare debes in sua matre benedicta

QUARTUS

virgine gloriosa/quā merito honorare debes rōe
 triplici. ¶ Primo qz i ista matre oim eoz q̄ ad sa-
 lutē tuā prinēt iubēdi auctoritas. qđ apte figura-
 tū ē tertij regū. z. vbi Salomō dicit matri sue. Pe-
 te a me qđ vis. nec em̄ fas ē mihi vt auertā faciez
 meā a te. ¶ Secdo qz i ipa matre ē diligēdi sincer-
 ritas. Sicut em̄ mat̄ necessitate natural' affectio-
 nis iclinat̄ ad dilectōez filij. sic hr̄a ygo ex idita si-
 bi benignitate iclinat̄ ad dilectōez tui. Vñ qlibz
 nostz p̄ dicere illd̄ qđ scribit̄ scđi Regū. 1. Sicut
 mater vnicū amat filiū ita te diligebā. Ob h̄ em̄
 xps in morte videt̄ matrē recōmēdasse discipulo
 vt qlibet nostz ipam diligēs i sue mortz articulo
 se matrē piā z p̄piciā exhiberet nos ab icursu de-
 monū p̄tegēdo vt ita p̄ sue pietat' patrociniū cui
 liber nostz veraciter possit dicere illd̄ Joānis. 19.
 Ecce mater tua. ¶ Tertio qz in ipa ē p̄paciēdi fi-
 delitas. qđ pulchre figuratū est tertij Regum. 3.
 Vbi mater illa piā cui' fili' erat viu' dicit ad regē
 date illi infantē viuū z nō occidat̄. Ad hoc respō-
 dit rex. date huic infantē viuū. hec ē em̄ m̄r ei'. Et
 p̄r eē ybū xpi respōdētis matri p̄ pctōibz it̄pel-
 lātū vt dicat̄ āgelis suis. Date hūc miserrimū vel
 peccatorē matri q̄ tā materna pietate p̄ sua vitā
 et sua salute petiuit. z nō diuidat̄ p̄ mortis resol-
 tionē ybi corpus dat̄ vermibz. bona tēporalia pa-
 rentibz z amicis carnalibz. z aīa demonibz. Ros-
 gen' igit' yginē gloriosaz vt i nostre mortz articu-
 lo se nob̄ m̄rez ostēdat piā. nos ab hoste maligno
 defendēdo. z ad gaudia celestia p̄ducēdo. Amē.

PRECEPTUM

9 **VI**RTUTIS preceptum est Non occides

In quo explicare prohibet omne homicidium. Et implicite prohibet omne nocumētum. quod potest inferri contra proximum. siue illud nocumētum consistat in interiori precepto cordis ut ira vel inuidia. siue in expressione oris/ ut detractio/ vituperatio/ maledictio/ vel contumelia. siue in perpetratioe operis. ut percussio/ vel depopulatio. Sciendum autem quod multe sunt species homicidii. Quoddam enim est corporale/ quoddam spirituale. Corporale dicitur illud quo homo occidit corporaliter. Et hoc committitur dupliciter/ scilicet manu et lingua. Spirituale vero dicitur quo quis spiritualiter et mentaliter occiditur. Et secundum hoc erit triplex expositio precepti huius.

Prima respicit homicidium corporale quod completur manu vel facto Et hoc homicidium committitur quattuor modis. **P**rimo iusticia dicitur ut cum iudex reum iuste condemat/ vel minister taliter damnatum occidit. et tale homicidium non est peccatum/ imo potest esse meritorium si fiat amore iusticie/ et pro conseruatione boni communis et reipublice. Peccatum autem esset si iudex eum condemneret libere/ uoluntate/ vel si minister hoc exqueretur non de mandato iudicis sed ex sola libidine et delectatione fundendi humanum sanguinem/ vel per aliquam questum quod exinde consequi speraret. Similiter etiam uterque tam iudex quam minister peccat mortaliter si reum occidant iuris ordine non seruato. hoc est si occidat non sententialem condematum. Et hoc probatur. 23. q. 4. ca. Unde dicitur. Et est Augustinus libro de sermo/

S ij

mone dñi in mōte. vbi dicit q̄ ad vindictā inferē
dam nō ē idoneus. nisi q̄ odiū quo hoīes flagra-
resolēt qui se vindicare desiderāt. dilectōnis mā-
suetudine supauerit. Et post ca. Debet hō. Au-
gustinus ad macedoniū. in quo dicit q̄ vindicta
est inferenda nō amore ipsius vindicte. sed zelo iu-
sticie. nō vt odiū exerceat. sed vt prauitas corriga-
tur. Et. 23. q. 5. ca. Diles. Quia iuste qd̄ iustū
ē. 2c. Et. Lum minister. Et Lex eterna. 23. vt s̄
Ex q̄ ptz q̄ subtiliter q̄q̄ vicia se mentiant esse
p̄tutes. dū sub clamide virtutis z iusticia talia ho-
micidia q̄ sunt pctā mortalia cōmittunt. Et hoc
pulchre docet Bernard⁹ sup cantica sic dices/ q̄
mēs illa q̄ in magnā celsitudinē p̄tutū p̄fectōis cō-
scendere nitit̄. debet act⁹ suaz p̄tutū in puluerē re-
digere/ z oēs circūstācias z intēdēs actuū subtili
mentis cōsideratōe discutere/ ne aliq̄d īpurum in
īpo actu z intentione virtutum valeat latitare. qz
multoties aliqs act⁹ p̄tuosus estimat̄. qz si subtri-
liter discutiat latens in eo viciūz reperit̄. put di-
citur Prover. 16. Est via q̄ videtur homini recta
nouissima aut̄ ei⁹ ducit ad mortē Et ideo necessa-
riū ē tam iudici q̄ ministro vt suos act⁹ semp exer-
ceant seruato iuris ordine. z cum recta z debita fi-
nis intentōne si pctm̄ mortale voluerit evitare.
¶ Secundo fit necessitate instigante. z tunc di-
stinguendum est. quia aut̄ illa necessitas est evita-
bilis. puta cū q̄s potest euadere hostē insequen-
tem se. z tunc est reus homicidij/ z tanq̄ p̄ morta-
lū debet agere penitentiā Aut est necessitas inenī

PRECEPTUM

tabilis. puta si qs occidat hostē insequētē se non
ex odij fomite. h̄ ex animi dolore. qz aliter nō po-
terat periculū occasionis euadere. Et talis nō pec-
cat. nec astringit ad penitentiā nisi ad cautelā pp̄
ambiguū dubietatis. qz vt d̄t glosa. 23. q. 5. ca.
Excommunicatoz. qz potest timere ne illum occi-
derit motus ex indignatōne v̄l ira cundia v̄l ex li-
bidine vindicte. z nō ex sola necessitate se defendē-
di. interiorē tamen penitentiā semp̄ debet age-
re z quasi suis peccatis ascribere q̄ in tantam ve-
nerit necessitatem. Et in hoc concordat Gaufridus
z Hostiensis cū Ray. q. 4. pag. 4. Que pe-
na. 5. Quid si necessitate. Sciendum tamen q̄
licet p̄ conseruatōne persone proprie liceat in ne-
cessitate inuitabili aliūz occidere ne ab ipso occi-
dat. quod fm̄ Thomā sc̄da sc̄be. q. 64. arti. 7.
illicitum est si hominem homo intendat occidere
vt se defendat. nisi ei qui publicam habet auto-
ritatem. quia dicit Augustinus ad Publicolam
De occidendis hominibus ne ab eis quisqz occi-
datur non mihi placet consilium nisi forte sit mi-
les aut publica seruitōne teneatur. hoc tamē nul-
latenus est licitum pro conseruatōne rerum tem-
poralium. quia vita p̄ximi preferenda est rebus
fortune. nisi forte ex talium oblatōne extremā ne-
cessitatem incurreret. Puta si aliqs̄ s̄ret in deserto
a cōiuctu hominū semotus. et tantum vnum pa-
nem haberet tunc videtur q̄ illum pro p̄seruatio-
ne sui vict⁹ sicut et p̄sonā p̄p̄riā p̄seruare debet.
Tertio fit a casu. h̄ ibi distingue. qz aut dabat

QUARTO

operā rei illicitē aut licite. Si illicitē putat si pñci/ ebat lapidē vl' iaculū siue in ludo siue p corporis exercitio vsus locū vbi puenit eē trāsit⁹ hoim. re us est homicidio. vt pr3. 15. q. 1. Herito 2 di. 50. Clerico iacete. Et insup talis sc3 q dabat operaz rei illicitē siue adhibuit diligētā siue nō semp im/ putat ei fm glosam. Extra de homicidio volūta rīo vl' casuali. ca. Presbyter. 2 irregularis efficit vt pr3 Innocētū sup ca. Prohibita: Si pō da bat operā licite rei. puta si pulsabat cāpanā / z la/ pis cadēs aliquē occidat. nō iputat ei. vl' si aliqs secās arborē z arbor cadens forritu aliquē occi/ dat. nō est culpabilis. qd̄ vez ē si fiat in puato lo/ co Si aut fiat i publico / z nō adhibeat debitā di/ ligētā sc3 i circūspiciēdo z alte clamādo vt sibi ca/ ueāt. sibi iputat. vt pr3 di. 50. ca. Nī q arborē. z duobz capitulis seq̄ntibz. 2. ff. ad legē aq̄leā. 2. Si purator. ¶ Quarto h̄ fit volūtate ipellēte. puta si qs ex odio vl' liuore vidēte aliquē occidat z tūc siue oī distinctōe dicendū ē q tale homicidiū vo/ lūtariū sp̄ ē pctm̄ mortale z enorme. vt pr3 di. 50. ca. Si qs volūtariē. Patet etiam ex pena de res/ titutōe homicidij. Scor² z Richard⁹ in quarto di. 5. Excusatur tamē a peccato fm Hostiensē in homicidio voluntario in quadruplici casu. ¶ Primo si hoc fiat tur⁹ permissiōe. sicut iudex occidit malefactores per condemnatiōis senten/ tiam. ¶ Secundo. si hoc fiat pro sua necessaria defensione. vt visum est. ¶ Tertio si laic⁹ occidat aliquē i bello iusto. hoc

PRECEPTUM

non impuratur ei. vt pz. 23. q. 1. Quid culpatur.

¶ Quarto si hoc fiat ne ab ipso occidat s3 Tho. vijs S3 potest vim vi repellere cū moderamine in culpatate tutele. Nec oportet istum actum moderare tutele p̄mittat ad euitā dñi occasione alteri? quia plus tenet hō puidere vite sue q̄ vite alterius Et ita si p̄ter intentōez defendētis ille occidit: n̄ peccat

¶ **SECVNDA** expōitō respicit homicidiū corpale qd̄ cōplet lingua. z h̄ cōmittit̄ tripliciter. **¶** Primo q̄ dez p̄cepto. z sic Pylar? o cadit xpm̄ precipiens illū militibz dari z crucifigi. **¶** Secōdo fit consilio: puta cum quis alteri suadet vel rogat ipm̄ facere homicidiū ostēdens sibi vtilitatē q̄ seq̄tur ex homicidio. z talis s̄m Innocentiū reus est homicidij z irregularitatē incurrit. Nec solum ille reus homicidij efficit̄ qui directe psuadet homicidij fieri. verū etiā ille fit homicida z irregularis q̄ psuadet illud vnde sequit̄ homicidiū. vt patz p̄ Innocentiū in glo. sup ca. Ad audientiam: extra de homicidio p̄te q̄nta. puta si suasis alicui iacturiz machine cōtra hostes/vel q̄ vadat ad capienduz castrū qd̄ de facili capi non p̄t sine morte hominū **¶** Nā si tibi occidat aliq̄s. est re? homicidij z irregularis efficit̄ s̄m Innocentiū ibidem vt dicit̄ d̄ p̄ di. i. Nō solū q̄ manibz occidūt hoīem homicide sunt ca. Periculose. z ca. Noli putare. s̄ etiam illi quoz p̄silioz fraude homo occidit. Nec interest si ille cui dat consiliū statim occidat v'l diu postea tēpore interiecto. nisi interim s̄rium suaderet z p̄mū cōsiliū reuocaret. imo quod plus est. oportz

QUINTUS

q̄ illi denūciat de cui⁹ morte tractatū ē q̄ sibi caue
 at/nisi pbabiliter credat q̄ post reuocatōez p̄silij il
 le cui dedit p̄silij reuocet a p̄posito occidēdi vt dicit
 Innocēt⁹ ibidē In eo autē q̄ mādasset fieri homi
 cidij p̄ se videt̄ sufficere q̄ cū p̄riuz mādaret/vel si
 pacē cū eo iniret/vl parētēlā cū eo p̄beret sciēte eo
 cui mādātū erat de occidēdo forte sufficeret. ff. de
 homicidio. Lege p̄ma. Et erō diuersitatis qz qm̄
 mādato alteri⁹ ⁊ p̄ alio tm̄ dz fieri homicidij/vi
 det̄ q̄ a p̄rio mādato vel p̄ria voluntate ostēsa de
 bet ab homicidio cessare. Sz vbi nō fit homicidi
 um p̄ alio h̄ p̄ se. ille q̄ cōsuluic semp̄ debet p̄trari/
 um suadere. ⁊ etiā illi denūciare vt vsum est. Lau
 re tm̄ ne quēqz prodar. Si autē anteqz reuocet cōsi
 liū ille p̄cedat i actū homicidij. etiā postqz iaz pe
 nituerat. reus erit homicidij ⁊ cū hoc irregularis
 efficiat. Et ad illud duplex homicidij discernēdū
 q̄ dā euangelica tradūt xp̄m crucifixū hora tertia.
 qz iudei suis prauis cōsilijs machinantes mortes
 xp̄i. suis linguis crucifixerūt hora tertia. Alia vō
 hora sexta/qz milites hoc facto impleuerūt hora
 sexta ¶ Tertij homicidij fit defensione sola siue
 aio defendendi eū q̄ p̄trarat homicidij. quod p̄
 Nā si q̄syadat ad interficiēdū aliquē ⁊ tu ipsum
 scienter associas. nō tm̄ incitas ad p̄trādum ho
 micidij/nec sup̄ hoc cū eo aliq̄ vba habuisti/nec
 ipse tecū imo tu sibi ex aio dissuasisti licz tibi acq̄e
 scere noluerit/nihilomin⁹ tu d̄ ip̄o timeas ip̄z asso
 ciās eo aio vt si ille insequeret̄ forte tu ip̄m defen
 deres. ⁊ sic p̄ te associat⁹ alij occidit. i h̄ casu dicit

PRECEPTUM

Hostien. vsu. Qd si qs extra e. Sic dignū. q̄ ta
 lis ē homicida / z nūq̄ poterit ad ordies pmouet
 ri. Et sic intellige q̄ defensione sola cōmittit homi
 cidū. vt pz extra d̄ clerico pugnāte i duello pre. s
 ca. vltio Heretic⁹. Szytz teneat qlibet liberare
 primū a morte vlt̄ defendere cū p̄t̄. Et videt q̄ bus
 dā q̄ sic p̄t̄ h̄ qd̄ scribit̄ extra eodē. Sic dignū
 pag. Illi aut̄ vbi d̄ q̄ potuit vōies liberare a mor
 tez nō liberavit ip̄z occidit. Itē Ambro. diē. 23. q
 3. ca. Nō iferēda. Qui a socio suo n̄ repellit iuriā
 cū possit tā ip̄e i vicio ē. q̄ ip̄e q̄ fac̄. Et Aug⁹. 23.
 q. 3. ca. vltio diē. q̄ desinit obuiare cū p̄t̄. idubita
 ter sentit̄ S3 h̄ qdā intelligit̄ de iudice q̄ ex offi
 cio tenet̄ iniurias repellere. Alij dicūt q̄ hoc gene
 raliter de oib̄ sit̄ intelligendū. Et h̄ videt̄ appor
 bare Hostien. Et idē d̄m est de eo q̄ p̄t̄ defen
 dere clericū ne p̄beret̄ z nō defendit̄ q̄ excoicatus ē
 Et hoc videt̄ rōnabilius dici q̄ qlibet tenetur ex
 debito charitat̄ repellere iuriā. primo si p̄orye
 visum ē auctoritate Ambrosij z Augustini. Et istā
 auctoritatem euidenter docet̄ istinc⁹ natural̄ i bru
 tis aialib̄ vt pz de porcis z delphinib̄. put̄ docet̄
 Pbs. ii. de aialib̄. Nō tñ qlibet hō tenet̄ se. p̄ ta
 li liberatōe alterius piculo mort̄ exponere: sed so
 lū ad h̄ tenet̄ iudex q̄ etiam manu armata iurias
 tenet̄ repellere ex officio. Si autēz aliqs ex chari
 tate vel pietate hoc faceret: opus perfectionis et
 supererogationis exerceret. vt patet per beatum
 Paulinū episcopum qui seipsum in captiuitatez
 regi tradidit vt filium vnicūm vidue liberaretur.

QUINTUS

Lui p̄ tāto pietatis actu deus hanc gratiā repēdit. q̄ reddita sibi captiuitate oīm xpianoz dērentoz cū honore z opibz ad patriā libere ē remissus. Sciendū tñ q̄ ad istā liberatōem aliter tenet̄ p̄sona publica z aliter p̄sona puata. Nam p̄sona publica tenet̄ h̄ defendere potestatiue z cum armis dūmō speret q̄ talis liberari possit. De personis h̄o puatis dicunt magni doctores q̄ si credant q̄ soloyho possūt hoīem liberare a morte iniusta. q̄ tenent̄ h̄o impedire imo etiaz credūt q̄ facto hoc teneant̄ si h̄ p̄nt efficere sine p̄sonaz piclo. alioqn̄ credo q̄ p̄sona puata non teneat̄ se exponere piculo corpali in tali casu. Sed q̄ faceret h̄ cēt p̄fectio nis z salūz opus superogatois v̄v̄sum est.

CLERTIA expositio respic̄ homicidiū sp̄rituale q̄ q̄s iterpr̄tatiōe d̄r homicida. Et h̄ homicidiū sp̄rituale cōmittit̄ quattuor modis. **P**rio q̄dem ī corde p̄ximū odiendo v̄l sibi inuidēdo De quo dicit̄. 1. Joh̄is. 3. **O**is q̄ odit̄ frat̄rē suū homicida est. Et sequit̄ oīs homicida nō habz vitā in se manentem. glosa ibidē. Et si viuens int̄ sanctos p̄ fidē viuere cernit̄ in p̄petuū tñ cum Layn d̄nabit̄. Et illō homicidiū tanto ḡuius ē homicidio corpali. quāto aīa q̄ p̄ inuidiaz occidit̄ ē prestantior corpe. **N**ō etiaz paret ex hoc q̄ p̄ homicidiū corpale h̄o interficit̄ aliūz. per iuidiam autem homo perimit̄ seip̄m. Et ideo quāto nephandi⁹ est hoīem occidere seip̄m q̄ aliū. tanto detestabilius ē sp̄iale homicidiū corpali. Et isto mō tā pueri q̄ mulieres iudeoz x̄pm crucifigētū facti sunt

P R E C E P T A

homicidae odiētes dñz Iesuz. Et sicut hodierni iu/
 dei sunt hō homicide. De q̄b̄ scribit Sapie. 2.
 Spiritus homicide thesaurisauerūt sibi in malū insipie
 res z maligni oderūt sapiētīā. z rei facti sūt cogita
 tionibz suis. Et qz s̄m Augustinū sup̄ genesiz In
 uidiā ē dolor aliene felicitat̄. idō p̄siderādū est q̄
 dolor q̄ p̄cipit de p̄speritate aliena ā subito tran/
 sit sic vocat̄ passio z euentale p̄ctm̄. Aut diu ma
 nerz tūc aut dolet de p̄speritate tp̄ali. z sic ē p̄ctm̄
 mortale z vitū capitale qd̄ vocat̄ inuidiā. Aut do
 let de p̄speritate sp̄iali. z adhuc distinguenduz ē
 s̄m glosam ad Ro. 2. qz aut dolet q̄ nō est similis
 melior p̄pter suā insufficientiam z talis dolor ē bo
 nus. qz causat in hoīe displicentiā z p̄temptū suū
 Aut. dolet de alteri⁹ excellentiā. z sic ē p̄ctm̄ ī sp̄i
 ritum sanctū. vt p̄z ex sup̄radictis z reducīt ad iur
 diā fraterne gratie. ¶ Scdo cōmittit̄ in volunta
 te fetū sc̄z spiritualē z bone volūtatis p̄positū suffo
 cando. Nam quotiēs ī te bonū p̄ceptū diuinit⁹ in
 spiratū p̄ negligētīā vl̄ p̄temptū extinguis. totiēs
 fetum diuinū manu diuine gr̄e ī te plantatum vo
 luntarie iugulas z perimis. qd̄ homicidiuz tanto
 est scelestius. quanto diuin⁹ fetus est nobilior per
 fectior z vitilior q̄ human⁹. Un̄ Apl̄s. Spirituz
 nolite extinguere. ¶ Tertio cōmittitur verbo sc̄z
 ore. primo detrahendo. quia ille cui detrahatur ī
 conscientia illius qui audit detractionem occidit
 ī qua prius viuebat per bonam famā. Et hanc
 detractionē diffinit Anselmus in libro p̄ simili
 tudinibus dicens. Detractio est quotienscūqz ali

Quis falsus aliquid ea intentione dicit alio dicit nisi ipse minus
 amari vel appreciari potest. Ubi notandum quod tria concurrunt
 ad hoc quod detractionis sit mortale peccatum. **Primum** est cum
 quis loquitur falsus vel saltem aliquid dicit quod dubitat an sit
 verum. et hoc inuit dicitur Anselmus cum dicit falsus
 aliquod. **Secundum** est: quod hoc loquatur animo deli-
 berato ideo dicit ea intentione. **Tertium** est quod lo-
 quatur animo nocendi vel in corpore vel in anima seu
 etiam in fama. Ideo ipse dicit unde ipse minus ama-
 ri vel appreciari possit. Et sic detractionis species est peccatum mor-
 tale. quod dicitur bene homicidium dicitur. quia est homicidium spiritus
 sancti per homicidium corporali. quia ibi solus corpus unum occi-
 ditur habet autem plures anime simul occiduntur: una scilicet ipsius
 detractoris/ alia eius cui detrahatur/ tertia ipsorum
 audientium. Unde tale homicidium est periculo-
 sissimum. quia est contagiosum. Serpit enim de vno
 in alium et letaliter inficit omnes illos in quos virus de-
 tractionis infundit. Et ideo hoc peccatum est summe
 formidabile propter tria. **Primo** quia est conta-
 giosum et infectiuum alioquin vix visum est. **Secundo** quia
 inter omnia peccata illud difficiliter videtur expi-
 ari. Hoc patet per hoc. quia secundum Augustinum
 non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum. Ergo cum
 per detractionem abstuleris proximo famam suam que
 inter bona temporalia est nobilissimum: ideo impossi-
 bile est vel summe difficile ut ei posses restituere/ quia
 scire non posses in quot cordibus hominum vene-
 nit tue detractionis sititulum. **Tertio**: quia illud
 peccatum inter omnia alia magis dicitur inhumaniter
 committi. quod patet per Anselmum in quodam tra-

PRECEPTA

etatu quē fecit de detractōne sic dicentem Quot
ens proximo detrahis: totiens morsum dux suis
carnibz dentibz tuis infigis. Unde illud vitū pro/
pter sui detestabilitatem assimilatur lupo rapacissi/
me q̄ i hoc ab alijs aīalibus degenerat qz nulluz
aliud aīaliū vtiqz carnibus suis speciei sed alteri? qz
nisus nō comedit nisum /z sic de alijs. De lupa at
legit qz pre fame nimia comedit lupū. Szi h̄ ipse
detractor adhuc prauitatur lupo supat/ eo qz lupa
soluz comedit carnes recētes z crudas: detractor
aut frequent morsum detractōis infigit etiam in
carnes putridas. quia quotiens homini mortuo
detrahis z famam eis diminuis: toties morsu de/
tractionis tue suas carnes putridas i humaniter
dentibz tuis laceras z corrumpis. Quarto ho/
miciidū committitur i opere victum necessariū
i necessitate articulo pauperi subtrahendo. Nam
q̄ victum pauperi necessarium in necessitate sub/
trahit: spirituale homicidiū committit. Unde
dicit Ambrosius libro de offi. et. 86. distinctione.
Pasce fame morientem si nō pausti: occidisti. Et
gratia huius queri potest vtrum dare elemosinaz
cadat sub precepto? Ad cuius euidētiā quat/
tuor? per ordiem sunt vidēda. Primo vidēduz
est quando dare elemosinaz sit homini sub prece/
pto /z quando sub consilio. Secundo vidēduz
est qualiter sit danda ipsa elemosina. Tertio vidē
dū est qbus p̄ ceterz sit dāda elemosina. Quarto
deklarabitur que sunt illa que digne solent ho/
minem mouere ad elemosinam cum hylaritate

2 promptitudine eroganda **C** Propt p̄mū ē sciēdū
 q̄ dare elemosinā ī necessitatē articulo cadit sub p̄
 cepto. qd̄ p̄z p̄ h̄ qz ip̄am omittēs eternalit̄ punie
 tur. vt p̄z **Math. 25.** Esuriui z nō dedistis mihi
 māducare Et rō hui⁹ ē. qz cū dilectō p̄ximi cadat
 sub p̄cepto. necesse ē oīa illa cadere sub p̄cepto si
 ne q̄b̄ dilectō p̄ximi nō suat. Ad dilectōez autē p̄
 ximi p̄tinert̄ nō solū velim⁹ ei bonū. s̄ et̄ s̄ opemur
 p̄m illō. 1. **Joh. 3.** Nō diligam⁹ p̄bo neqz lingua.
 s̄ hopez p̄tate. Ad h̄ autē q̄ velimus bonum alteri
 requiritur q̄ eius necessitati subueniam⁹. iuxta illō
 1. **Johis. 3.** Qui viderit fratrē suum necessitatē
 h̄e z clauserit viscera sua ab eo. quomodo chari
 tas dei manet ī illo **Ergo elemosinaz largitō ē ī**
p̄cepto. qz ītentio legislatorz est ciues facere vtu
 los. z. et. 5. **Et h̄ coy.** Sed qz p̄cepta dant̄ d̄ acti
 bus p̄tutum. necesse est vt hoc modo donū elemo
 sine cadat sub p̄cepto p̄m q̄ ille actus est d̄ necessi
 tate p̄tut⁹ / puta scdm̄ dictamen recte ratōnis. Et
 scdm̄ hoc est considerandum aliqd̄ ex parte dan
 tis / z aliqd̄ ex parte recipient⁹. Ex parte q̄ dez dā
 t̄ requirit̄ q̄ illō qd̄ dat̄ ī elemosinā sit sup̄flūū / non
 solū respectu sup̄p̄ius. sed etiam respectu aliorum
 quorū sibi cura icumbit. qz recta rō dicit̄ q̄ p̄mo
 vnusq̄sqz sibi p̄uideat / z his quoz cura sibi icumbit
Et postea de residuo necessitati aliorum subueni
at. Ex parte autē recipient⁹ requiritur q̄ necessita
 tē habeat: alioqn̄ non est ratō pietat⁹ q̄re ei dare
82. di. in glosa super illud ca. Generaliter. His
 pauperibz danda est elemosina qui suis manibus

PRECEPTUM

laborare nō possunt. nā q̄ laborare possunt. si se ē
miscēt elemosine peritōi redigunt i seruitutē. ca.
de medicatibz validis. Lege vnica. Lunctz. In
tegritas em̄ mēbroz z robur in offerēda elemosū
nā ē attēdēda. vt. L. de medicatibz validis li. 2.
L. vnica. Q̄ robusti z fortes frequenter de cibo
securi iusticiā negligūt. Et q̄dē glo. sup math. dī
cīt Iusti feceris si iuste petētes correxerz. q̄ si eis
dederz. Nō em̄ oīs necessitas obligat ad p̄ceptū
h̄ solū illa sine q̄ q̄s sustētarī nō p̄t Et ideo relin q̄
q̄ dare elemosinā de supfluo ē sub p̄cepto resp̄cū
ei⁹ q̄ ē posit⁹ i extrema necessitate Et sic intelligit
p̄bū Ambrosij. P̄sce fame moriētē. Sz citra ne
cessitates extremā dare elemosinam est sub p̄silio
sicut z de q̄libet meliori bono dant p̄silia. Unde
dī Basili⁹. Cur tu abūdas. ille vō medicat/ niss
vt tu bone disp̄satiōis merita p̄sequis/ ille vō pa
tientiē merit⁹ decorē. F̄ameliā panis ē quētū de
tines. nudi tunica quā in celau p̄seruas/ discalcē
ati calce⁹ q̄ penete marcescit. Idē dī Ambrosij.
47. dī. Sicut hī q̄. Et addit. T̄ātoz te scias i/
uadere bona. quāt⁹ possis prestare q̄d velis Scī
endū tñ q̄ nō ē simplr expectanda vltima necessi
tas. qz tunc forte nō posset iunari natura fame sic
p̄sumpta Sz tūc intelligend⁹ ē casus extreme ne
cessitatis qñ apparēt signa. p̄habilia future neces
sitaris extreme. vt em̄ aliq̄s videt alios ipotentes
vl p̄igros ad subuenienduz/ z videt paupes vite
necessarijs indigere nec sibi posse satisfacere. tunc
em̄ ex p̄cepto charitatis sibi tenetur subuenire.

QUINTUS

Propter quod est sciendum quod circa donationem elemosine tria sunt consideranda. **P**rimo quod fiat de proprio et licite acquisito et non de alieno. Ideo scribit Proverbia 13. Honora dominum de tua substantia. Et hoc est necessarium quia alias potest triplex fructus quod est proprius elemosine. **P**rimus est quod animam a peccato emundat quod facere non potest elemosina de furto vel rapina vel usura acquisita. Nam sicut aqua turbida vestes lotas non depurat sed maculat. ita elemosina de illicito acquisito animam a peccato non emundat. sed magis peraminat. **S**ecundus quia iram divine ultionis placat quod non facit elemosina de illicito acquisito. Hec enim dantem inficit et proximum ledit. cui suum per iustitiam reddi debuit et deum offendit. Juxta illud. Ecclesiastica. 34. Qui offert sacrificium de substantia pauperum. sicut qui victimat filium in conspectu patris. **T**ertius fructus est quia animam divina contemplatione irradiat. Thobie. 4. Elemosina a morte liberat. et non permittit animas ire in tenebras. sed eas ad fontem vite luminis eterni perducit. quod non potest facere elemosina de illicito acquisito facta. quia hec potius a luce claritatis divine excludit et ad tenebras eternas perducit. **S**ecundo considerandum est quod elemosina fiat recto ordine et decenti modo. Rectus autem ordo in hoc attenditur quod homo primo habeat pietatem ad seipsum. et postea ad alium. Sicut enim peruersus est ordo quod homo neglecta indigentia patris et matris extraneis subveniret. quia in hoc non exerceret pietatem sed potius crudelitatem. ita multominus di

PRECEPTUM

tenda est elemosina quam quis facit alteri propria salute neglecta. **U**n dicit Ecclesiastica. 30. Misereere
grae tue placens deo. Decens etiam modus in hoc ac
redidit quod elemosina dicitur leti vultu dulci sermo et pro
pria manu. quod letus vultus elemosinam in diuina accepti
one saginat cum hilariter datore diligat deus. dulce
sermone ipsam dulcorat. Dura autem sermo et obiurgatio
elemosinam pauperum amaricat. **S**iliter propterea manus
elemosinam multiplicat. **J**uxta illud. Qui cito dat
bis dat. quod nescit dare quod dare tardat. **T**ertio in
modo dande elemosine consideranda est recta inten
tio ut non detur pro humana gloria sed pro diuino ho
nore. Nam vt inquit Gregorius. Inspiciens esset ne
mis quod mercedem eterne retributionis commutaret
in sumum vane et transitorie laudis. **T**ertio ostendit
deinde quibus pre alijs sit danda elemosina. Pro
pter quod est sciendum quod circa datorem elemosine mo
dus et discretio est seruandus. Nam eorum quod petunt ele
mosinam alij petunt quasi ex debito ut predicatorum et
placentalibusque debet. et in eo ex debito stricti iuris.
sicut ex debito charitatis et etiam naturalis equitatis
vt recipiant sustentationem ab his quibus predicant vel quibus
sacramenta ministrant. vt euident docet Augustinus libro
de ope monachorum. Si euangeliste inquit et ministrum
sunt altaris fateor plane quod habeant potestatem vi
uendi de scripturis fidelium vnde ista sibi non irrogant
sed plane quasi ex debito sibi uideantur prae alij petunt
elemosinam ex gratia simpliciter pro corporis sustentatione.
In primo casu distinguitur. quod aut sunt noti aut non
si sunt noti et constat eos missos vel institutos ad

QUINTUS

ſedificandū talibz ē elemofina p̄ oibz alijs erogāda
cū eis nō ſimplr ex grā. ſ. q̄ſi ex debito officij de
beat. **Uñ** drapls. Si nos ſeminam⁹ vobis ſpi
ritualia. nō ē magnū ſi veſtra meram⁹ tpalia. Si
vō ſunt ignoti ⁊ dubitat an tale officij ſit eis com
miſſuz. p̄uſ debēt examinari an ita ſit anteq̄ reci
pianť. In his vō q̄ petūt ſimplr p̄ ſuſtēratōe cor
poris. ſiliter diſtingue. qz aut oibz potes ſubueni
re. vñ nō. In p̄mo caſu debes indiſtictē dare oibz
indigentibz. niſi forte q̄s ex ſecuritate cibi. p̄curuz
et negligeret iuſticiaz. In tali em̄ caſu dr. Aug⁹
ad Vincentiū donatiſtā. **Uñ** ſilius eſuriētī panis
tollit. ſi de cibo ſecur⁹ iuſticiā negligat. q̄s eſuriētī
panis frangat vt iniuſticiē ſeduct⁹ acq̄ſcat. Et
ponit. ſ. q. ſ. **Nō** ois. S; hoc dictū intellige de
his q̄ nō eſuriūt ad mortē. tūc em̄ quātū cū qz iuſti
ciā negligeret. paſci deberēt. vt patz ſupra Paſce
eſurentē ⁊c. In ſcdo caſu vbi ſez q̄s oibz idigē
tibz ſufficeret. loq̄ť Joānes criſoſtūm⁹ dicens Qui
eſcamus ab hac dyabolica curioſitate diſcernen
di ſez iter pauperē ⁊ pauperē nō ei ex eoꝝ vita q̄s
recipis mercedē tibi datur⁹ ē de⁹. ſ. ex bona volū
tate/ex mīa ⁊ bonitate multo q̄s ip̄is ip̄edis. hoc
ponit. di. 42. In ſcdo caſu cū q̄s nō p̄t oibz ſuffi
cere. tūc cui magis ſit dandum hoc docet Augu
ſtinus libro. 4. de doctrina chriſtiana ſic dicens.
Uñ q̄ ſunt nobis magis coniuncti q̄s q̄ quadā ſoz
te nobis adueniunt. eis magis p̄uidere debemus
Circa hoc tamen eſt diſcretōnis ratio adhibēda
ſm differentiam coniunctionis ⁊ ſanctitatē. et cō)

PRECEPTA

munis utilitat. Nam multo sanctiori maiore in-
digentiam patienti z magis utili pro bono communi
est danda magis elemosina q̄ p̄sone pp̄iniori.
Uñ in extrema necessitate magis subueniendus est
extraneis q̄ parētibz nō tātam necessitatez pa-
tētibz Si autē duoz q̄ reputantur eque sancti z
eq̄ vtilēs p̄ bono communi vnus sit magis cōiunctus
et alter magis idigēs nō potest circa talia determi-
nari cui sit magis subueniendū. Sed hoc erit pru-
dētē dīiudicādū ex diuersis gradibus idigen-
tie z pp̄inqr̄at. Ambrosius tamē docet in talibz
nouem esse cōsiderāda ex q̄bz potest elici q̄s alijs
sit i elemosina preferendus. ¶ Primo cōsidera si-
dem qz fidelis preferendus est infideli. ¶ Secun-
do causam qz illi q̄ tenentur captiui ab hostibus
sunt i misericordia alijs preferēdi. ¶ Tertio locū
vt si quis iustus crucietur i carcere propter debi-
tum. qz licet omnibus debeat mīa. iusto tamē
et afflicto per amplius. ¶ Quarto tempus qz tē-
pore afflictōnis magis debemus misericordiam
exercere. ¶ Quinto modum. vt nō totum detur
vni sed elemosina pluribus partiatur. ¶ Sexto
sanguinis pp̄inqr̄atem. qz tales ceteris paribus
sunt extraneis preferendi. ¶ Septimo etatem.
qz senes sunt iuuenibus preferendi. ¶ Octauo
debilitatem. quia ceca/claudi/et egroti sunt sanis
preferendi. ¶ Nonno nobilitatem. quia his q̄ ex
diuitijs sine suo vicio labuntur in egestatem. ma-
gis est piuz subuenire. qz tales de egestate magis
verecundantur/et etiam magis cruciantur.

QUINTUS

Quarto declarā dū ē q̄ sūt illa q̄ vnūquēq; ho-
minē digne mouere debēt ad dandū elemosinaz
cū hylaritate z promptitudine. z talia sunt tria.
Prio qz debes attēdere q̄s sit ille q̄ petit qz de-
us ip̄ei figura paup̄is. iuxta illōs **Math. 25. Qd̄**
vni ex minimis meis fecistis. mihi fecistis. Lū q̄nta
aūt gratitudine de^o sibi factū reputet qd̄ ip̄edis
pauperi. p̄z ex hoc q̄ de solo isto actu i die iudicij
gloriatib̄ oib; alijs vtuosis actib; omissis cū dicit
Venite bñdici patris mei. zc. Hoc idē apparet
ex hoc q̄ istū actū pietatē singulari honore p̄miaf
et extollit. **Qd̄** euidēt apparz i **Martha** sua ho-
spira quā dñs iesus manu sua p̄ua sepeliuit. vt
p̄z i copia exēploz. **Secdo** qz debes attendere qd̄
petat. nō em̄ a te petit tuū h̄ suū. qz bona dei sunt
q̄ possides / z tu nō es dñs. s̄ solū disp̄sator existit.
Et ideo sicut seruus ille ifidel̄ z nimis i grat^o exi-
steret q̄ dño rē suā petēti negaret / z ei^o bona p̄tra
dñi volūtate ifideliter disp̄saret. ita tu ifidel̄ es z
i grat^o existis ip̄i x̄po qñ sibi petēti i p̄sona paup̄is
negas modicā elemosinā q̄ tibi tot bona terrena
cōtulit / z cū hoc oēm creaturā i tuū obsequiūz de-
putauit. **Et** isup̄ seip̄m i p̄miū tibi p̄ mercede ele-
mosine eternē repromisit. **Qd̄** p̄siderauit **Dauid**
cum d̄r. **Dñe** deus israhel tua sunt oīa / z que de
manu tua accepimus dedimus tibi. **Tertio**
debes attēdere propter qd̄ petit. qz non petit pro
suo cōmodo. sed pro tuo. nec petit pro dato sed p̄
mutuo. **Vult** em̄ liberat̄ tibi dare i presenti vita
donū centuplū / z i eterna beatitudine seip̄sum in

PRECEPTUM

pmium. Unde Aug⁹ O hō fenerar? homini. fe
nerar? potius deo. qz cētuplum accipies z vitam
eternā possidebis. Et ideo nimis est igrar⁹ q̄ ad
tales vsuras nō vult deo cōmodare. ad q̄les mu
tuaret iudeo vl̄ saraceno. Propter qd̄ bñ scribit̄
Luce. 12. Vendite que possidetis z date elemosi
nam. facite vobis sacculos q̄ nō veterascunt thes
saurz nō deficientem i celo. Ex premiffis pz qualē
ter de isto precepto sic confitendum.

EXPLICIT p̄ceptū ē. Nō mechaberis
s̄ qd̄ qdē expresse phibet lesionē coniugalē
i p̄sona coniuncta. sicut p̄cedēs p̄ceptū phē
bet lesionē alicui⁹ in p̄sona p̄pria. S3 s̄m Augu
stinū ip̄licite phibz oēs illicitū cōcubitū z venere
oz mēbroz oēm illicitū vsū z oēs carnis imūdiā
vt videbit̄. Et hoc p̄ceptū sititer h3 triplicē expo
sitōez. ¶ Prīma respicit mechā corpale q̄ talis ē
Nō mechaberis / id ē nulli alij excepto federe ma
rimoniali te zmisceris. vt d̄t glo. interlinealis.
Sciēdū aut̄ q̄ istud p̄ceptū octo genera hominū
trāsgrediunt̄ s̄m trāsgressiōē octo legū. Nā pri
mi trāsgrediunt̄ legē natural̄ discretōnis. Et isti
sunt fornicarij q̄ ztra dicamē recte rōis suis zcu
binis carnalr cōmuscant̄. Et h3 qd̄ hui⁹ criminis
fauores dixerint fornicatōnem simplicem nō esse
p̄ctm̄ mortale. qz vti mēbro aliquo s̄m actum de
bitum z s̄m inclinātōnem sue nature non videtur
peccatum cum ad hoc p̄ naturam sit institutum.
hoc tñ est falsuz z impossibile p̄pter duo. ¶ Pri
mo qz fornicatio simplex inuenitur in lege diuina

SEXU

phibita. Lex autē diuina nihil phibet nisi pctm̄
 mortale. ideo relinq̄ q̄ fornicatio simplex ē pec
 catū mortale. Qd̄ etiā scdo pz euidēter ex hoc qz
 nihil excludit a p̄cipatōe celestis regni nisi pctm̄
 mortale. s̄ hō p̄pter simplicē fornicatōez excludit̄
 a p̄cipatōe celest̄ regni. vt p̄tz p̄ apl̄m ad ep̄he.
 I. Hoc autē sc̄atore qm̄ oīs fornicator aut imū d̄
 nō hz ptē i regno xpi z dei. igit̄. Sc̄di transgredi
 unt legē sp̄nalis p̄fectōis q̄ errores dogmatizant
 scz q̄ hō possit in hac vita tm̄ gradū p̄fectōis atti
 gere. q̄ corp̄ ita erit subditū ratōi q̄ hō poterit li
 bere sine pctō corp̄i indulgere q̄ d̄cūqz corp̄ appetit
 qd̄ simplr falsuz ē z erroneū. Nā p̄pter ifectōez fo
 mitis natura corp̄alis in ip̄az ꝑcupiscētā natura
 liter iclinat̄ rōne cui⁹ lex carnis s̄m apl̄m etiā i vi
 ris p̄fect̄z aduersat̄ legi mēt̄z. iuxta illd̄ ad roma.
 7. Video aliā legē i mēbris meis repugnātē legi
 mēt̄z mee. Hec autē natural̄ inclinatio fomit̄ hz ꝑ
 gratiā possit rep̄mi. nō tñ p̄t totaliter tolli de lege
 ꝑmuni licz hoc ꝑ p̄uilegium speciale ꝑcessum fue
 rit ꝑgini gloriose. Tertij transgrediunt̄ legem na
 turalis libertatis z isti sunt raptōres virginum q̄
 per potentiam inuitis parentibus quā doqz ꝑgi
 nes rapiunt z eas contra legē natural̄ libertatis
 et libere volūtat̄is opp̄munt ꝑgineam integritat̄
 tem in eis deflorātes. Ubi sciendum q̄ d̄na est
 inter stuprū z raptū. Nā stupruz est illicita ꝑginū
 defloratio. ita tamen q̄ ip̄a puella spontanea vo
 lunrate in talem defloratōem consentiat. Rapt⁹ ꝑc
 esse z meretriciū. z viduaz. Hosticiū. e. t. Raptuz

P R E C E P T U M

aut p[ro]p[ri]e d[icitur] q[ui] p[ro]p[ri]o p[ro]p[ri]o raptor[um] violentiā defloratur.
Et tal[is] rapt[us] cōmittit duplic[em]. ¶ P[ri]o cū ip[s]a pu
ella violent[er] rapit[ur] eo t[em]p[or]e ut in p[er]petuū teneatur.
¶ S[ec]do cū nō ip[s]a p[er]sona rapit[ur] s[ed] vsus ei[us] ip[s]a p[ro]
hibet[ur] violent[er] vsurpat[ur]: Quor[um] pena s[ecundum] leges est
vt tales capite p[un]ent[ur] / z eor[um] bona rapte applicent[ur]
si t[em]p[or]e rapiūt in genuā. L. d[icitur] rapru p[ro]g[er]mū. L. vnica
pag. Sin autē. z. pag. Et q[ui] d[icitur]. z. pag. Penas
et pag. Ultio. In autētiq[ue]. De mulierib[us] q[ue] p[ro]p[ri]is
raptorib[us] nubūt. pag. S[ecundum] S[an]ctim[us] Colla. 9. Si p[ro]
rapiūt ancillā v[el] liberā: tūc nō amittit subam. s[ed]
soluz decapitant[ur]. s[ed] Ray. ar. 26. q. 2. d[icitur] raptorib[us]
S[ecundum] canones vero efficit[ur] seruus rapte nisi ves
lit seredimere. vt dicit[ur] ibid[em]. Potest tamē rapta
cū raptore cōtrahere s[ed] velit. vt p[er] extra eod[em] titu
lo Accedens. Itē raptor debet excoicari cū suis
oib[us] fautorib[us]. vt p[er] 36. q. 2. Hos q[ui] rapiūt
Et Gregori[us] Mauritio impatori. Qui de sp[er]osa
rā puellā p[ri]mi in iugē acapit: anathēa sit ipse
z oēs p[er]sentientes. Et s[ed] legē d[icitur] ei mori decernit. Nā
diuine leg[is] mos ē sp[er]osas appellare iuges. Ut in
euāgelio. Accipe mariā cōiugē tuā. Et illō Deu
teronomij. 22. Si q[ui]s cuiuslib[et] de sp[er]osā puellā
in agro v[el] in quolibet loco oppresserit vel adduxerit
in domū suā: moriat[ur]. q[ui] vxorē p[ri]mi violauit:
nō q[ui] iā vxor erat: s[ed] a parentib[us] debebat fieri vxor
S[ed] est sciendum q[ue] p[re]dicta solū intelligunt in foro
iudiciali. Vñ dicit[ur] extra de adulterijs q[ue] si quis
defloret p[ro]g[er]mē iuitaz: tenetur eam ducere vel ma
ritare. Sed si defloret eā volūtariam ad neutru[m]

SEXTO

tenet In foro aut penitentiali e iungedū tali q pu
 elle satisfaciaryt cū ea cōponat. ¶ Quarta trāsgre
 diunt legē iugal pmissionis q fidē thori temere
 violātes p adulteriū se polluūt. ¶ Un dicit adultera/
 rio q̄si ad alteri⁹ thoz illicita accessio z ido adulte/
 riū ē gūi⁹ p ctm q̄ stupz qz maior sit iniuria i abu/
 su mulieris q̄ alteri⁹ p taci subijct q̄ntū ad vsuz gūa
 rōis: q̄ i psona q̄ alteri subijct q̄ntū ad solā custo
 diā. ¶ Un q̄s aut istoz aggrauat p violētiā. ido ra
 pt⁹ p̄gis ē mai⁹ p ctm q̄ stupz. h adulteriūz excel
 dit vtrūq̄. ¶ Quinti trāsgrediunt legē regularis
 p̄fessiois q̄ votū z tinētie q̄ se deo astrinxerunt vio
 lat. z isti peccāt q̄ fidē deo datā z p̄bitatē dīne ob
 ligatōis q̄ se deo astrinxerunt. ¶ Un tales sacrilegi
 dicunt vtrūq̄ sūt religiosi z clerici i sacrosordibz p̄stituti
 z sc̄imoniales postq̄ p velatōez d̄no fuerint cōse/
 crater h p ctm ē gūi⁹ oibz p̄dictis. qz i eo maior sit i/
 iuria et̄ ip̄i deo. ¶ Sexti trāsgrediunt legē natu
 ral cognatōis vtrūq̄ incestuosi q̄ cū suis cōsanguineis
 cōmiscēt q̄ d̄ tū aīalia brutaverentur. vtrūq̄ d̄ ca/
 melo q̄ sue m̄ri naturalit̄ refutat cōmisceri. ¶ Un d̄
 Phs narrat i libro d̄ aīalibz q̄ q̄dā oculos camel
 sua clamide texit z sic m̄ez submisit. q̄d cum came
 lus post z cubitū cognouisset: statim illū calcibus
 peremit z suis pedibz z culcauit. ¶ Septimi trā
 srediunt legē natural̄ inclinatiois q̄ vitio idicibi
 li se z tamināt q̄ naturā peccātes z natural̄ vsum
 coēndi q̄ cūq̄ arte v̄l ingenio puertētes z h p ctm
 ē gūi⁹ oibz alijs p̄t q̄d mutū v̄l indicibile d̄ eo q̄
 ip̄m nominare turpissimū ē ita vtr̄ os dicent̄ z au

P R E C E P T U S

Res audientius polluant. vt pz. 32. q. 7. Adulterij
 mali. Et isto idē pctm̄ ppt̄ sui enormitate ē vnuz
 d̄ peccat̄ clam̄atib⁹ ⁊ diuinā vltōez postulātibus
 iugit. **O**ctauī trāsgrediunt̄ legez natural' dile/
 ctōis vt st̄ ip̄i iuges ꝓcubitus ꝓiugales cum ni/
 mia libidine exercētes Ad cul⁹ intellectū pleniorē
 ē aduertēdū q̄ coit⁹ ꝓiugal' ali⁹ d̄ licit⁹ ali⁹ fragil'
 ali⁹ impetuofus. Licit⁹ exercet̄ triplici de causa.

Vel fit causa plis ꝓcreande ad cultum dei. vlt̄ cū
 fit causa reddēdi debitum. vel causa fornicatōnis
 vitande non in se sed in sua cōiuge. Primus ē ꝓie/
 tat̄. Scd̄s iusticie. Tertius cautele. His trib⁹
 modis nullum committit̄ peccatū: imo ꝓm̄i duo
 modi sunt meritorij simpliciter nisi aliud obster.

Tertio mod⁹ lz̄ sit sine peccato. nō tñ videt̄ h̄erō/
 nē meriti. Et isto modo patres veterē testamentē
 vsi sunt accu coniugali cuz tanto de estimozē ⁊ tāta
 libidinis repressiōe ⁊ etz̄ cum tāta mentē purita/
 te solū in eo ꝓpagatiōem diuini cultus itē dētes
 q̄ bt̄is Aug⁹ dicit̄ se non audere celibatū Jobis
 preferre cōiugio Abrae. Quod tamen non sic est
 itelligendū q̄ cōtinentia coniugal' in dignitate
 perfectionis equiparetur continentie ꝓginali cuz
 isti debeatur fructus centesim⁹. illi ꝓo tricesimus
Sed solū sic itellige q̄ ip̄e i tanta charitate ⁊ pu/
 ritate itentionis exercebat actū ꝓiugalem sicut ser/
 uabat Joannes continentiam ꝓginalē sicut fragilis
 est ille actus q̄ solum fit causa delectatōis exercen/
 de. Sed tunc distinguitur: quia vel illam dele/
 ctationem exercet affectu maritali/vel fornicatio

SEXTO

Si maritalis utpote si delectatio sistat infra termi-
 nos m̄rimonij ita q̄ eaz nō cognosceret si vxor sua
 nō eēt: sic solū peccat venialit̄. Si aut̄ affectu for-
 nicario. utpote q̄n̄ affect⁹ delectatōis ip̄etu⁹ cupi
 scētie fert̄ extra terminos m̄rimonij ita q̄ eā cognos-
 scere vellet si vxor nō eēt. tūc peccat mortalit̄. quia
 act⁹ illi⁹ delectatōis p̄ponit̄ ip̄i deo Impetuosus
 p̄o eūlle act⁹ q̄ ex sola libidine. pueniēs metā hono-
 ritat⁹ z rōis trāscēdit. qd̄ tñ fit q̄nq; modis ¶ Pri-
 mo per meretricias blanditias se ad libidinez p̄-
 uocando. ¶ Secūdo cum talis actus contra natu-
 ralē modū exercetur. ¶ Tertio cū hoc fit tempore
 secreto. ¶ Quarto cū exercetur in loco con-
 secrato. ¶ Quinto cū accedit ad pregnantem vi-
 cinā partui vel alias in fluxu mēstrui. Vñ ab ip̄a
 ineptitudine yicioſa boni cōiuges debent se mar-
 itimo studio preseruare. z hoc propter octo d̄ana q̄
 exinde sequunt̄. ¶ Primū est cecitas ment⁹ quia
 scdm̄ Augustinum z etiam scdm̄ Phm. in actu
 carnali ratio totaliter absorbetur it̄ q̄ lumen ra-
 tionis quodāmodo extinguit̄ vt homo totus q̄si
 carnalis efficiatur/ z ideo est q̄ vitium carnis plus
 hoīem vilificat/ z per infamiā denigrat: q̄ alia vi-
 cia maiora. Qd̄ contingit ex hoc q̄ per extinctio-
 nē rōnis homo puaf̄ naturali dignitate sua qua
 p̄ vsum rationis cetera precellet ¶ Scdm̄ est in-
 consideratio mortis z inferni. Intantū em̄ volun-
 tas carnis delectationi immergit̄ q̄ nec de amari-
 tudine mortis cogitat: nec penā inferni formidat
 sed si sp̄ liceret viuere: semper vellet peccare. Et i

PRECEPTA

De ē q̄ d̄s iusto iudicio actū peccādi trāsitorij et
nalit̄ punit. qz fm̄ Augustinū. Si hō mal⁹ sp̄ vi
ueret eternalit̄ ipm̄ peccare liberet. **T**ertū est
mentē in cōstantia q̄ puenit ex eo q̄ p̄ voluntatē ma
lā int̄dit̄ delectatōi trāsitorie. Et idō necesse est
mentē variari. p̄t̄vna delectatio momentanea trā
sit̄ /z alia succedit. Sola aut̄ mēs illa incōstātia fi
git̄ q̄ bono imobili z iuariabili p̄ amorem inicitur
Quartū ē inordinat⁹ amor sui. qz carnalis affe
ct⁹ seipm̄ z aliū solo amore z cupiditate diligēs oīa
ī sui z modū ordiat̄ vt̄ ī eis p̄ ampl̄ delectet̄. Tal̄
em̄ longā virā desiderat̄ vt̄ diuturn⁹ carnali dele
ctationi insistat̄. Ex quo p̄z q̄ p̄nitiosum sit̄ istud
d̄ānuz. qz hōiem p̄uat̄ p̄fecto z ordinato amore
sui p̄p̄ius z oīm creaturam. **Q**uintū est p̄cipitas
tio sui. quia amore z feruore cōcupiscentie excecatur
p̄cipitanter currit ad luxum / frequēter exponēs
se periculo mortis p̄pter libidinem explendam.
Sextū est odiū dei. z licet deus sit purū z sum
mū bonū qd̄ directe odiri non p̄t. dicit̄ tñ̄ odiri in
directe p̄pter duo. Vel p̄pter penā quā iusto iu
ditio peccantibz infligit. vel p̄pter bonum delecta
bile qd̄ mox p̄ia p̄udentia eis subtrahit̄ ne graui
us peccent̄. **S**eptimū est amor p̄ntis seculi cui
carnales inherēt p̄pter appetitū honorum / diuitia
rū / sanitat̄ / fortitudis /z ceteroz p̄ que carnalis af
fect⁹ suū finē cōsequit̄ z delectatiōe momentanea
fruit̄. **O**ctauū est desp̄atio future b̄titudis. qz
carnalis affect⁹ z cupiditate carnali z delectationi
finalit̄ imersus libij̄pi male p̄sciū / diffidit̄ de fu

S E X T U S

tura gl'ia uel uenia consequenda. ⁊ hoc rōnabiliter.
 Cū em̄ spes sit certa expectatō future beatitudinis
 ex meritis pueniēs. ille q̄ nullū meritūz in seipsum
 sp̄ciat. merito diffidit de gl'ia beata. Et hec octo
 damna tangit b'at' Gregori' in libro moralium.
C S E L T I A A expōitio respicit mechā sp̄
 rituale q̄ tal' ē. Nō mechaber' turpia cogitādo/et
 i lasciuīs delectatōib' delectādo/seu et' sensib' ex
 teriorib' abutēdo. Cōtra istō p̄ceptū faciunt mul
 tep' gines ifelices ⁊ et' religiosi nimīū curiosi ⁊ vo
 luptuosi q̄ de eo in castitate firmiter decernētes ser
 uirez ad h' se uoto p̄tinētie obligātes. adhuc in la
 sciuīs cogitādoib' ⁊ carnalibus spurcitijs delectā
 tur. in quo casu frequenter p̄ctm̄ mortale incurrit
 Si cū q's morose i carnali delectatōe delectet et'
 si nūq̄ ad esser uoluntas talē turpitudinē pficiēdi
 i ope adhuc fm̄ Augustinū p̄ctm̄ mortale incurrit
 Cui' rō est. qz tal' cogitādo turpis includit i se de
 formitatē p̄cti mortali. ideo cum uoluntas p̄ p̄sen
 suz delectatōez rōnis i talē actū iteriorē iclinat
 ipm̄ acceptādoz in eo delectando. p̄stat qz iclinat
 i obiectū deforme p̄cti mortali ⁊ per p̄sequens tal'
 iclinatō uolūtati i delectatōez iteriorē turpis act'
 est p̄ctm̄ mortale. S'cendū tñ qz delectatō d'z mo
 rosa nō fm̄ morā uel diuturnitatē. s' mag' ex eo qz
 rō de deliberāz circa eā imorat' ipam tenēs ⁊ uolūēs
 nec eā repellit/q̄ tñ statim ut aim attigit repm̄ de
 buerat. ut dicit Aug'. 12. d' trinitate. Nec soluz in
 mechā sp̄uali cauēdū est ab imūdis cogitādoib' :
 s' et' ab illicito visu odoratu ⁊ tactu. Qui em̄ i ist'

PRECEPTA

sensibz corruptunt & ginali dignitate puant / r i s o
virgines dici non possunt. Nam propter restricti
onem sensuum talium ab illicitis delectationibus
saluator omnes fideles & gines appellat. que si cō/
tinenter viuant. propter honorem de eiz spem eter/
ni premij dicuntur virgines prudentes. Sed ille
que continenter viuunt propter laudem humanā
dicuntur & gines fatue. Et bene fatue. qz p̄m̄ium
eterne salutis cōmutant in vanitatez laudis hūa/
ne. Uñ sapientibz & ginibus ad eterna gaudia in
tromissis: fatuis dñs respōdit. Amen dico vobis
nescio vos id est nihil in vobis inuenio dignuz ap
probatōez eterna remuneratōe Uñ ipis dicit illud
Matth. 23. Ite maledicti in ignem eternū Et qz
ista mechia mag' pprie habz locū infra in nono p̄
cepto. vbi de oem cupiscentiā interiorē phibz:
ideo nunc dicta de ipa sufficiant.

CELESTIA expositō respiciē vxoꝝ legitime
desertōez v'l et receptōez q̄ tal' ē. Non mechaber
vxoꝝ scz ppriā dimitte dō v'l ppriā dīmissam recē
piēdo Uñ scribit Matth. 5. Dis q̄ dīmiserit vxo
rē excepta causa fornicatōis fac eā mechari. Qui
aut dīmissam duxerit adulterat. Et autem ple
nius appareat qm̄ vxoꝝ dimittere vel eā recipere
pctm̄ / r qm̄ nō: notā dñi qz vxoꝝ dimittere pōt esse
dupliciter v'l in occulto v'l in manifesto. In occul
to aut q̄s dī vxoꝝ dimittere q̄ sibi debitum non
vult reddere nec exigere. r qui vxoꝝ sic dīmiserit
aut ille scit aliqd̄ impedimētū occultū cōingū aut
nulluz. Si nullum impedimentum sciat nec in se

SEXTO

nec i iuge. z tñ nō vult debitū reddere nec exiger
 re. tal' peccat mortalit'. Tū qz tollit mulieri debi
 tū iusticie ad qd tenet. tñ et qz ille v' illa p'beriaz
 adulterā dī marito maxie si sciat cū lubricā v' eē.
 Si vō sciat ipedimētum z iugū p' qd nō possit
 reddere debitū sine pctō mortali/ h' i facie ecclie h'
 pbari nō possit. tal' pot' d'z excoīcatōez sustinere
 q' debitū reddere. Si vō tale ipedimētū p' certo
 nesciat h' p'habilit' v' leuit' credat. tū cp' prudentz
 p'fessorz p'siliū d'z talez crudelitatem temerariam z
 leuē deponere/ac debitū reddere/ac etiam exigere
 nisi p'us ante z iugū alter z iugū se voto z tinen
 tie astrinxerit. In h' em' casu iuxta certiore opini
 onē doctoz/talis nunq' p' petere debitū sine pec
 cato mortali. Et idō bene sibi p'uideāt q'nto picul
 lo se exponūt q' postvotū z tinentie emissuz. matri
 moniū cōtrahūt. In hoc etiā apparet q' piculose
 q'dā talibz p'sulant q' postvotū z tinentie de contra
 hendo matrimoniū licētiant siue consiliū p'stant q'
 nō vident aliud facere. q' aīas occideret eas dya
 bolo p'stituere. Si aut' dimissioy'poris fiat in ma
 nifesto. hoc non licet nisi auctoritate ecclie z p'pter
 fornicatōez tñ. que tripliciter dicit'. ¶ Uno mō
 p'prie. puta adulterii carnale. ¶ Alio modo com
 muniter. puta ip'a heresis/z p'pter vtrunq' pōt dē
 mitti z iunx' quātum ad cohabitātōem p'petuā h'
 differenter. qz fornicatio carnis facta semel suffice
 ret ad diuortium. nisi alter coniugum fuerit simili
 ter fornicac'. 32. q. 6. per totū. Et extra de adulter
 rio. ca. Intelleximus. z ca. Tua. Spūalis autē

PRECEPTUM

non sufficit absolute nisi coniungat pſeueret i heresi. extra de diuortijs. ca. De illa. et ca. Quarto i textu et glosa. Tertio fornicatio dicitur comunissime scilicet quod libet per carnem mortale. et tunc distigue. quod a peccato vni coniugis scilicet dicitur alteri. vt si nitatur trahere alium ad mortale peccatum. et sic talis potest dimittere eum ad tempus. vbi quod usque corrigatur. Aut peccatum vni non est scilicet dicitur alteri. nec nitatur trahere eum ad mortale peccatum: et sic non potest eum dimittere. Hec est sententia Raymundi Guillelmi. Ut autem sciat quoniam quis peccat si dimittit et recipit. et quoniam non: sciendum quod crimen coniugis aut est manifestum aut occultum. Si occultum non potest eam dimittere aut non potest probare crimen impositum. Aut est manifestum: et tunc distinguitur. Aut enim adultera pſeuerat in malicia: et sic tenet dimittere eam. Nam qui talem retinet vel qui dimissam recipit: peccat mortaliter quod sic videtur crimen consentire. vt habet. 32. q. 1. ca. 1. et est Crisostomus super Math. ca. 9. Sicut crudeliter est iniquus qui castam dimittit: sic fatuus est et inustus qui retinet meretricem. Patronus et turpidus est qui celat crimen vxoris. Aut non perseuerat: sed est spes de correctione. vel etiam est correctus: et sic non tenetur eam dimittere: imo iuste potest eam recipere. Unde illud quod post dicitur. Et qui dimissam duxerit adulteratur: solum intelligitur de illa receptio ne illius que non est correctus sed permanet in malicia seu perseuerat. Aut etiam quando impedimentum iteruenit: puta consanguinitas et huiusmodi. Ex predictis patere potest qualiter de transgressioe huius precepti est confitendum.

SEPTIMUS

EPITOMUM preceptum. **N**ō furtum facies. **U**bi scōm Augustinū phibetur oīs subtractio rei aliene, pueniēs ex cupiditate vel iūria. **Q**d idō dico qz subtractio rei aliene p̄licite fieri tribz modis. **P**riō qñ fit n̄ ex cupiditate: s̄ ex obediētia sic fecerūt filij israel aufferēdo vasa egyptioꝝ. **E**xod. 12. **S**cōdo qñ fit ex cautelayt si aliq̄s furet gladiū furiosi ne sibi v̄l alijs noceat. **T**ertio qñ fit ex mera necessitate. vt cū q̄s ad mortē esuriēs panē furat. qz ī necessitate extrema oīa s̄t cōia. **E**t hoc preceptū tripliciter exponit̄ put no cumētū qd̄ q̄s iūriose p̄cio infert in bonis suis tripliciter variat̄. **N**ā illud no cumētū vel infert superioribz/vel inferioribus/vel equalibus. **E**t s̄m h̄ p̄ma expositio est. **N**ō furtum facies tuis scz superioribus. **E**t p̄tra istd̄ p̄ceptū peccant sex genera hoīm. **P**rimū sūt q̄ suū plebanū fraudant ī oblatōibus z decimis sibi de iure debitis. **U**bi notandū q̄ integre dātes decimā a deo dupliciter p̄mian̄t. **P**rimū est bonoꝝ temporalū augmētatio: **S**cōm est sanitat̄ aīez corporis assecutio. **E**t ista duo euidentissime tanguntur 16. q. 1. vbi d̄r. qz si decimā deder̄z nō solū abūdātiā fructuū recipies: s̄ et̄ sanitatem corpōis z aīe cōsequer̄z. **E**contra ip̄as decimas nō soluentes tripliciter peccant. **P**rimo q̄ dem deū offendunt. **I**deo scribit̄. 16. q. 1. **H**ec em̄ dei est iustissima cōsuetudo vt si decimā non deder̄z: tu ad decimam reuocer̄z. **D**ab̄ ip̄io militi. quod non vis dare sacerdoti. **B**ene facere semper deus paratus est. s̄

PRECEPTUM

hoim malicia phibetur. **S**ecundo qz res alie/
nas inuadunt. Nam de ecime tributa sunt egentib/
um aiaz vt scribitur ibidez. **T**ertio qz ex mor/
te pauperuz homicidium icurrunt. qz quati pau/
peres in locis illis vbi ipe habitat illo non dante
decimas fame mortui fuerint: tantorum homici/
dioruz reus ante tribunal eterni iudicij apparebit
qz rez a dño pauperibus delegatam suis vsibus
referuant Qui ergo sibi aut premium comparare
aut pctoz desiderat indulgentia pmereri. reddat
decimam. **H**ec ibidem. **S**cdi sunt q censum.
debitum furtiue subtrahunt suis domis **T**er/
tij sunt q bona feodalia tanqz propria detinet/vel
feodum alicuius i alium dominum transferunt/vel
q ipsum sine scitu z voluntate veri domi diminuit
Quarti sunt: serui z ancille q res domiozum su/
orum furtiue subtrahunt/ z etiam de rebus domi/
nozum suorum eis inuitis elemosinam faciunt **T**a/
les enim propter piam intentionez a peccato mor/
tali non excusantur. **Q**uinti sunt vxores que res
virozum suorum furtiue subtrahunt z de ipsis co/
tra voluntatem maritorum suorum elemosinam
faciunt quod fieri non debet. **U**nde scribitur. 33.
questione quita. **Q**uod deo. **E**t sunt verba Au/
gustini ad Ediciam. **N**ihil tu de tua veste/vel au/
ro/vel argento/vel quacuncqz pecunia/vel rebus
vllis sine mariti arbitrio facere debuisti. **F**allit tñ
in triplici casu. **P**rimo si vxor ipsa sit lucratiua
vt notat Joānes. 33. questioe qnta. **Q**uod deo.
in glosa:

SEXTO

¶ Secdo si habuerit bōa parafernalia. i. localia
 sibi data i despōsātōe. De talibz em̄ bonis sicut d
 rebz lucratis; mulieres p̄nt facere elemosinaz sine
 licētia maritorz. **¶** Tertō si faciāt elemosinā d re
 bus sue dispensationi cōmissis: puta de pane vi
 no/ z huiusmodi: z maxie qm̄ marit⁹ ē nimis dur⁹
 in actibz pietat⁹: tūc em̄ mlier de talibz rebz pōt fa
 cere elemosinā p salutē viri. dūz tñ illa sic modera
 te fiat q̄ egestatē p̄iugibz nō inducāt. **¶** Sexti s̄z
 q̄ th eloneaz z vectigalia dñis suis fraudulentē sub/
 trahunt. q̄ omnes tenentur ad restitutōem: dūm
 tñ tres conditiones habeant huiusmodi vectiga/
 lia. **¶** Primo q̄ imponantur auctoritate p̄ncipis
¶ Secdo q̄ subsit causa rationalis propt̄ quaz
 sunt imposta sicut pro pace fienda/ vel pro via pu
 blica reparanda. **¶** Tertō si sint moderata. quia
 sic sunt toleranda. extra de verborum significatōe
¶ Super q̄busdam: vbi d̄r. Illa pedagā/ guida/
 giā/ z salinaria scias esse interdīcta que nō s̄z Im
 peratorz/ vel Regū/ vel Lateranenſ̄ p̄siliū largiti/
 one cōcessa/ vel antiqua p̄suetudine cui⁹ nō extat
 memoria sint introducta. glosa autē exponēs pre
 dicta vocabula dicit. q̄ pedagā dant a trāseuntē
 bus i locz constitut⁹ a p̄ncipe. Guida giā dant p/
 ducatu. Salinaria p̄ sale. **¶** Via ista dicunt poti/
 oria. Et solus p̄ncipes pōt hec cōstituere z non
 ciuitas. Et qd̄ si quis facit de portari bladū vel vi
 nū vel alias res ad vsū suū/ id est vite sue z fami
 lie necessaria. Nunquid tenet dare pedagū pro
 his rebz. **¶** Respondet Hostien⁹. dicens q̄ nō etiā

P R E C E P T A

si consuetudo sit i iurii qz irronabilis e z no tenenda.
 De talibz em rebz nullu dz pedaggiu exigi. qz non
 dat nisi d rebz q causa negociatiois seu mercimo/
 nievehunt Nec pdicta stz dāda nisi cū negociatō/
 nis causa alibi portant. **L. d. vectigalibus.** Nec
Ber. z Jo. **¶** Un ad pdictoz euidētia ē sciēduz
 qz qlibet tenet soluere decias nisi pber se exēptū/z
 nisi hēat illas in feudo ex antiq: extra d decias. **A.**
nob. **L. u.** causaz qdā assignat ex h q decime stz
 debite a iure nafali Sz **Hugo d scō Victore** dicit
 qz nō stz d iure nafali/h d iure diuio. **Quod pbat**
qz Jacob vortum emisit de dādo decimas. vortū
 aut non est de eo ad quod qz tenetur iure natura
 li. Propterea greci nō solunt decias/nec **Paul^{us}**
 q ordinauit eoz ecclias pcepit eos soluere decias
 quare. zc. h d om qz preceptum de solutione decia/
 maz partim erat naturale/qz innitit rōni natura/
 li. partim diuinū: ex diuina scz istitutōe robur ha
 bens. Nā ratio naturalis dicit vt his qz p salute
 populi toti⁹ diuino cultui ministrant/ipe popul⁹
 necessaria ministret. Decimatio aut certe partis ā
 qz d erit decima ps/aut decima decime. introdu
 cta est ex istitutōe diuina. qz dñs mandauit decia/
 mā puentū dari sacerdotibz z leuitis vt honora/
 bilius viuerentz in ment⁹ hēte domio d eseruirēt.
 z sic erat iudiciale/qz ptebāt ad equalitatē inter
 oēs iuicē cōseruandā. Nūc aut decimatō decime
 partz soluenda est auctoritate ecclie qz h istituit p/
 ter quādam humanitatē vt scz non minus popu
 lus noue legis ministris noui testamēti exhibeat

S E P T I M A

q̄ populus veteris legis ministris veteris testamenti
 exhibebat. presertim cum ministri noui testamenti
 maioris sint dignitatis q̄ veteris. Et populus noue legis
 ad maiora obligetur. h̄ illud Math. 5. Nisi abunda-
 uerit iusticia yfra plus q̄ scribarum et phariseorum non in-
 trabis. etc. Sic q̄ p̄ q̄ ad solutiones decimarum ho-
 mines de iure tenent partim ex iure naturali et partim
 ex institutione ecclesie licet in quibusdam terris loco decim-
 az vendant aliquid census vel decimationes minime.

C S E C U N D A expositio. Non furtum facies/
 id est nullum nocumētum inferioribus te iniuste iheres et si
 istud preceptum peccant quocumque genera hominum. **C** Pr-
 mi sunt raptores qui aliena rapiunt: et illi peccato par-
 ticipant quocumque genera hominum. Non enim solum sunt ra-
 ptores qui aliena rapiunt: sed et qui precipiunt
 vel consulunt vel eos scienter in hospitio recipiunt
 et qui rapta emunt. De quibus infra plenius dicetur.
 Agentes enim et consentientes eadem pena plecten-
 di sunt. **C** Secundi sunt inuentores rerum. quia qui
 rem inuentam non restituit raptor iudicatur. put legatur
 14. q. 5. Si quid inuenisti et non restituisi rapuisti
 Sed de inuentore est distinguendum. Aut enim quis in-
 uenit thesaurum in loco sacro vel non sacro. Si in lo-
 co sacro aut hoc est casu fortuito: et sic thesaurus est
 inuentor. Aut studioso questiuit. et sic thesaurus
 est ecclesie. Si in loco non sacro hoc est dupliciter
 quia aut hoc inuenit in loco proprio aut alieno. Si in lo-
 co proprio aut inuenit ipsum arte magica: et sic thes-
 aurus est filii aut sine arte magica: et sic thesaurus est inuen-
 tor. Si autem ipsum inuenit in loco alieno aut hoc erat casu

P R E E P T U M

fortuito / a actu studioso Si pmo mo: sic thesaur^{us}
 medi^{us} e iuentor^{is} z medi^{us} dñi loci. Si aut^{em} h^{ic} fiebat
 studiosa iquisitione. tunc tot^{us} thesaurus e dñi loci vt
 Institura. De rer^{um} di. pag. Thesauros. L. De
 thesau. L. vnica. li. 4. pro vt notat Jo. z Accur.
 Ad h^{ic} ar^g q^{uod} q^{ui} re aliena iuenit euadat pena furti dz
 publice pnunciare. q^{uia} si ille cui^{us} e res veniat. z si cer
 ta inditia exp^{ress}erit reddat Ali^{ter} multi no dñi forte
 peteret. Et si no iuenit cui^{us} sit: cu^m p^{ro} filioz autori
 tate sui penitentiarij cu^m retinebit si paup^{er} est z
 oret p^{ro} illo cuius fuit. Ali^{ter} eroget pauperibus.
 Q^{uod} aut^{em} dicit^{ur} est de autoritate penitentiarij. glo.
 nisi supior sibi retinuerit dispensat^{io}em de talibus
Tertij s^{un}t q^{ui} p^{ro} tallias z i debitas exact^{io}es a sub
 dit^{is} bona extorquent. Ad cuius euidentiam e sc^{ilicet}
 endum q^{uia} ille census qui ab initio rei fuerit ipos^{it}
 sine dolo z fraude. integralit^{er} dari dz. Et si quis ex
 hoc subtraxerit peccat mortaliter. Sz adhuc di
 stinguend^{um} e. q^{uia} aut hoc e cert^{um} q^{uia} tal census z on^{us}
 ab initio rei fuit ipositus vel non. si sit cert^{um}. tunc q^{uia} le
 c^{on}q^{ue} on^{us} sit siue c^{en}sus. tolerari debz z dari q^{uia} vnus
 quisq^{ue} i re sua onus potest iponere. Si aut^{em} c^{en}sus
 non sit cert^{us}. vel et^{iam} si sit certus. nescit tam^{en} vtr^{um} lic^{et}
 reuel^{are} illicitate fuerit institutus. sic peccant recipiens
 res. q^{uia} mala fide recipiunt z tenentur restituere vt
 patet per Guillelm^{um} z Bernardum/extra de cen
 sibus. Significauit. Et^{iam} in glosa ibidem dicitur
 q^{uia} census non iuuatur tpe nisi probet causam pro
 pter qua^m fuerit legitime institutus Innocenti^{us} t^{er}ti
 die q^{uia} lz ignoretur causa census/ sed t^um cert^{um} sit ipz

S E P T I M U S

ab antiq̄ debere solui reddi debet: extra de censu-
 bus. **Quāto.** Sciendū est q̄ vltra debitū cēsus
 null' dñs p̄ extorquere subdit' sine pctō. extra d
 cētib. ca. Cū ap' l's. pag. Prohibem' ne subditos
 suos zc. Et subdit' q̄ si manifestaz rōnabil' causa
 extiterit. cum charitate moderatū ab eis valeant
 auxiliū postulare **Ex** causis tñ rōnabilib' p̄ p̄tere
 re moderatū subsidiū dñmō hoc petat sine minis
 vel coactione directave indirecta. Indirecte autē
 cogit dñs subditos. qñ eis iusticiam denegat vel
 insinuari eis facit q̄ vult ab eis tñ habere. z in talī
 casu cū pctō recipit z restituere tenet illi a quo rece-
 pit nisi ille a quo recepit esset fūus. cū em̄ illa res
 sit dñi sicut z ip̄e seruus: tunc nō tenet ad restituti-
 onem / lz dñs peccet si nimis grauet seruos suos.
¶ Primus casus ī quo vltra censum debitum lz
 dño moderatū subsidiū petere est. p̄ defensiōe pa-
 trie: puta cū patria ab hostibus iuste iuadit. tñe
 em̄ subditi nō solū tenent res suas impartiri. s̄ et
 tenentur ad hoc corporaliter laborare. **¶** Scōs
 est si captus sit ī iusto bello. **¶** Tertius est si iussu
 Principis vel Pape debeat ire z hereticos vel fē
 paganos. **¶** Quartus si debeat filiū militare vel
 hāz desponsare. In oībus his z sūtib' p̄ licite pe-
 tere a subdit' subsidiū moderatū. Sz si dñs vult
 ludere ad aleas / vl' ī alijs vanitatib' expendere vl'
 travires: propter tales causas non licet quicq̄ ex-
 gere a subdit'. Et si exegerit. tenetur restituere s̄ z
 Buillermū. extra de consuetudine ī fine **¶** Quar-
 ti sunt qui propter debita dominoꝝ suozū ciues z

PRECEPTA

Subditos indebite impignorant quod est rapina coram
deo quia res pauperum indebite impignorant dimissis
rebus principalibus dominorum suorum. **¶** Quinti
sunt qui mercedem aliorum iniuste detinent et seruane
¶ Non sciendum quod iniuste detinentes mercedem alienam
tripliciter peccant et triplex malum incurrunt.

¶ Primum est quod ira dei grauissime contra se puo-
cant. quod patet quia istud est unum de peccatis clamantibus et
in auribus dei clamorem diuine ultionis iugiter exposce-
tib. Dicit autem peccatum clamare ad deum. quia sua enor-
mitate deum puocat ad vindictam et talia peccata sunt
quatuor. Primum oppressio vidue fratricidium derectio
mercedis pauperis iniusta et uicium contra naturam. Cla-
matur ad celum uox sanguinis et sodomorum. Uox
oppressoꝝ/mercedis retenta laborum. Secundum est
quia tales sub ipsis influxum diuine pietatis obstru-
unt. quod patet per illud Proverbum. 21. Qui aures
suas obturat ad clamorem pauperis. ipse clamabit
et non exaudietur. **¶** Tertium est. quia omne semen
diuine gratie arefcit in anima et desiccatur. quod patet
per hoc quod semen diuinum cordibus talium cadit supra
petram quod est cor durum et aridum ab omni humore gratie de-
siccatur. et ideo tale semen oportet arefcere. cum nullo
humore pietatis et gratie valeat humectari.

¶ **TERTIA** expositio est. Non furtum facies ipsis
sed equalibus in rebus suis aliquid nocumetum inferendo. Et
contra istud preceptum peccant noue genera hominum.
¶ Primi sunt usurarii. et tales sunt publici vel pua-
ti. Nam publici usurarii plectuntur a iure quadruplici
pena. **¶** Prima est sententia excommunicatio

S E P T I M A

¶ Secunda est puatio comunione. **¶** Tertia ex-
 clusio oblatōis. **¶** Quarta puatio sepulture. q̄a
 nō debēt i cimiterio sepeliri. z q̄ ztra fecerit suspē-
 sus manz ab officio donec fm arbitriū epi satisfice-
 cerit. extra de vsurz. **¶** Q̄ in oib. Si aut sunt vsu-
 rarij puati. sic itez ztra h̄ p̄ceptum peccāt q̄ttuoz
 ḡna hoim. **¶** Primi sunt q̄ prestāt cū p̄ditōne z
 pacto plus recipiēdi. z isti sunt exp̄sse vsurarij etiā
 fm iudiciū ecclesie. **¶** Secōdi sunt q̄ sine pacto ali-
 q̄ prestāt eo t̄m aīo q̄ vltra sortē recipiāt/ alias nō
 mutuarēt. z isti sunt vsurarij q̄ ad deū p̄pter itēti-
 onē corruptā. quā etz dehortat saluator **Math-**
6. vbi d̄z mutuū dātes nihil in desperātes **Sz h̄**
 incidit rōnabiliter duplex dubitatio. **¶** Pr̄ia est
 cū lex diuina phibeat vt puniat tā manū q̄ aīm.
 q̄re lex hūana phibet ip̄az manū/ qz punit solunt
 actū z nō aīm. **¶** Secda est cū lex diuina phibet
 at oēm inequalitatē q̄re lex humana phibet solū
 illā que est notabilis z magna. qz phibet aliquē
 decipere vltra medietatē iusti p̄c̄ij. **¶** Ad primum
 dicendū q̄ lex humana est q̄dā regula z mensura
 humanoz actū. **¶** V̄sura aut debet eē vnigenex
 siue zgrua mēsuratio. vt scribit. **4. ethicoz.** **V̄n**
 oportz q̄ lex humana cōformet cōditōnibz hoim
 q̄bus datur p̄ma. **z. q. 96. ar. 2.** **¶** Cōstat aut q̄ lex
 humana dat multitudīni hominū i qua magna
 ps deficit a p̄fectōe virtutis. z ideo lex hūana nō p̄-
 hibet oīa vicia sicut lex diuina/ que solū datur p̄fe-
 ctis z virtuosis. **¶** h̄ solum phibet grauiora illa a q̄-
 bus est possibile maiorē partē multitudinis abste-

PRECEPTA

nere / r p̄cipue illa q̄ sunt in nocumētū alioꝝ. sine q̄
rū phibitōe nō posset humana societas p̄seruari
Sicut phibitio furti / homicidij / r huiusmodi. r
hocrōnabilit̄ p̄tigit. Nā lex hūana d̄dati r non
subito in ducit hoies ad p̄tutē r iō nō iponit mul
titudinē ipfectoꝝ vt ab oib; abstineāt. alioq̄n ip
fecti huiusmodi p̄cepta ferre nō valentes. i. mala
deteriora laberent. qd̄ satis inuit x̄ps Math. 9.
vbi d̄t q̄ si vinū nouū / id ē p̄ceptū p̄fecte vite mit
tat i vtres veteres / id ē i hoies ipfectos / vtres cor
rūpunt / r vinū effundit / id est p̄cepta p̄tēntur. r
hoies ad maiora mala p̄rūpunt. Ad scdm̄ dicit
dñi q̄ lex q̄libet p̄format suo sint. Lex aut̄ diuina
h̄z p̄ sine bñplacitū diuine volūtatis. Hūana p̄
lex h̄z p̄ sine cōmunicatōis sufficiētā. Et ideo q̄n
dā parūā ineq̄litate p̄mittit hoib; ipfect; / que nō
multum ab equalitate iusticie excedit r q̄ cōionez
humane societatis nō multū ipedit. Lex aut̄ diuī
na q̄ solū int̄dit rectitū dinē p̄tutis r iusticie ideo
punit r phibet oē illud qd̄ contrariat̄ rectitudinē
p̄tutis r iusticie. ¶ Sēda ratio ad idem est quia
lex humana datur populo cōi in q̄ multi sunt de
ficientes a p̄fectōe p̄tutis / r ideo nō phibet oē
ineq̄litate in p̄tractib; humanis. Lex aut̄ diuina
intendit rectitudinē p̄tutis r tñ datur p̄tutis r p̄
fect; r ideo phibet oē illud qd̄ ē p̄tuti p̄trarium.
¶ Tertij sūt q̄ mutuāt res suas ad certū terminū
q̄ veniēte nō volūt p̄stare vltoriozē dilatorē nisi
aliq̄d emolumētū recipiāt h̄z expresse nihil perāt.
¶ Quartij sūt q̄ vedūt res suas lōge cari p̄pter

S E P T I M U S

dilatōem solutiōis. q̄ incōtinēti solutiōi. **Hec** pa-
 rent extra de vsur̄. ca. Cōsultit. ⁊ tenet restituere
 vt ibidē d̄r in glo. Si em̄ veditōr̄ statuat i corde
 suo p̄ q̄nto velit rē suā dare. nō p̄t p̄pter dilatōez
 sine p̄tō p̄cū augere. Si em̄ pecunia parata i d̄i
 geat. p̄t q̄dā p̄ parata pecunia d̄minuere. h̄ non
 p̄t p̄ dilatōe augere. vt p̄z extra de veditōe ⁊ em-
 ptione. Cū dilecti. ⁊ ca. penultimo Est em̄ regla
 ḡn̄alis q̄ q̄cqd̄ accedit ad capitale vsura ē. vt p̄z.
 l. q. 3. Pleriq̄. Hoc t̄n fallit i cert̄ casib̄ ifra scri-
 ptis. ¶ **Primo** ratōe fideiussionis. vt q̄n̄ fideiuss-
 sor soluit sorte ⁊ vsurā quā dedit ille a q̄ mutauit
 ca. Qui soluit p̄ illo. tūc em̄ p̄t vsuras p̄tere. ex-
 tra de fideiussorib̄. ¶ **Secōdo** ratōe oblatōis ⁊ cō-
 secratōnis. l. 3. q. 3. in legib̄. vbi d̄r q̄ qui rapit ec-
 clesiasticas oblatōes/id est quod deo cōsecratuz
 est. debet restituere in q̄druplum. vbi p̄ctitur pe-
 na nō vsura. ¶ **Tertio** ratōe dilatōis. q̄n̄ q̄s ē in
 mora soluēdi. Ad hoc p̄t agi vt reddat idēnis. ff.
 Socio sociū. ¶ **Quarto** ratōe locatōnis. vt q̄n̄
 petiū aliquid p̄ domo v̄l equo conducto ⁊ q̄n̄ pe-
 cunia locat̄ ad p̄p̄az. q̄z nō est tūc mutuū. h̄ loca-
 tum. ff. Cū mobilia. ¶ **Quinto** ratōe veditōis
 vt si vendo vsum pecunie. h̄bi gr̄a. Volui emere
 merces ⁊ rogasti me cessare vt mutuarē tibi pecu-
 niam. ⁊ ego respōdeo tibi nō mutuo. h̄ vsuz pecu-
 nie vendo ita q̄ tali die reddas mihi tantū q̄ntū
 possē lucrari. periculū aut̄ in merecipio. hoc nō est
 vsura s̄m Job. ⁊ Hostien̄. Qui aut̄ simp̄l̄r̄ alicui
 mutuat pecuniā etiā si piculū i se recipiat/si aliqd̄

P R E L E P T I S

recipiat ultra sortē. vsura ē. extra de vsur̄s. Nauis
 gāti. ¶ Sexto rōe societatis. Licetū est em̄ q̄ vn̄
 prester pecuniā alteri /z alter suppleat labore. qz sē
 pecunia deest ita tñ q̄ periculū z lucz spectet vtrū
 ¶ ff. Socio. Lege. i. ¶ Septimo ratōe incerti
 tudinis z dubij. vt qui dat nouem solidos vt alio
 tempore sibi totidē mēsure z vini z olei reddat /z
 tunc plus valeant q̄ decem solidi. tamē si dubiū
 est vtz tempore solutiōnis sit plus vl̄ min⁹ valitur
 re. nō est vsurari⁹. Simili ratōe sez causa dubij
 excusant q̄ merces suas vendūt ampli⁹ q̄ valeāt
 tñ vt i certo termino pecuniā recipiāt. p̄ eisdē. sū
 tñ illo tēpore cōtract⁹ nō erat veditur⁹ eas. extra
 de vsur̄s ca. vltimo. Similiter si vendo fruct⁹ vi
 nec ad temp⁹ vite alicui⁹ /z emptor longe plus re
 cipiāt. nō est vsura ppter incertitudinem. extra de
 vsur̄s. Si ea. hec Hostien⁹ z Baufrid⁹. lz Guil
 lerm⁹ herarium sentiat. Notādū tñ q̄ ecclesia tñ
 detestat vsurariū voraginem q̄ eū restrixit oī mo
 do quo potuit. quod pz. tñ qz publicū vsurariū q̄
 duplici pena pcellit. tñ qz contra ipsaz solutiōem
 multiplex remedium adhibuit. qd pz. qz si aliq̄s
 pmisisset vsuras solvere. nō debet cogi ad soluen
 dū. qz vsure sunt indebite. extra de vsur̄s. Debito
 res. Si aut̄ aliquis iurauerit eas solvere habet
 duo remedia fm̄ iura. Quoz p̄mum est q̄ faciat
 cogi creditozem q̄ relaxet iuramētū vl̄ q̄ desistat
 ab actōne. ff. de iure iurādo. ca. i. Tales. Secū
 dū remediū est q̄ post solutiōem vsure potest eas
 repetere. si autem iurauerit solvere et non repetet

SEPTIMUS

re. tñc itez hz duo remedia ¶ Prīmū ē q̄ p̄t iudicā
 denūciare / z iudex ex officio suo p̄t illū cogere ad
 restituendū ¶ Scdm̄ ē q̄ p̄t illū exagere ad relaxā
 dū iuramētū. extra de iureiurādo. Ad n̄ram. Si
 aut̄ iuravit soluere nec repetere nec denūciare. sic
 ē illicitū iuramētū nec obligat ad seruandū. extra
 de cognatōe sp̄iali. A nobis. Dico q̄ nō repetet
 directe p̄t v̄i iuramētū h̄i directe h̄i repetet sc̄z de
 nūciādo ecclesie criminē illi? vt sic cōpellat ad peni/
 tentiā q̄ntū p̄t agere restituat. Si aut̄ iuravit q̄
 nō denūciaret. nō estz in hac pte iuramētū cum sic
 illicitū / vt puta cōtra salutē pximi. z p̄ cōsequens
 cōtra p̄ceptū de pximo diligēdo. Vñ nō obstan
 re iuramēto p̄t p̄cedere in hūc modū denūciatio/
 nis. z ita occurreret fraudibus vsurarioz. extra e.
 Tuas. Dudū ¶ Secūdi sunt sacrilegi q̄ rē sacrā
 furant siue auferunt de loco sacro siue de loco nō
 sacro. vt p̄z. 17. q. 4. Quisq̄s. Et tale furtū d̄z p̄
 p̄rie sacrilegiū. Qd̄ etiā omittit cū q̄s facit iuriā
 clericū / vl̄ p̄sonis ecclesiasticū. eos sc̄z detinēdo / vl̄
 res ipoz auferēdo. Tales em̄ sacrilegi sunt excōi/
 cati ip̄o facto z puati sacramētoz p̄ceptōe. 17. q.
 4. ¶ Tertij sunt q̄ nocumētū iferunt reipublice
 puta monetas falsificātes in pōdere vl̄ labore / vl̄
 cōmunē exactōem diminūte psoluendo / vl̄ etiam
 argētū semiplene depuran do Et generaliter oēs
 q̄ in suis mercancijs pondus z mensuras falsifi/
 cāt. dicuntur fures reipublice. ff. de fal. emptōne
 Lege p̄ma. Et tales fures exurunt in aqua bul/
 liente. ff. de falsarijs monetaz. Lege. 2. nec talis

PRECEPTA

moneta reproba liberat solventē. ff. de pignori-
bus. Lege. Eleganter. et istud p̄m̄ reprobatur. Prover-
bior. 20. Pondus et pondus / mensura et mensura. vtrū
quod est abominatio apud deū. ¶ Quartus sunt qui veni-
unt venenū mortiferū vel gladios intoxicatos / seu
falsos. qui etiā dicunt fures reipublice / et ta-
les sunt rei om̄i scelerū qui per improbos perpetrant oc-
casione illarū rerū. Et hoc potissime tenendū est quā-
talia vendunt in trōne pueris. Et de talibus rebz qui
non possunt esse vtilis ad humanū vsum vt venena
mortifera et huiusmodi. Quocirca aut res qui ad de-
bitū vsus humanū possunt puenire puta baliste
et arma in iusto bello. talia licite vendi possunt. qui
tamen vendi non deberet ei de quo probabiliter possit cogno-
sci quod talibus vellet abuti. ¶ Quintus sunt qui plura bene-
ficia curata simul tenent et se non faciunt statuto tem-
pore ad ordines p̄moueri tales enim fures reipubli-
ce dicuntur. non solum quia furantur et male sibi usurpant
bona illa que sunt pro bono cōmuni fidelium deputata ve-
rutiā quia deo furantur aīas fidelium quia eas decipi-
unt / et in absolutōnibus sacramentalibus deludunt.
Quod verum est si sint per ep̄m̄ moniti vt talibus
beneficiis cedant / vel si sint per ep̄iscopum puati.
Sed quod dicitur ipsi ep̄i tales patiuntur. tunc subdit
per ipsos aīarum periculum non incurrunt. Hec p̄-
batur extra de electōe. ca. Cū in cunctis. et ca. Dut-
duz. et extra de p̄bendis. ca. De multa. ¶ Sextus
sunt qui furantur pecora hominū. quod furtus dicitur
pecorū abigeatus / vel qui sciēter vendunt pecora mor-
bosa. De quo nota quod non tamen qui furantur pecora

S E P T I M U S

Etiam q̄ sciēter vēdit pecora morbosa d̄i fur & sic re-
 net ad interesse ad intra rē & extra rē. Qd̄ vt ple-
 ni⁹ itelligat sciēdū q̄ id d̄i intereē itra rē vt si ip̄m
 aīal perit. Et extra rē. vt si alia pecora p̄mit de p̄ta-
 gione morbosi pecoris. vt notat Hostien⁹ Si autē
 pec⁹ morbosuz vēdat q̄s ignorāter. tūc tenet em-
 ptori q̄nto minoris emptur⁹ erat. ff. de actōe em-
 pti Julian⁹. Vēditōr em̄ cuiuslibz aīal d̄z p̄stā
 aīal sanū potēs cōedere & b̄bere. ca. de emptione
 et vēditōe. **Lege. Emptor.** ¶ **Septimi** sunt ar-
 tifices q̄ opa sua fraudulēter faciūt vt q̄ in diuersis
 mercimonijs hoīes decipiūt malū p̄ bono vēdē/
 res. p̄tra q̄s p̄pheta iuehit dices ita **Ue** q̄ dicitis
 bonū malū / & malū bonū **Tales** raro dormiunt.
 nisi admīn⁹ septies in die p̄mū deceperint. De
 q̄b̄ scribit **Proverb. 4.** **Danē** ip̄ietat⁹ cōedūt &
 somn⁹ nō capiūt ab eis nisi supplātauerint. ¶ **De**
raui sunt q̄ mala fide faciūt hoīez icurrere d̄nū / se-
 cut q̄ incitāt alios ad ludū aleē / & huiusmodi. Ad
 cui⁹ euidentia tria sunt p̄ ordine dēclarāda ¶ **Prī-**
mū ē quātū pctm̄ sit lud⁹ aleaz & taxilloz. ¶ **Se-**
cundū est qd̄ sit iur⁹ de eo qd̄ pd̄it i alea / puta qm̄
 et q̄bus p̄sonis sit reddenda pecunia q̄ in ludo p̄/
 d̄itur / & quando nō. ¶ **Tertū** est qualiter & quā/
 do tales ludi possunt esse liciti & fieri sine peccato
 mortali. ¶ **Propter** p̄mum sciēdū est q̄ quātū/
 tas pcti i talibus potest cognosci ex nouē circum-
 stātijs. quaz quelibz est pctm̄ mortale quas enu-
 merat Hostien⁹. de ludo aleē. di. i. ¶ **Prīma** est
 desiderū lucrandi / ecce cupiditas q̄ est radix oīm

PRECEPTA

maloz. vt dicitur. ad Thimotheū. 5. **C**Secunda est
volūtas spoliā di primū. ecce rapina. **T**ertia ē
vsura maxima q̄ attēdit nō solū i āno vlti mēse s̄
i eodē die. extra de excessibz platoz Int dilectos
Quarta ē mltiplicia mēdacia z verba vana z
ociosa q̄ i talibz ludis frequent̄ cōtingūt. **Q**ui
ta ē execrabil iuratio z blasphemia q̄ in talibz lu/
dis frequēter i deū z i s̄ctos refundit/ ecce. heres
Sexta ē corruptio multiplex primoz q̄ ad lu
dum de mala cōsuetudine cōueniūt z respiciunt.
Septima ē scādaliū bonoz qd̄ ex p̄dicz cōdi
tionibz nephādis icurrit. **O**ctaua ē cōtēptus
phibitōis sancte matz ecclesie. Nā glo. d̄r q̄ hu
iusmodi ludi sunt phibiti nō tm̄ dissuasi. **N**o/
na cōditio ē amissio t̄pis z oim̄ actuum bonoz q̄ i
illo tpe q̄s facere potuisset. Propter hoc sciēdū ē
q̄ fm̄ leges illud qd̄ perdit i alea nō debz solui/ z
si soluti fuerit repeti p̄t vsqz ad q̄nquagita ānos
ff. De aleato. l. vltia i fine. Hoc etiam d̄r greca
lex que est i fine tertij. l. Lex greca. ca. de vsurz
Alee ludus. S3 hoc itelligit Raymūd⁹ z Guil
lem⁹ de eo q̄ nō ludit volūtariē s̄ attractus. Si
vero ludit volūtariē. tūc qd̄ pdidit nō potest repe
tere. s̄ scdm̄ predictos debet paupibz erogari. qd̄
aūt d̄r Bernard⁹ i glo. q̄ hoc debet restituī. po
test itelligi de eo q̄ nō ludit volūtariē. s̄ attractus
Ratio aūt q̄re null⁹ retinere possit qd̄ i ludo acq̄
rit. est hec. qz ludi alee z taxilloz sunt phibiti p̄ le
ges z etz p̄ iura scripta. Et iō i talibz rebz acq̄sit⁹
deficit bon⁹ titul⁹/ bona fides/ z iusta causa. Ex

P R E E P T U M

sensus negligentie v'l dissimulatiois. vt si aliquis
ex officio debz v'l potest spolia precavere z nō ca/
uet. talis dicitur spoliato. nō tñ tenet ad restitutōem.
¶ debz illū cogere vt restituat. Si tñ aliqd emolu/
mentū percepit de tali dissimulatoe. tñ tenet ad
restitutōem. ¶ Secūd^o consensus ē consiliū z psua/
sionis. Sz tñc distingue qz v'l p̄do v'l fur factur^o
erat etiā sine cōsilio z sic min^o peccat q̄s faciens. z
sic nō tenet ad restitutōem. Aut nō erat factur^o. z
sic par est de elictū agētis z consentientis. ff. de furtis
Lege. Qui seruo suo. z talis tenet ad restitutōem
¶ Tert^o consensus est cooperatiois. z sic equali/
ter peccat faciens z cōsentiens z equaliter punit.
ff. de furtis. Lege. Vulgariter vbi dicitur. Si duovl
plures vnum agnū furatū sunt/quē singuli collere
nō potuerūt. omnes furti tenent insolidum. Sz
si vn^o potuisset furtū fecisse sine alio. tñc q̄libet re/
netur pro parte sibi contingente. ¶ Quartus cō/
sensus est autoritatis z defensionis. vt q̄ mandat
fieri furtum/vl qui factum defendit. z talis plus
peccat q̄s faciens. z tenet ad restitutōem. ¶ Qui/
tus consensus cōmittitur parrem capiendō/z qui
inde comedunt z bibunt. v'l qui pro suis debitis
furtum vel rapinam scienter recipiunt. tales tenē/
tur ad restitutionem partis quam habuerunt.
Sed dices. Quid faciet ergo vxor: raptois vel
furis. potest ne cōedere de furto/ aut rapina. Ad
quod dicendū est qz si maritus habuerit aliquid
de iusto. de illis debz mulier separatim exp̄dere
et victū sumere. Si vero nihil habeat de rapina

S E P T I M U S

vlti sit aliqd de iusto et hoc ita pmixtu e q d discer/
 ni no pt. tunc mulier fm doctores no debz de rapé
 na vlt furto comedere. s; aliud de sibi victu qreere vlt
 a sanguineis vlt amicis vlt labore manuu. vlt eti
 am qredo elemosinas hostiatim. vt dt Hostien.
 Si aut marit⁹ sit ita mal⁹ q oino cogat ea viue/
 re de rebz rapz nec possit sibi aliud de victu qreere.
 tunc ne fame moriat restat ei triplex remediū **Primū**
 q viuat de dote vlt spōsalicio. nā vt dt glo. i hoc
 casu p̄recupare domū etiā p̄stante matrimonio:
 Scdm remediū e vt denūciat epō q p̄t p̄pellere
 maritū vt pascat vxorē de iusto. 2. q. 1. Si peccat
 uerit. Vel p̄mittat ea alicui p̄sone honeste q de
 honesto lucro sibi puideat. extra de pignozibus
 Ex litteris. 2 de dote post diuortiu restituenda p̄
 nostras **Tertiū** remediū e q si sit i tā arcto posita
 q de nullo alio possit sibi victu iuenire. tunc possit
 viuered de rapina qz necessitas legē nō hz. Et qd
 qd sic expēderit dolēter sumat et viuat qntū parci
 us p̄t ad subleuādū necessitatē solā/2 pponat fir
 miter restituere qz citi⁹ poterit qd qd inde p̄supsē
 rit. Semp tū vxor tenet viro debitū reddere i ca
 sibi sup̄dictz et ecōuerso. Est tū sciēdū q q̄uis vt
 or de boue vlt oue vlt alia re rapta i sp̄e cōedere nō
 possit extra casū vltie necessitatē si tū res sit empta
 de re rapta poterit cōedere etiā sine casu vltie ne
 cessitatē. Cui⁹ rō est. Cū em̄ res rapta vēdit. tūc
 i p̄cio dato victuū furti vel rapine purgat p̄ hoc
 q emens volūtarie dādo transtulit dominūz ta
 lis rei. **Prīmū** illud p̄cium vlt lucrum licite potest q

PRECEPTUM

libet ab eo recipere nec tenet restituere. Quidam
tñ magni doctores dicunt qd vxor licite pot vti de
reb p mixt; dñi tñ i mēte habeat qd libēter viuere
vellet de licite acquisit; ¶ Sexto mittit pctm ali
enū tacēdo. vt qd solo pbo possēt phibere furtū vl
possēt defendere ne alij raperēt vl ne clericū pau
rerēt. 7 tales nō tenent solū ad restitutōem. s; etiā
sunt excōicati. S; hoc Bernard⁹ intelligit de illo
qd ex officio talia tenet defendere alias nō. vl etiā
de illo qui tacet i synodo siue in ciuili iudicio vbi
talια fore facta debēt merito publicari. ¶ Septi
mo mittit ad adulādo vl detrahēdo. vt si qd dicat
alicui psonē potēt qd rapere sit strenuitas vl dis
cat illū eē dignū spoliatōne. talis em̄ adulator vl
detractor tenet ad restitutōem/ si ille alias nō fu
isset factur⁹ spoliū. vt patz. 2. q. 3. Nemo. S; sci
endū est qd triplex ē adulatio. ¶ Prima ē attribu
ens bonū alicui qd hz. ¶ Secōda est attribuēs ho
num qd nō hz/ 7 vtrūq; ē pctm veniale licet scdm
sit grauius pmo. ¶ Tercia est approbādo malū
qd facit. 7 hoc est mortale. vt patet. 46. di. Sūc
nōnulli. 2c. ¶ Octauo pctm alienum mittitur
hospitio colligendo 7 occultando. Qui em̄ fures
nō indicant dño ipm querenti participes furti fi
unt. extra de furtis. Qui furē. Sed hoc intelligē
dum est de illo qui ideo nō vult furem pdere. ne
particeps furti fiat. ¶ Nono mittitur peccatus
alienum emendo. vt qd emit furtum vel rapinam
Sed ibi distinguere oportet. Nam ille qd rapinā
vel furtum emit / aut intendit gerere negociūm

SEPTIMA

alteri? cui res ē ablata /z sic p̄t repetere p̄cium qđ
 dedit /z exp̄sas quas circa illā rē fecit. **L.** dedit
 vendi. Aut itendit gerere negociū p̄riū puta qđ
 emit vt retineat. Aut ergo emit mala fide /aut fi
 de bona. Si fide mala puta si scuit vl̄ pbabilit̄
 credidit esse furtū. /z sic emptor grauat sex modis.
C Primo qz tenet rē sp̄ reddere etiā si aīal moria
 tur /vl̄ violēter rapiat. Instituta de vsucap̄tōibz
 pag. In rebz. Semp̄ em̄ emēs furtū tenet de ca
 lu fornicato nisi i vno casu /scz si rē obtulit dño tpe /z
 loco p̄gruo /z ille noluisse recipere. tūc ille purgassz
 moriā. ff. de p̄ditōe fur. In re. **C** Secdo tenet res
 restituere om̄es fructus p̄ceptos /z qđ medio tpe p̄cip̄
 potuerit. **C** Tertio qz res estimāda est scđm op̄
 tīmū ei? statū /puta si res tpe veditōis fuisse meli
 or qđ postea. ff. de furtz. In re furtia. **C** Quarto
 qz nō p̄t repetere p̄ciū qđ dedit. **C** Quinto qz nō
 p̄t agere p̄tra veditōrē de p̄cio soluto **O**bstat em̄
 sibi turpitudine sua nisi de h̄ exp̄sse cauerit. 10. q. 2.
C Sexto quia perdit exp̄sas suas volūtarias
L. De infantibus /z gagi. Si aut̄ emit bona fide
 puta si pbabilit̄ credidit rem esse iustaz. tunc illa
 bona fides quattuor sibi confert. **C** Primo quia
 non tenetur rem restituere durante bona conscien
 tia. Sed si postea sciuerit rem esse furtiuam. tene
 tur eam restituere /z etiā fructus extantes. h̄ nō
 fructus consumptos tenetur restituere. **C** Secū
 do qz potest rem alienare /z vendere durāte bona
 fide /puta si pbabilit̄ credit. zc. Sed si aliqd lu
 cū ex veditōe cōsecut⁹ fuerit. illud tenet restituere

PRECEPTA

re postea dño veniēti. ff. de cōditōe in debiti. **Le**
ge. Nā hec. **T**ertio qz rē nō tenet restituere in
casu fortuito durāte bona fide. Si em̄ res iterim
pereat absqz culpa sua. in nullo tenet dño suo re/
spōdere. **Q**uarto qz post restitutōez rei p̄t age
re p̄tra vēditōez de p̄cio qd̄ dedit dūmō rē restitu
erit p̄ iudiciū. **U**n̄ cautū ē i talibz q̄ emptor dicat
dño rei q̄ ipm̄ trahat ad iudiciū z postqz emptor
citat⁹ fuerit. dēnūciat vēditōzi q̄ veniat z defen/
dat rē vēditā z si tūc res ab eo cuincit. venditor
tenet de emptōne. nisi emptor fuisset absens per
contumaciā tēpore date sententiē. v̄l nisi per inue/
diam iudicis sententiā lata fuisset. extra de emptio/
ne z venditōne. ca. **U**ltimur. Si aut̄ extra iudicis
um restituat. tūc vēditōz nihilominus tenet resti/
tuere p̄ciū in foro penitēntiali. licz p̄ iudiciū fori ad
hoc cogi nō possz. S3 hoc est v̄ez qn̄ raptor rē ab/
stulit iuste/pura in bello qd̄ sciebat eē iustū qz se
sciuit bellū iustū fuisse. nō tenet restituere rē raptā
Si aut̄ pbabilit̄ credit bellū iustū fuisse. puta qz
vicini v̄l sapiētes hoc dicūt. tunc similiter bona fē
des p̄fert sibi q̄rtuor bona sup̄ dicta S3 si postea
sciuerit bellū fuisse iustū tūc d̄z restituere z frug
ctus extantes nō tū p̄sumptos Est aut̄ vna regu
la notāda i oibz sup̄ dictis nouē p̄ctis alienis. naz
q̄cūqz fuerit cā spoliū v̄l alteri⁹ dāni. talis tenetur
insolidū alias nō tenet nisi de p̄ arte p̄cepta. Si
aut̄ illa res vēdita fuerit nō tantū tenetur soluere
p̄ciū p̄ ipa re datum. sed debet soluere iustum
p̄ciū rei vno tū totū soluente. oēs socij liberantur.

OCTAVUS

etiā si quilibet esset in solidum obligatus. et ille cui facta est solutio debet credere actioni ei qui soluit. ff. de furtis. Si plures. Et sic patet qualiter sit confitendum de transgressione huius precepti.

OCTAVUS preceptum est. Non falsum testimonium dices. Ubi secundum Augustinum prohibet omnem nocumētum qui quis per falsitatem oris ledit proximum. In secundo autem precepto prohibet mendacium falsitas respectu dei put cadit sub iuramento. Ad cuius evidentiam maiorem est sciendum quod secundum Augustinum non solum prohibet hoc mendacium. sed etiam omnem nocumētum oris. Mendacium enim non solum committitur in verbis falsis secundum Augustinum. verum etiam in operibus simulatis. quod secundum ipsum mendacium est christianum se dicere et opera christi non facere. 22. q. 5. Lauete. et preter Joannis. 1. Ideo primo est ostendendum quomodo fiat istius mendacii transgressio in verbis mendosis. ¶ Secundo quomodo in verbis mendosis proximo nocuus. ¶ Tertio quomodo in factis simulatis. Et secundum ista tria istud preceptum habet triplicem expositionem ut videtur in processu. ¶ Propter primum sciendum est quod in verbis mendosis istud preceptum transgrediuntur nouem genera hominum. quorum tria offendunt in mendacio pernicioso/tria in officioso/et tria in iocoso. quod patet. ¶ Nam circa mendacium perniciosum primo offendunt illi qui mētuntur contra fidei veritatem. ut qui diceret christum non esse natum de virgine. et huiusmodi. ¶ Secundo circa hoc offendunt illi qui per mendacium ledunt proximi famam et honorem. sicut est mendacium false

PRECEPTUM

Detractionis vel falsi testimonij in causa criminali.
Ad cuius evidentiā maiore est sciendū qd omne mēda
cū qd i iudicio dicitur de his que ad iudiciū p̄tinet pre
ter ioculosuz: ē p̄niciosuz z mortale. qz subvertit veri
tate iudicij qd cedit in p̄niciē toti cōicāt. Ex q̄ p̄
q̄ siue iudex siue testis siue reus siue actor vel etz p̄
curator si i iudicio falsū dicāt. iudex falsaz sententiā
p̄ferēdo. p̄curator falsaz causaz defendēdo. istud
p̄ceptū trāsgrediunt z mortalit̄ peccāt: z tā iudex
q̄ testis q̄ etz aduocat̄ tenent ad iteresse illi q̄ iu
riā passus ē: imo fm iura testis falsus ifamis efficit̄
vt p̄. 3. q. 5. Constituit̄. Et h̄ ē ver si sententiā la
ta sit cū: alias nō. vt dic̄ Job. ibidē Sciendū etz
q̄ testis mortalit̄ peccat nō solū mentiēdo z verita
tem negando. h̄ etz p̄ritatem occultando. extra de
crimine falsi. ca. 1. quod itelligit̄ de teste in iudicio
requisito. vt dic̄ Job. u. q. 3. Quisq̄s. ¶ Tertio cir
ca idē offendūt illi q̄ p̄ mendaciū ledunt p̄ximū
in rebz exterioribz sicut illi q̄ aliquem falso deferūt
iudici vel tyranno vel q̄ falsum testimoniū contra
aliquē in causa pecuniaria deponūt ex q̄bus p̄xi
mus p̄ānificat̄. ¶ Secūdo circa mer lacium officii
osum p̄mo offendūt illi q̄ ex quadā pietate menti
unt p̄ seruanda p̄ximū vita. vt si q̄s videat hoīez
queri ad mortem: dicat se non vidisse eum. ¶ Se
cundo circa hoc offendunt qui mentiuntur p̄ con
seruanda hominis continentia. vt si p̄go volēti eā
de florare mentiat̄ se eē p̄ugatā ¶ Tertio circa h̄
offendūt illi q̄ mentiunt̄ p̄ seruanda hoīs exteriori
substantia. vt si q̄s videns p̄donem velle aliquē

Spoliare. dicat parcas sibi qz non portat pecuniã
Tertio circa mendaciũ iocofuz. pmo offendũt
 illi qui mentiunt pro releuando merore z tedio si-
 cut aliqui qui aliqua ludicra fingũt vt hoïem me-
 lancolicũ exhyarent. **S**cdo circa idẽ offendũt
 illi qui mentiuntur pro aliquo solatõ. sicut illi qui
 cu piditate alijs cõplacendi fingunt aliqua iocosa
 mendatiã. vt eos ad risum prouocent. **T**ertio
 circa idem offendũt illi q̄ mentiunt ex adulatione
 sicut illi qui falso commendant hoïem vt ex h̄ ma-
 gis placeant. **U**n̄ ad maiorem euidentiam predi-
 ctozũ tria sũt per ordinem inq̄renda. **P**rimũ est
 q̄ z quot sũt genera mendaciozũ z quot illozũ sũt
 mortalia/vel venialia. **S**cõm est vtrũ pro libe-
 ratione hoïis a quocũqz periculo sit dicendũ men-
 daciũ officiosũ qd̄ est veniale. **T**ertium est quo
 modo antiqui patres Abraam Isaac et Jacob
 qui videntur esse mentiti a mendatio excusentur.
Ad primũ dõm q̄ Aug⁹ in libro de mendatio
 distinguit octo genera mendacioz. q̄ tamen omnia
 cõprehendunt sub vna distinctõe in gñali q̄ ponit̄
 22. q. 1. q̄ talis est. Nam mendacioz aliud est per-
 nitiosum siue malignitatis. aliud iocofuz siue leu-
 raris/aliud officiosum qd̄ est pietatis. Sub men-
 datio aut̄ pernitiõsõ comprehendunt tria p̄ma ge-
 nera mendacioz z illa semp sũt peccata mortalia.
 qd̄ patet. **Q**z p̄mũ contrariat̄ directe dilectõi dei
Scõm aut̄ z tertium contrariant̄ delectioni proxi-
 mi/ vt patet ex supradictis. Sub scdo scz iocoso cõ-
 tinent̄ alia duo/puta quartũ z q̄ntũ. q̄ ex gñe suo

PRECEPTUM

venialia. lz ex circūstātia aggrauante quā po/
sunt fieri mortalia: vt si qs libidie sola mētedi fal/
lendiq; libidie sine causā vltimitate sibi finē consti/
tuat r huiusmodi. Sub tertō autē scz officioso pti/
nent sextū septimū r octauū. q lz fz se sunt venialia
pfectz. tñ q renūciauerūt pompis seculi scdm glo/
sam. 22. q. 2. Ne quis arbitret. efficiunt mortalia
Qui videt concordare magister sententiaꝝ i. 3. di.
36. dicēs illud mendaciū quod fit pro cōmodo al/
teri perfectis dicitur esse dānabile. r idem dicē
de mendatio iocoso. Sed istud non est vtz scdm
se per se loquendo scdm sententiam theologoz qz
nec perfectō stat⁹ nec intentō act⁹ mutant speciem
peccati: Unde illd qd est veniale in layco non p̄
esse mortale in clerico vel i religioso per se loquen/
do nisi forte ppter scandalū qd i mendatō iterdū
annectit. Iteratio et act⁹ non facit p̄ctm mortale
pprie lz ad hoc disponat r sic potest intelligi dictū
magistri q mendatiū iocosum vel officiosum ē dā/
nabile perfectz non qdē per causā qz causet p̄ctm
mortale. sed solū dispositiue qz iteratio ad mortale
disponit. Ad fm dōm q ppter liberatōes hois a
quocūq; periculo non est dōm mendatiū officio/
sum. Un̄ Aug⁹. Ne qs arbitret p̄fectū r spūales
hoiem p ista t̄paliuīta morte cui⁹ suauī alteri⁹ nō
occidit aīa debere mētiri: se qd aliud. rē. 22. q. 2.
Et apostol⁹. Non sūt faciēda mala. vt eueniāt
quecumq; bona. Nec etiam venialiter peccare. vt
22. q. 2. Faciat. Augustin⁹ libro de mendatio Et
23. q. 5. Cū homo. i fine. Aug⁹. ad Dacedoniū

OCTAVVS

Costat autē qd oē mendatium cum sit maluz fm se
 non p̄t a pctō excusari. ⁊ t̄do mentes p̄fectoz r̄ato
 amore debēt in p̄tate fundari. qd nunq̄ v̄l leuiter
 mētiant p̄ quocūq̄ piculo euitādo. Nam fm Au-
 gustinū i h̄ casu non ē mētiedū. sed v̄tas pruden-
 ter celari p̄t sub tanta verboz dissimulatōe. vt dī-
 cit Aug⁹. libro de vera religione ⁊ i questionib⁹ su-
 pra Benesim. vbi dicit cū Abraaz asseruit vxozes
 suā esse sorozes ei⁹. v̄tatem prudentē celare voluit
 non mētiri. Soroz em̄ ei⁹ dici poterat. qz filia fra-
 tr̄ erat vt ip̄emet Abraam dicit Gen. ii. Thare
 genuit Abraam ⁊ Nachoz ⁊ Aram. Et post du-
 xerūt Abraam ⁊ Nachoz vxozes. Nomen vxoris
 Abraā: Saray. ⁊ nom̄ vxoris Nachoz. Melcha
 filia Araz patr̄ Melche ⁊ Jesche id est Saray
 cognominata Jesche. Ad tertiū respōdet Aug⁹.
 i libro cōtra mendatiū. Nam vt ip̄e dīc̄ intelligen-
 dū est sc̄tōs patres illa p̄ba dixisse nō itentōne fal-
 lendi. s̄ figurāliter ⁊ p̄pheticē. Nā Abraaz excusa-
 tur qū dīc̄ se reuersurū cum puero vel qz p̄pheticē
 hoc dīc̄ vel qz firmiter credidit qd deus eum i mo-
 mēto refusitaret sc̄tens p̄missionē diuinā ⁊ cassari
 nō posse q̄ sibi dictū est: i Isaac vocabit̄ tibi semē
 vt pz. 22. q. 2. ca. Abraam. Jacob et̄ dicendo se
 p̄mogenitum nō ē mentit⁹. qz non dīc̄ se p̄mo ge-
 nitū rōne natiuitat̄: s̄ iure emprōis ⁊ legitime com-
 mutatōis. Sicut dīc̄ xp̄s Joannem esse Heliam
 non in persone veritate. sed in virtut̄ imitatione.
 vt paret. 22. q. 2.

ELIRL Ascendam expositōez. Nota qd i verb̄

P R E C E P T U S

Primo nocuus offendit duodecim gñā hoīm: q̄
 rñ p̄ma sex ledit fraternā fidelitatē. qđ p̄z ¶ **P̄**
 p̄mi st̄ q̄ offendit primū suū deridendo z subsan
 nādo q̄ tunc debet illō subsannās subsannabit̄
 z deridēs deridebit̄. ¶ **S**cđi st̄ q̄ bona dictaz fa
 cta p̄ximi conant̄ diminuerēz illa p̄ iudiciūz teme
 rarū puertere. qđ est enorme pctm̄. qz p̄ hō sibi
 vsurpat diuinū honorē/diuinā sapiētiā/z iusticiā
 qz rō p̄ dictoz soli d̄ eo cōuenit q̄ ē arbit̄ z cognitor
 secretorum. ¶ **T**ertij st̄ q̄ falsa p̄ditōe sub specie
 amorz p̄ximū qñqz latent tradit̄/z isti st̄ siles Ju
 de q̄ p̄ osculū sub sp̄e amorz xpm̄ p̄didit ¶ **Q**uar
 ti sunt q̄ p̄ iudiciā z odiosaz d̄tractōem famaz p̄xi
 mi denigrāt. Et lz d̄tractio sit pctm̄ oris. prop̄
 excessum tñ criminis pctis oris non cōnumerat̄ q̄
 st̄ numero duodecim. s̄ sub homicidio reponit̄: vt
 visum ē. **L**ui⁹ rō est: qz sicut vipera vno flatu tres
 hoies occidit: ita tria homicidia spūalia in vna de
 tractione cōmittunt̄. qz d̄tractoz sc̄p̄m̄ z audien
 tē z eū q̄ d̄trahit vt frequentē⁹ i mente audientū
 spūaliter occidit. ¶ **Q**uinti sūt q̄ p̄ximū iucis z
 improp̄eris perturbant. z isti spūaliter in faci
 em chusti spuunt̄ z sputis x̄borum suoz amabile
 eius faciez inficiunt. ¶ **S**exti sunt q̄ per liuozem
 v̄l arrogantā p̄ximum in debite reprehendunt/z
 omēs isti ledunt fraternam fidelitatem ¶ **A**lij sūt
 qui p̄ximum verbis duplicibus z simulatis decī
 piunt pretendendo amorē in facie. sed gerūt liuo
 rem i corde. De quib⁹ dicit propheta **L**abia dol
 losa in corde z corde locuti sunt. **D**olus enim cor

DE TRIVIA

mellicitū gerit i ore felleum aut cor gerit in mente
¶ Scđi sūt q̄ primū verbis rixosis ad iracūdiāz
p̄uocant. q̄ q̄dem verba tria mala causant ¶ Prī
mū est q̄ p̄ verba rixosa pax cordis tollit̄ z frat̄na
dilectō minoratur. ¶ Scđm est quia tales rixosi
in mente consuēuerunt esse obstinati/ quia nec ab
alijs doctoribus volunt dirigi/ nec pro suis defec
tibus reprehendi. ¶ Tertium est q̄ isti p̄ men
tis obstinationem magis in suis defectibus insi
stunt/ z plus ceteris in peccatorum nexibus ligantur.
ideo de mente obstinata dicit̄ Psalmista Fiat
ei sicut vestimentū quo operitur: z sicut zona qua
semper p̄cingit̄ In quo euidenter ostendit̄ q̄ ta
les obstinati z peccandi consuetudine/ z peccato
rum nexibus plus ceteris constringuntur ¶ Ter
tij sunt qui verbis prociacibz z lasciujs inuerecun
de prolatis proximū scandalizant et mentis inte
gritatez corrupūt. quod quantū sit peccatū hoc
ostendit dñs Math. 18. dicens oculū dext̄/ ma
nū/ z pedem eruendos z abscondēdos p̄ter scāda
lū euitandū. Nam per oculū intelligit̄ ille q̄ nos ī
actibz spiritualibz dirigit. per manū intelligit̄ ille
q̄ nobis vite necessaria ministrat. per pedem vero
ille qui actus nostros exteriores disponit. Et qui
libet istorū quantūcumq̄ sit necessarius. tamē ip̄
us amor propter scandalū ē abscondēd⁹ ¶ Quar
ti sunt discordiā inter homīes seminantes. quod
p̄ctū dñs iter oīa alia magis detestatur sicut per
oppositū de concordia z charitate z cordiuz vnita
te maxime delectatur. Unde isti reuera christum

PRECEPTA

plus perturbant q̄ ille qui latus eius lancea aperuit / vel qui cum cruce clavis affixit. Cuius rō est quia tales eius sanguinem euacuāt per quez oīa pacificauit / siue que in celis sunt siue que in terris.

Quinti sunt qui malis consilijs hoīem ad peccandū inducūt: **S**exti sunt q̄ salubre consiliū et cetera pietat̄ opa p̄mo subtrahunt / sicut non corrigere delinquentes / non se dare lites / nō istruere ignorantes / z huiusmodi.

Cetera tertiā expositiōez ē aduertēdū q̄ facti simulatis offendūt duodecim genera hoīum quorum quattuor offendunt sub specie simulate sanctitatis. quattuor sub specie simulate veritat̄. quattuor sub specie simulate iusticie z equitatis.

Circa primum modum offendunt indigne cōmunicantes. Nam tales deo maiorē iniuriā faciunt q̄ iudas qui ipsum tradidit. quod pat̄. qz castrum dei scilicet mentis puritatem in qua deo maxime delectatur hostibus tradunt z ipsum deum de cordis hospitio turpiter eiciunt propt̄ qd̄ tales per sumptionem sacramenti / nec in gratia / nec in virtutibus fecundantur sed in peccatis potius obdurantur. quod aperte figuratum ē in māna celesti que liquefiebat ad solem / z aresebat ad ignem. In quo designatur q̄ mens que cum deuotione z puritate ad sacramentum accedit in donis z gratijs fecundatur. que vero cum cupiditate z ardore concupiscentie ad sacramentum accedit: in peccatis per subtractionem gratie obduratur.

P R E L E P T U S

natura feminea triplicē defectū excludit / z eā in tri-
 plici pfectōe singularit̄ sup oēs viros ineffabiliter
 sublimauit. qđ pz. Nā natura feminea ē fragilis
 ad resistēdū / mollis aut̄ ad pseuerādū z parui iu-
 dicii ad psulēdū . ideo vulgo dī qđ femina cito cō-
 sulit. h̄ raro meli⁹ eligit. Hūc aut̄ triplicē defectū
 a natura feminea abstulit cū eā ch̄ist⁹ sup virilē
 pfectōem discipuloꝝ xp̄i singlarit̄ sublimauit. qđ
 pz. Nā in tolerātia pfectōis z in p̄stātia fidei z dī-
 lectōis / aut̄ etiā in p̄spicātia iudicij electōis ip̄os
 discipulos a ch̄isto electos incōparabil̄ excessit
 qđ pz ex hoc qđ discipulis p̄ timore mort̄ fugi-
 tibus z in fide vacillantib⁹ . ip̄a icōcussa p̄stitit / z
 in omni casu semp meli⁹ elegit. quod euident̄ pz
 ex hoc qđ salutē humani generis i passione sui filij
 p̄legit volens ip̄sum maḡ acerbissima pena pa-
 ti. q̄s genus humanum nō redūm̄. ¶ Secundo
 circa hoc offendunt illi qđ sub specie zeli p̄uosi ali-
 os alacriter reph̄dunt cum tamen multoties ex
 odio z liuore hoc faciāt q̄uis ex charitate latēter
 p̄cedere videantur. ¶ Tertij ex hoc offendūt qđ
 ex amore p̄uato excessus aliquoꝝ excusant vlt̄ atte-
 nuāt. alioꝝ vero excessus qñq̄s magis aggrauāt
 q̄ oportet. ¶ Quarto circa hoc offendunt qui si-
 mulate z ficte p̄rimoꝝ p̄speritatib⁹ congaudent
 vlt̄ ficte ip̄soꝝ aduersitatibus condolēt / quam qui
 dem fictionē dñs terribilit̄ detestatur. ¶ Circa
 tertium modum sub specie simulate iusticie. p̄mo
 offendūt illi qđ iusticiam v̄dūt sicut multi iudices
 et mali aduocati qđ nolūt facere vlt̄ etiā m̄ d̄fensa /

DE TAVU

re iusticiā. nisi p emolumēto terreno. ¶ **S**ecūdo
offendūt illi q iusticiā deprauāt. sicut mal' iudex
q ex odio puato nō ex amore iusticie reū p dēnat q
vtriq; ex hoc creatū homicidij incurrit. v' mal' ad/
uocat' q sciēter malā causā suscipit defendendā:
q tenet ad interesse illi' ptra quē aduocat ¶ **T**er
tio circa hoc offendūt q malis p silijs v' iniqs sta/
tutis ledūt p rimos. Et tales mortaliter peccāt.
et tenent ad restitutōem illis q p statuta talia dā/
nificant. nec talia statuta merentur nomē legi. s
mag' iniuriose machinatōnis nomē habēt. Lex
em scōm fidoz debet esse talis q cōi bono pfi/
ciat z vnicuiq; iura sua pseruet. alias non dicitur
lex s potius corruptela. In hoc etiā pctm iādūt
q religiosi z christi pauperibus detrahūt v' qui
alios ab eoz beneficētia auertunt dicentes ipos
alioz elemosinis nō indigere cuz magnas structu
ras faciant. qui nō aduertunt cum quanta parci/
tate victus z vestitus hoc faciant z q' sincero af/
fectu dei honorēt q etum statū deo famulantium
in talib; intendūt. ¶ **Q**uarto circa hoc offendūt
illi qui contra libertatem ecclesiasticā aliqua edī/
cta sciēter faciunt. z hoc fit tribus modis prout
libertas ecclesiastica consistit in tribus. ¶ **P**ri/
mum est q clericus verberari nō debet vnde q se/
cerit v' fieri mandauerit v' etiam faciētem p pos/
senō impediuert. ex cōdicatus est ipō iure. ¶ **S**e
cundū q clerici ad iudiciū ciuile trahi nō possunt
¶ **T**ertiu q clerici ad exactiones publicas non
sunt obligati. ¶ **U**n si qs statuerit q clerici possint

PRECEPTUM

veniri in civili iudicio v'l etiā phibere directe v'l
indirecte q' clericus causam suam in foro ecclesia/
stico prosequi nō posset/vel q' debeant dare exa/
ctiones v'l tenere vigiles pro custodia ciuitatis ta/
les ipso facto sententiā canonis incurrūt extra de
sententiā excomunicatōnis. **Graveni**

QUA pceptum ē. Nō concupisces
rem proximi tui. **U**bilicet explicite pro/
hibeatur concupiscentia oculorum in re
aliena. implicite tamen prohibetur vniuersaliter
omnis concupiscentia siue cupiditas male volun/
tatis respectu rei aliene. **N**az superius in septimo
pcepto prohibuit cupiditatem operis. hic autē
prohibet cupiditatem cordis. **E**t est notandum
q' hic non prohibetur concupiscentia que innascit
tur ex corruptione fomitis/vel delectatōne sensu/
alitaris quia impossibile est q' iste concupiscentie
nō sint in nobis ppter naturā corruptā. **H** ph/
bet concupiscentia appetit' q' innascit' ex sensu ra/
tioniis. **E**t hoc pceptū similit' hz triplicē expositōez
Prima est. Nō concupisces rem proximi tui eaz
sez per auariciam appetendo/seu etiā per iniustē
ciam obtinendo. **A**d cui' euidentiā est sciēduz q'
res aliena potest concupisci sub triplici differētia
graduali. **Q**uidam em̄ concupiscunt rem alienā s̄
scientes q' nō possunt eam cupitā obtinere. ideo
non prosequuntur concupiscentiam. **S**i autem
sarent se posse prosequi concupita. conarētur ad
prosequendum concupiscentiam in effectum. et
istirealiter in concupiscendo peccant mortaliter.

OCTAVO

et si primo gradu concupiscētie mortal' **C**Secundo s' q
dā q' concupiscit rē alienā / z cū conatu exteriori la/
horat' p'rabet' illicite obtinēda. q' quīs ea nō ob/
tineat. tñ mortal' peccāt. z gūi' q' p'mi' Et ē secū/
dus g'd' concupiscētie q' apparz in fure z latrone p'
furto z rapina laborantib'. q' lz i effectu nec furent'
nec rapiant. peccant tñ mortalit' z graui' q' p'mi'.

Tertio sunt q'dā q' nō solū conant' cōcupiscere
aliena s' etiā cōcupita p'uis conatib' assequunt'. z
isti oib' alijs grauisime peccāt. Et ē tertio' g'dus
cōcupiscētie mortal'. vt p'tz i furib' z latronib' rez
concupitā illicite obtinentib'. z istis nūq' dimitt'
tur p'ctm'. nisi restituat' ablatum vt dicit Aug'
cū tñ habeāt facultatē restituēdi. De p'mo gradu
concupiscētie appropriatē scribit' Prouer. u. **V**a/
nus in manu nō erit innocēs. q' licet man' in ma/
nu teneat vt scz q's actualiter nō furet nec rapiat
si tñ a furto vl' rapina abstineat nō p'pter deū nec
p'pter iusticiā. s' p'pter pēnam / q'z timet suspendiū
talis non erit innocēs / imo mortaliter peccat per
auariā rem alienam appetendo cōtra diuinā iu/
sticiā. qd' quātū sit malū ostēdit Aug' in libro de
libero arbitrio sic dicens. **C**uz auaricia alicui do/
minat'. subiect' malis oib' demonstrat'. q'z de aua/
ricia mala oīa oriunt' / z oim' peccatoruz species ex
ea p'ducunt'. Et ideo hñ scribit'. **E**ccl'asticū. 10.
Auaro nihil est scelestius. **C**ui' causam assignat
Innoceñ. in libro de utilitate z ditōnis humane
dicens. **A**uarus offendit deū / offendit p'ximū / offē
dit seipsum. **N**az deo detinet debita / proximo de /

nec necessaria
 mala a caritate vt ar
 licite peccat' de
 infirmis de vltimo
 p'p'mi' dicitur
 mur. Inter cupi
 p'p'ia mala
 p'eat'. In
 nactas cog
SEL
 p'p'mi' tu ca
 in mala sine
 na p' iusticia
 re ad iusticia
 ad gratia
 p'p'ia mala
 p'p'ia mala
 multiplici d'cto
 nich' d' vt tra
 b'ic' iusticia
 na concupiscē
 p'p'ia mala
 na bona oīa sunt p
 nō t'nt' t'nt' rē
 taren z vlt'
 effectum.

PRECEPTUM

tinet necessaria sibi ipsi subtrahit oportuna. Nam
 gula euacuat ut archam impleat corp^o extenuat ut
 lucrum extendat / ideo auar^o conuincit sibi ipsi crudel
 lissimus / de eo ingratus / 2 primo impius. Non enim
 primo diligit quem inedia perimit / egestas consu
 mit. Inter cupiditatem et auariciam hoc distat. quod au
 piditas mala. est mal^o vltimoderat^o terrenorum ap
 petit^o. Auaricia vero e irrationabil^o et irrequieta te
 nacitas eorum que vtiliter expendendi haberet locum.
SOLUTIO expositio Non concupisces rem
 proximi tui eam sed iuste / id e ad iusticiam appetendo / 2
 in malum fine ordinando. Aliud est enim appetere alie
 na per iusticiam. quod fit in prima expoe. Aliud e appete
 re ad iusticiam. puta ad vanam gloriam / ad luxuriam / vlt
 ad crapulam sicut diues ille fecit que epulabatur quatuor
 die splendide. Et istum modum peccandi gentiles etiam
 philosophi tetigerunt ostendentes quod in vno actu peccati possit esse
 multiplex deformitas. sicut dum quis furat ut exinde
 mechetur / vlt crapuletur / vlt popas exerceat. Et sunt
 hunc intellectum non solum contra hoc preceptum faciunt que alie
 na concupiscunt. sed que sua bona male et illicite expen
 dunt ut voluptuosi / poposi / et huiusmodi Pre om
 nibus autem alijs in hoc casu magis peccat clericus quod
 rum bona omnia sunt pauperum / 2 dom^o eorum omnibus debet
 esse communes / 2 plus ceteris debet vigilare in pere
 grinorum hospitium. vt. 16. q. 1. Quis quequid. 12. q. 2.
 Auz. Gloria. et amico. Nam licet clericus seculares
 non teneatur renuciare temporalibus quantum ad proprie
 tatem et usum. tamen tenent eis renuciare quantum ad
 affectum. quod non debent tantum affici circa tempora

lia sicut laici. et hoc designat corona in capite **N**
 capitis ratio. est omnium temporalium depositio. vt
 scribit. 12. q. 1. ca. Duo sunt. Ratio autem quare
 minus debet affici ad temporalia quam laici. est quod soli-
 citudo temporalis impedit spirituale. Clerici autem
 ideo dicuntur quod sunt in sorte domini vocati et diuino cul-
 tui mancipati specialiter. et ideo solum debent esse
 dediti contemplationi et orationi et lectioni et ab omni
 strepitu temporalium senoti. Hec Hieronimus. ca.
 Duo sunt. et. 36. di. Qui ecclesiasticus. et Si quis
 vult. **U**n credo saluo meliori iudicio si clerici vel
 monachi contra prohibitionem iuris nimis se immisce-
 ant temporalibus vel secularibus negociis scienter et
 voluntarie intantur quod notabiliter impediatur libera-
 tem spiritus quam soli deo vacare debet. quod mortaliter pec-
 cant vbi forte laici vix venialiter peccarent. quibus
 non est interdictum negociis secularibus se immisceri.
TERTIA expositio Non cupisces re proximi
 tui ipsam sed auare retinendo vel eam necessitate te-
 pore non concitando quod nihil aliud est facere. quam res
 pauperum per violentiam auferre. Nam secundum Augustinum
 Non solum auarus est qui rapit aliena. sed qui cupide
 seruat sua. et ideo auarus vt dicit Augustinus antequam aliquid
 lucretur. seipsum perdit. di. 47. Sicut hi. Non mi-
 noris est criminis habere tollere. quam cum possis et ab-
 des indigenti denegare. Esuriendum panis est quem
 tu detines nudorum vestimentum est quod tu recludis.
 miserorum calceus est qui apud te veterascit. et est
 decretum Gregorii. Ex predictis patet quod omnis cupi-
 ditas cordis. aut est in appetendo aliena contra **X**

Th. Aquinas

PRECEPTUM, in/

iusticiā. vt pz in p̄ma expositōne. vel est ad iusticiā
 am. vt pz in sc̄da expositōne. Aut est in retinēdo
 nimis cupide p̄ auariciam. quod contingit in ista
 tertia expositōne. Sed hoc potest esse dupliciter
 Vel quia absolute retinet z occupat alienum et
 sic est fur z latro vt pz ex supradictis. Aut retinet
 propriū. z tunc aut hoc fit tempore necessitatis q̄
 ex p̄cepto charitatis talia cōicere deberet. z sic re-
 tentio cupiditatis censet homicidiū. sicut supra
 dictum est in septimo p̄cepto. Palsee fame mor-
 rientem. zc̄. Aut si retinet sua vt ea tēpore oportu-
 no distribuat. sed hoc iterū contingit dupliciter.
 qz aut raro aut nūq̄ sic retentū egenis distribuū
 et sic est p̄ctm̄ mortale. vt pz ī diuīte / qui micās
 panis lazaro negauit. Aut aliquando distribuū
 et aliquando non. z sic est veniale. z hoc sc̄dm̄ ma-
 gis et minus / prout maior vel minor facultas est
 in ipso dante. Sciendū est etiam q̄ ip̄i auari non
 pedites vl̄ equites ad infernum p̄pperāt. sed ad
 infernū vehuntur cū curru per suā auariciam eis
 prouiso / qui quidem currus auaricie s̄m̄ Bernar-
 dum super cantica sermone .3. vehitur quattuor
 rotis vicioz q̄ sunt pusillanimitas / inhumanitas
 p̄tēp̄ dei. obliuio mortis. Iumenta ip̄m̄ trahē
 tia sunt / tenacitas et rapacitas / et his ambobus
 vnus solus auriga presidet scilicet ardor habent
 di. Sola quidem auaricia quia non patitur plu-
 ra conducere / vno auriga contenta est Si autem
 querat quomodo z qualiter hō se habere debeat
 ad res possessas. hoc pulchre docet Seneca ī suis

puerbjs ita dicēs Pecunie oportz iperare nō ser
 uire pecuniā. si illa vti scias. ācilla ē: si nescias. dñā
 ē. z ideo necesse ē/ aut teipz/ aut pecuniā vilē habe
 as Et ideo dī Bernar. sup cārica fīndē. 2. Si ve
 tua sūt q̄ possides. expēde ad lucra z p terrenis ce
 lestia pmuta. Si h̄ nō valeas scias te pecunie nō
 eē dñm h̄ suū. E cōtra de bonis z p̄tuosis posses/
 sionibz dī Gregori⁹ libro moralium. Sanctz viris
 ip̄a rez affluētia ē onerosa qz grauit h̄ tolerāt. qz
 festinādo ad patriā mltra portāt i itinere/ z iō aut
 largiēdo distribuūt/ aut deserēdo p̄tēnūt. Scien
 dū sūt q̄ ista triplex expositio p̄ dicta p̄t colligi ex
 decreto. di. 47. Bonoz. vbi dī sic. Bonoz au
 tori tberere nō possum⁹. nisi cupiditate q̄ oiz ma
 loz radix ē absēdam⁹. z h̄ q̄ntū ad p̄mā expositi
 onē. Pro scōda p̄o subdit Uiz catholicū z p̄cipue
 sacerdotē sicut nullo ip̄licari dz errore. sic nulla cu
 piditate dz vinculari. dicēte scriptura. post concu
 piscētiās tuas nō eas. Hēs em̄ pecunie auīda.
 nec abstinere nouit a vetit⁹/ nec gaudere cōcessis.
 nec pietati adhibere p̄sensū. Hec Leo ep̄s ana
 tholio ep̄o. di. 47. Uiz. Quātū p̄o ad tertiā be
 ar⁹ Ambrosi⁹ dī sequēti ca. Sicut hi. dī forte cu
 pid⁹ qd̄ iūstī facio si p̄tra aliena nō iuado. pp̄ria
 diligētī⁹ teneo. Q̄ ipudēs dictū q̄ pp̄ria dīcis. q̄
 et ex qb̄ recōdit⁹ i hūc mūdū iūstī. qn̄ i h̄ac in
 gressus es lucē. qn̄ de yētre matris existi qb̄ q̄so fa
 cultatibz/ qb̄ z subsidijs stipatus i gressus es. nō
 nenudus intrasti/ et nudus exibis. tantorum er
 go scias te inuadere bona. quāt⁹ posses prestare

PRECEPTUM

z retines. Unde transgressores huius precepti singulariter puniuntur plaga muscarum. quia musce mortales res perdunt suavitatem unguenti. Et sollicitudo possidendi temporalia non solum impedit deuotionem spiritualem. sed etiam in corde hominis suffocat dei verbum. Quis enim oratio et orationis deuotio et etiam contemplationis consolatio funditur mortis. ubi habendi cupiditas dominatur. Cupiditatem igitur desere. si in deo vis delectari. Ex precepto per de transgressione huius precepti et quomodo sit confitendum.

ELIZABETH preceptum. Non concupisces uxores proximi tui. ubi prohibetur ois concupiscentie carnis: sicut in nono precepto prohibetur ois concupiscentia oculorum. Ideo autem dantur duo precepta ad prohibendum hanc duplicem concupiscentiam eo quod ad eas natura corrupta maxime inclinatur. Nam ad concupiscentiam carnis inclinatur propter sui conseruationem in esse speciei. Ad concupiscentiam vero oculorum inclinatur propter sui conseruationem in esse individui. Prohibetur etiam nihilominus duplex concupiscentia propter tria dona que faciunt in anima. Primum est. quia animam inficit et maculat. Cuius ratio est quia concupiscentia carnis est sicut aqua fluens. concupiscentia oculorum est sicut terra sitiens propter ariditatem terrene affectionis. Unde sicut de terra et aqua fit lutum materiale. ita ex hac duplici concupiscentia fit lutum spirituale quo anima sordidatur et per consequens fetida et displicibilis redditur in dei conspectu ad modum lutii vilissimi. Secundum est. quia ad modum ignis inextinguibilis animam inflammat. o quo

scribit Joh. 31. Ignis eiusque ad sumptores deus
 rans. et non solum aiam inflammat. sed et inflam-
 mando incinerat. et tunc supuenit tertia soror eorum
 scilicet superbia vite. que ad modum venti aiam insufflat
 et redactam in cinerem ad modum pulueris versus que
 dispersa giritur in idem scribit. Prouer. 2. Et erit tanquam
 puluis. etc. **T**ertium est quod utraque ad modum sit insatiabilis
 aiaz spiritus cruciat. Unde iste due concupiscentie sunt
 due filie sanguisuge clamantes/affer affer. ut scri-
 bit Prouer. 30. Nam concupiscentia oculorum dicit Affer
 diuitias. Et concupiscentia carnis dicit Affer delicias
 et utriusque istius insatiabilis est appetitus. Homo ei mirum
 danus diuitiarum et deliciarum sitibundus. est quasi saccus per-
 tusus. et ideo non est mirum si non possit impleri nec
 etiam satiari. Hoc autem preceptum habet triplicem
 exponitorem. **P**rima. Non concupisces uxorem
 proximi tui id est non habeas voluntatem violan-
 di thorum proximi tui. **U**bi diligenter consideran-
 dum quod si deus sola voluntate huius peccati prohibet
 quanto ergo rigore iusticie voluntatem facto imple-
 tes puniet. **E**t illos potissime que pulchras castas
 et probas uxores habentes aias suas diuina ima-
 gine insignitas sordiditas concupiscentis. aliorum
 sunt maculatores feminarum. **N**on tamen prohibet
 christus **M**atth. 5. Qui uiderit inquit mulierem
 ad concupiscendum eam id est quod concupiscentia tran-
 seat in affectum cordis et in sensum rationis et etiam
 si facultas assit facere disponat. iam mechaturus
 est in corde suo. quia secundum iura. uoluntas pro facto
 reputatur. **S**ed contra est quod scribit di. 66. **N**on

PRECEPTUM

satis est velle. h. et? benefacere oportet. nec sat? est
benefacere nisi pcedat de fonte bono/id est ex bo/
navoluntate Sicut dicit d. L. o. se. ca. di. 5. Cogita
tionis et voluntatis nemo pena patiat? Ad tollendū
ergo dictorū canonum contrarietatem distinguendū
est. Quia aut voluntas habet facultatem operā/
di. et sic voluntas nō reputat? pro facto. In quo ca/
su loquunt? canones in contrarium obiecti. Aut nō
habet. et sic iterū distinguendū est. Aut em̄ volun/
tas est mala. et sic semp. p. facto reputat?. et sic semp
est peccatum mortale in voluntate mala sicut et in
ope malo/ q̄uis nō sit tm̄ peccatū in voluntate so/
la sicut in voluntate cū opatione simul. et illud est ve
rum q̄ntū ad iudiciū dei q̄ intruet? cor. Sz q̄ntū
ad iudiciū civile si voluntas mala suis terminis sic
p̄tenta non punit? ut dicit? ultimum decretū. Sz si
voluntas p̄gredit? ad actū vel etiā ad conatū. sicut
in criminib? maximis punitur solus conatus/ licz
machinatio nō habeat effectū. Un̄ lex non min?
illū punit. qui causa occidendi hoīes inuentus fir
erit cuz telo. q̄ eum q̄ occidit. de penitenti. distin/
ctione prima. ca. decimo. Et est ad l. Cornelianam
De sicarijs. Si q̄s cum telo. et cetera. In mino/
ribus tamen criminibus non punitur solus cona
tus/ quia non sum fur. licet sum conatus aliquid
furari. ff. de furtis. Om̄ furti. Aut voluntas est
bona. et tunc aut illa que voluit cadunt sub prece/
pto/ aut sub consilio. Si primo modo. sic volun/
tas non reputat? pro facto. ut patet in ieiunijs et
elemosinis ab ecclesia institutis. et hoc potissime

DE LIBERTATE

quando voluntas habet facultatem progrediendi
 in opus. Si autem cadit sub consilio. sic distingue
 quod aut illa non respiciunt premium aureole. et sic volun-
 tas reputatur pro facto. ut patet de sancto Marti-
 no de qua sancta ecclesia canit. O sanctissima anima
 quam et si gladius persecutoris non abstulit. tamen pal-
 mam martirij non amisit. Aut respiciunt premium
 aureole: et sic non reputatur pro facto. quod non suffi-
 cit pro premio aureole sola voluntas continentis nisi
 actus continentis opere teneatur.

SECTIO AD expositio. Non concupisces ux-
 orem proximi tui. id est non formam imagines de uxore proxi-
 mi tui cogitando sed quod pulchra est quod gratiosa quod
 amabilis. Contra hoc preceptum propter dolor multum
 faciunt tam viri quam mulieres. qui hoc nolunt concupiscere
 nec concupisci ab alijs. tamen volunt agere de eis fe-
 stivum reliquijs nocivum et turpium cogitationum
 quod tamen nimis est periculosum quod facile ex hoc
 peccatum mortale incurrit. Quod probat Jacobus
 in sua canonica. ca. i. cum dicit. Concupiscentia autem
 que est animi interior delectatio cum conceperit sub
 auditu sensum rationis parit peccatum sed morta-
 le vel etiam peccatum veniale. Peccatum autem cum consum-
 matum fuerit per deliberatum sed sensum rationis
 in ipsam delectationem interiorum et in opus extrin-
 secum generat mortem id est peccatum mortale perfectum
 Et ut evidenti patet quod interior cogitatio et
 cogitationis delectatio sunt peccatum mortale et qualiter
 non sciendum secundum Gregorium quod humana ten-
 ratio perficitur ex tribus. scilicet suggestionem de ele-

PRECEPTA

etatione / z consensu. Si em suggestio inducit passionem que est subitus motus animi cogitantis seu delectat in re cogitata. sic est pctm veniale. Si aut suggestio inducat passionem q̄ est q̄dam animi for mayl deliberatō. tūc a nō sentit delectatō ī tali cogitatioe. z sic nō ē pctm / vl solū ē veniale. Aut sentit delectatō ī cogitatioe. z h̄ p̄tingit duplicat. Qu tūc a deliberatō rōnis nō p̄sentit ī delectatōem. z sic est veniale. Aut consentit. z sic est pctm mortale siue consentiat in delectatōem interioris act⁹ siue consentiat in ipm opus. Cui⁹ ratō est. qz non solū consensus ver⁹ puta cū qs consentit in op⁹ ē mortale. sed etz interpretatiuus vt cum quis consentit in solam delectationem interiorē z non ī opus z hoc habet veritatem si delectatō cadat super obiectū īcludens in se deformitatem ad rectam rōnē. Si aut qs non delectat ī cogitatioe turpi puta si cui placeat cogitare de specie pulchre mulierz ab / sqz alia deformitate concurrente. sic cōsensus ī talem delectationem non erit peccatū mortale / s̄ potius veniale.

TERCIA expositō. Non concupisces id est non concupisca desideres ab vxore proximi tui vt ibi concupisces teneat passiue z relatiue. Et sic p̄mo ostendendū est q̄ istud preceptū transgreditur tria genera hoīm. qd̄ erit p̄mum. **S**ecūdo declarabit que sunt illa que potissime hoīem a delectatione carnal concupiscentie retrahere debeāt. **T**ertio ostendet q̄ sunt illa que specialiter hoīminem in mentis puritate conseruant.

DEEZYU

Primum sciendum q̄ p̄mi qui hoc preceptum transgrediunt̄ sunt persone religiose licet sint ficte. que post q̄s deo se voto p̄tinentie astrinxerūt. adhuc delectant̄ in spurcijs carnaliū delectationum. ⁊ isti sunt similes filijs israel q̄ egredientes ab egypto manna celestefastidiebant ⁊ abaria vilia egypti appetebant. Sic ⁊ isti mūdo renunciantes tanq̄ ab egypto recedentes ⁊ peribitum p̄tinentie p̄cipit pertat ⁊ voluntarie ⁊ vere obedientie terre p̄missionis appropinquātes. adhuc in deserto positi sūt hoc ē in statu religioso cōstitutū. ī quo oīa delectabilia carnis ⁊ mūdi p̄ voluntariū contemptum in ip̄is debent esse deserta. abaria vilia egypti appetunt ⁊ abum celicū id est suauitatem intime deuotōis fastidiūt. q̄uis in se retineat om̄e delectamētū ⁊ oīs saporis suauitatē. vt scribit̄ Sapientie. 16.

Secūdi sunt virgines ⁊ femine seculares que itatim cū viros aspiciūt. prauis cogitatōibus agitātur. A quo dehortat̄ p̄pheta cuz dicit. Bt̄is q̄ tenenabit id est restringet motū ⁊ impetū illicite cogitatōnis ⁊ sensualitatis ⁊ allidet paruulos suos id est p̄mos motus carnaliū delectationum ad petrā id est christū se xp̄i exemplis p̄formādo quē nūq̄ ptulit aliquē motum illicitum sensualitatis

Tertij sunt qui licet nolint concupiscere. volūtū cōcupisci. qz multe sunt tam mulieres q̄ virgines que ad hoc se lauānt ⁊ ornant vt amabiliōres fiant. que non solum in choreis ⁊ plateis sed etiā ī ecclia corda viroz vulnerant dum eis nunc colore albo nunc rubeo nunc familiari colloquio nunc

PRECEPTUM

manuū iniectione/nūcivultus compositione/nunc
oculorū lasciva intuitionē illaqueant/z occasionez
ruine prestant. Sciendū tamē q̄ talis ornat⁹ del
cens/z solitus bonis mulieribz non debet interdī/
ci dūmodo fiat decenti modo/z recta intentiōe. qz
quelibz mulier legitima bene potest se sollicitē oz
nare ad cōplacentiam viri sui. non alicui⁹ alterius
z hac intentione ne per eius p̄temptū in adulteri/
um labatur: Cui⁹ ratio est. quia sicut quilibz chrē
stianus toto nisu conare debz/ vt ī omnibus suis
actibus capter diuinā complacentiam. ita mulier
legitima in oibus suis moribus conari debet ad
cōplacentiam viri sui/ vt ex hoc amor mutus vi/
goretur/z fides thori integra conseruetur Ex quo
patet q̄ talis ornat⁹ multo periculosius frequē/
tat⁹ a virginibz/z viduis. q̄ in mulieribus nuptis.
Cui⁹ causam assignat Augustinus. ex eo q̄ mu
lier nupta conatur placere vni soli. cui etiam de iur
re cōplacere tenetur. 1. Chor. 7. Mulier que nu/
pta est cogitat q̄ sunt mundi quomodo placeat vi/
ro. virgo autē innupta nititur omnibus cōplacere
et ideo plurimorū virozū animos potest suo cultu
z complacentia sauciare. a q̄ tamē retrahit Ap̄ls
dicens. 2. ad Corinthios. 6. Remini dantes yl
lam offensionem. ¶ Propter scōm est scienduz q̄
homo merito debet retrahi a delectatiōe carnali
propter multa damna superius expressa in sexto
precepto Sed preter hec possunt hic adduci alia
tria dāna cuiuslibet homini merito perhorrenda.

¶ Prīmū est: quia delectatio carnalis priuat ho/
25 4

DE IUDICIIS

mentem ab omni bonorum consortio et participatione.
¶ Secundum est quod praeuat homines cibo diuini et angelica re-
fectio. ¶ Tertium est quod excludit hominem a beatifica
fructio. ¶ In Augustinum tamen est suauitas et pulchri-
tudinis et delectationis et si ea solum per momentum mora-
ri liceret merito pro illo mille anni presentis vite plenam
delicias contingerent. Ex quo patet quantum dispen-
dit sibi ipsi faciant quod se pro fedas momentanea de-
lectatione eterna dei contemplatione praeuant. Et ista
tristitia dicitur pulchre sunt figurata in nabuchodonoso-
sor quod propter sua peccata a consortio hominum eiectus
fuit. In quo innuitur praeuatio participationis omnium
bonorum que sunt in ecclesia militante. Item fenix
ut bos comedit ecce praeuatio cibi angelici et diuini
et relectio bestialis et pecoris. Item exclusus fu-
it a regno septem annis in quo innuitur perpetua
praeuatio diuine visionis et consortii beatorum.

¶ Propter tertium est sciendum quod tria sunt que potius-
sime puritatem mentis conseruant. ¶ Primum est
fortis sensuum exteriorum et interiorum restrictio. quod
ipsi sensus exteriores sunt quasi quidam custodes et
ianitores interioris puritatis mentis. et ideo sicut pro-
ditor ille diceretur qui portas castri hostibus trade-
ret et aperiret. ut hostes ingredienti ipsam castrum
caperent et libere possiderent. ita sensuum nostro-
rum euagatio est quasi quedam spiritualis proditio
quia per hoc liber aditus fantasmatibus aperitur
per que castrum dei capitur hoc est puritas men-
tis corrumpitur. Et ideo pro dicta mentis purita-
te conseruanda nostri sensus sunt a noxijs euaga-

PRECEPTUM

tionibus viriliter repmendi. In cuius figura Josue. 10. Precepit Josue populo israelitico vt pedes suos poneret sup collū z ceruces quos reges quos cep erant. Innuēs p hoc q̄ quos sensus in multis p̄th dolor regale dominū obtinētes sūt p̄ ratōis iudiciū z p̄ volūtatē iperū tāq̄ duob̄ pedib̄ interiorib̄ cōculcā dīz virilit̄ restrigēdi. **S**e cū dū ē feruēs z deuota orō q̄ sua p̄tute mētē sublimat/z sublimatā s̄btiliat z depurat/z suo feruore oēs mētē fluctuatōez desiccāt p̄pter qd̄ tal̄ mēs deuota recte mons mirrhe ē dīz quē sp̄s sus lib̄ ēter visitat/z ī q̄ sp̄saz suā q̄ dā familiari colloq̄o iterē oris suauitatē iēbrat. iuxta illd̄ cāticor̄. 4. **I**bo ad mōtē mirrhe z ibi loquar sp̄ose mee. **T**ertū ē passionis xp̄i itima meditatio. In oī em tētatōnis ipulsu mens deuota admodū colūbe dīz ad xp̄m cōuolare z in foraminib̄ petre/ id est xp̄i vulnerib̄ nidificare/ p̄fundissime sc̄z meditando amaritudinē sue passionis. z debet residere super riuulos aquaz sue passionis amaritudinē deplorando/z interiorē mentis puritatem deuotissime contēplando. In quib̄ riuis p̄uideat ymb̄rā ac/cipitris/hoc est caueat preābula p̄uerse cogitationis/z statū cū inceptit talib̄ titillari fugiat in petre foramina/id est in xp̄i vulnera subtrahendo se p̄uerse cogitatōni p̄ deuoram oratōem p̄ passionis d̄nice feruidā meditatōem/z p̄ xp̄i corporis rigidam castigatōem Sic em̄ aqua carnalis delectationis mutabitur ī vinum diuine consolatōnis et interioris deuotōis. Hoc est vinum quod letificat

De decimis

eat deū & hoīes. vt scribit̃ Iudiciū. 9. Quis i vlti-
num nobis meritis gloriose p̃ginis Marie presta-
re dignet̃ et̃ filius benedict̃? Qui cū patre & spū-
sancto ē vñ de⁹ b̃ndict̃ in secula seculorū. Amē.

NOTA q̃ homo decimas omnīū q̃ habet libe-
re dare debet. Et hoc p̃pter tria. ¶ Prīmū
est. q̃ istud a dño statuitur & p̃cipitur. ¶ In Exo-
di. 22. dixit dñs moysi. Decimas & p̃mitias non
tardabis mihi offerre. Et Leuitici. 27. Omnes
decime terre siue de frugib⁹ siue de fructib⁹ arborū.
dñi sunt & illi sanctificetur. ¶ Scdm̃ est vt
homo deo placeat & vt omnes penurie vini & fru-
mētī & ceterorū remoueātur ¶ Unde Malachie. 3.
scribit̃. Et vos pfunditis totam gentē in decimis
et p̃mitijs quas nō bene reddit̃ mihi & in penu-
ria vos estis maledicti. Quia p̃ subtractōem de-
cimaz immittit dñs penuriā frumenti & vini i ter-
ram. Et seq̃tur ibidem. Inferre oēm decimaz in
horreū meū. vt sit cibus in domo mea. ¶ Tertū
est. ne homo ad decimā partem angelorū que cecidit
in infernū deducatur. ¶ Unde Aug⁹. Redde
decimas. alioq̃n deducet̃ ad decimā partem scz
angelorū que cecidit in infernū. Decima est quasi
census quem debem⁹ p̃ hereditate eterna. Qui
nō reddit census. p̃dit agrū. id est padisum.

De antichristo

Cōpendiū de vira antichristi Incipit feliciter
IRCL A statū z psecutorēz antichristi notā
e da sūt qnq; **P**riō. ortū antichristi. scōdo p
gressus. tertio cultus. q̄rto p̄ficiō. quinto
obitū. Circa ortū antichristi nota q̄ttuor. Priō
de q̄ p̄genie nascet. qz de tribu dan. vt Bēn. 49.
Fiat dan coluber in via. z ideo i Apocalipsi dan
nō scribit in cathalogo scōroz in derestatoem anti/
christi. Scōdo nota quomō nascet. qz de fornica/
trice non de p̄gine. 2. Thessalon. 2. Nisi venerit
dissessio p̄mū z reuelatō fuerit hō pcti/ id ē i pctō
pceptō. **T**ertio nota quomō p̄cipiet i vtero. qz
opatoe dyabolica sicut dicit Aug^o Spūs malign^o
descēdet i vterz matr̄z z ex p̄tute diuina p̄mouebē
tur z i plebif antichrist^o. 2. Thessalon. u. cuius ad
uēt^o erit fm opatoez Sathane. glo. nō tū sine cō
sensu liberi arbitriū. qz icipiet eē mal^o ex vtero mā
tr̄z. iuxta illō Isaiē. 48. Transgressorē ex vtero
vocaui te. Quarto nota vbi nascet. qz i babilone
Apocalips. 17. Babilon magna mater fornica/
tionū. z sequit de antichristo. **V**idi mulierē ebriā
de sāguine martyruz z scōroz xpi iesu Scōdo circa
p̄gressū antichristi nota q̄ttuor: Priō vbi nutriet.
qz nutriet i illis duabz ciuitatibz scz Lorozaīn/et
Bethsaida. **V**n illō sup isto p̄bo euāgelij. ve ti/
bi Bethsaida/ve tibi Lorozaīn. dicit Aug^o Ideo
ip̄caī z ip̄opat eis dñs dices. qz i eis p̄uersatur^o
ē fili^o p̄ditōis. Scōdo nota a qbz nutriet. qz a sp̄i/
ritibz malignis/q̄ p̄t icāratōnes p̄tinue ei famu
labunt z assistēt p̄comites i diuili. Apoca. 18.

Uidi de ore bestie id ē antichristi ppter incāratō
 nes q̄s de ore emittet exisse tres spūs imundos.
Tertio nota a q̄b recipiet. P̄rio q̄ a iudeis
 vt dicebat eis dñs Joānis. s. i fine. Ego veni
 i noie patris mei z nō recepistis me. cū sit ali⁹ venerit
 i noie suo illū recipiet. **Q**uarto nota i q̄ etate
 recipiet hec oia. q̄ Eccliaſtes. 4. d̄r. Uidi cūctos
 viuētes q̄ ābulāt sub sole cū aoleſcēte sc̄do id est
 antichristo. Nā p̄mus aoleſcēs salu⁹ fuit xp̄s.
 Circa cultū ei⁹ nota q̄ttuor p̄ q̄ attrahet ad se di
 uersos cultus. P̄rio em vt attrahat ad se iudeos
 dicit se messiā p̄missuz i lege vez deū z vez hoīez
 et reedificabit tēplū Salomonis. 2. ad tessalonī
 cen. 2. Qui aduersat̄ z extollit sup̄ oē q̄d d̄r deus
 fictes z ab idolatris. aut q̄d colit̄ sez i veritate a fi
 delib. Sc̄do vt attrahat ad se gētiles idolatras
 faciet simulachrū z statuam p̄ incantatōem. z in
 eā mittet sp̄m malignū ad dandū responsa z voca
 bit eū deum maon. Daniēlis. u. Deū patrū suoz
 nō reputabit deū. deū aut̄ maon in loco suo vene
 rabitur. Hanc statuam faciet adorari. Apocali
 plis. u. Faciet vt quicūq̄s non adorauerit imagi
 nem bestie. occidat. Tertio vt attrahat ad se chri
 stianos dicit se xp̄m venisse ad iudiciū sicut pro
 missum est in euangelio z ostendet se mortuum z
 tertia die resurget. iuxta illud Gnū de capitibus
 ei⁹ q̄si occisuz in monte z plaga montis eius cura
 ta est z admirata est vniuersa terra. Quarto vt at
 trahat ad se oēm hoīem magnum z paruū z po
 net caracterem in fronte et manu dextera vniū

ANTICRISTO

cuiusq; vt distinguant ab alienis z nemo poterit
 emere vl' vendere nisi habuerit signū suum. Apo-
 calipsis. 13. Faciet oēs pusillosz magnos habere
 caracterē in manu dextera z ne q̄s possit emere vl'
 vendere. 2c. Circa p̄sictū antichristi nota q̄ pu-
 gnabit cōtra duo genera hoīm/ scz nobiliū z igno-
 biliū seu maioꝝ z minoꝝ. Maiores aut̄ distiguet
 fm tres grad⁹/ scz clericos/ milites/ z mercatores.
 Clericos z litteratos expugnabit z attrahet p̄ ra-
 tiones naturales. Erit em̄ valde istruct⁹ in scriptu-
 ris phoz. Danielis. 8. Cōsurget rex impudens
 facies intelliget p̄positiōnes scz naturales/ z supra
 quā credi posset. vniuersa vastabit. Militēs ex-
 pugnabit p̄ distributionē terraz z dignitatū Da-
 nielis. 11. Multiplicabit gloriā z dabit eis pote-
 statē in multis/ z terrā diuidet. Gratuito mercato-
 res expugnabit p̄ argentum z aux. Danielis. 8.
 In copia rex occidet plurimos. Et eiusdē. 11. Do-
 minabit thesauroꝝ auri z argenti. 2c. Demones
 em̄ reuelabūt ei oēs thesauros occultos sub terrā
 in sepulchris antiq̄s quos antiqui abscondebāt
 qm̄ moriebantur sperantes seredituros post lōgū
 tēp⁹ ad eosdē. quod posuerūt qdā erronei phi et
 ideo dicitur Job. 21. Ad sepulchrum ducetur scz
 antichristus/ z in congerie mortuorum euigilabit
 Et eiusdē: 41. Sternet sibi aurū quasi lutū. Po-
 pulū minoꝝ distinguet tripliciter/ scz in simplices
 quos attrahet p̄ falsos prophetas. In timidos
 quos attrahet per tyrannos. In perfectos. z pe-
 nitentes. quos attrahet per falsa miracula. Naz

De antichristo

sicut dicit Apocalypsis. 13. Faciet signa ita ut igne fiat
descendere quod ad fallas apparetiā et ideo dicitur/
Math. 24. Surgēt pseudo xpi et pseudo pphetē
te ad decipiendū simplices et tradent eos in tribu
latōem magnā et occidēt ad cogendū pauidos et
dabūt signa magna ut in errore inducant si fieri
pōt etiā electi ad mouendū penitentes et pfectos
¶ Circa obitū antichristi nota q̄tuor. ¶ P̄mo
tēpus. q̄ postq̄ p̄dicauerit tribus ānis cū dimidiō
Danielis. 12. dixit Daniel angelo. Usq̄ q̄ finis
horū mirabiliū. R̄spōdit angelus. q̄ p̄ tēp̄ et t̄p̄a
et dimidiū t̄p̄is sc̄z p̄ tres annos et dimidiū. H̄c
breuis em̄ temporis nomine accipit vnū annū et
per tēpora accipit duos annos et dimidiū t̄p̄is
accipit dimidiū annū Sec̄do notāda est p̄sona in
terficiēs q̄ erit ip̄e xp̄s. 2. Thessalon. 2. Quē dñs
iesus interficiet sp̄n oris sui. v̄l Michael interficiet
ministerio xp̄i. Tertio notāda est loc⁹ in q̄ interfi
cietur. q̄ in loco vbi ascēdit xp̄s in celū sc̄z in mon
te oliueti. Daniel. 11. Veniet in multitudine ma
gna supple exercit⁹ ut p̄terat plurimos et figet ta
bernaculū suū supra montē in clitū id ē sup̄ montē
oliueti et veniet ad sūmitatē ei⁹ sc̄z montē oliueti.
et nemo ei auxiliabit⁹ q̄n sc̄z occidēt a xp̄o. Quar
to notand⁹ ē mod⁹ q̄ occidēt. q̄ erit triplex. Occi
dēt em̄ subito Job. Subito moriet⁹ interficietur
absq̄ manu hoīs. Danielis. 8. Sine manu p̄te
retur. Itē interficiet publice. Job. 40. Uiderit⁹
cūctis p̄cipitabit⁹. De die autē illa sc̄z iudicij v̄l ad
uent⁹ antichristi. nemo sc̄it iuxta illd̄ Marc. 13.

Interrogationes

De die illa. 2c. Et Martei. 24. Aduentū autē
antichristi p̄cedet q̄ttuor. Primo romani imperij
discessio z diuisio in decē regna. 2. ad Thessaloni
censes. 2. Nisi venerit discessio. 2c. Secōdo iobedi
ētia ecclesiaz ab ecclesia romana. Tertio general
p̄cātatio p̄lior. Martei. 24. Surget gens con
tra gente z regnū aduersus regnum. 2c. Quarto
Enoch z Helie p̄dicatio Apocalip̄s. n. Dabo
duobz testibz meis z p̄phetabunt mille ducentis
sexaginta diebus.

Explicat compendū de vita antichristi

Interrogationes faciende infirmo morienti

Primo interrogari dz. Si credit oia q̄ sunt fca
dei christiane. Et respōdeat. Credo. Secūdo si
gaudet se mori in fide christiana. z respōdeat gau
deo. Tertio si recognoscat se deū multū offendisse
et respōdeat. Recognosco. Quarto si dolet de oē
dei offensa. z respōdeat Doleo. Quinto si p̄ponit
de cetero ab oīni offensa peccati mortal' abstinere
et r̄ndeat. Diuio auxilio mediāre p̄pono. Sexto
si credit se merit' passionis xp̄i z nō p̄p̄is ad glo
riā puenire. z r̄ndeat. Credo Ultimo debet sibi
dici si occurrerit tibi inimicus dyabol' semper et
opponas merita passionis christi.

Rubrica de articulis fidei

Sciendū est q̄ tota lex euāgelij. q̄ est vera
fides catholica ē nobis data tpe gratie. q̄
p̄sistit in duodecim articul. q̄ colliguntur
p̄ncipaliter in tribz locis. i. tribz symbolis. **¶** Pri
muz vocat̄ symbolū apostolorz. qz apostoli ipsuz
p̄posuerūt. qd̄ credo paruuz appellam⁹ Et iāp̄it
Credo in deū patrē omnipotētē. zc. **¶** Scdm
vocat̄ symbolū nicenū. qz factū fuit in synodo ni
cena. lz in p̄stātinopolitana fuerit reformatū fm
quā formā cātat tora ecclia greca z latina Et hoc
vocat̄ credo magnū. qd̄ iāp̄it. Credo in ynū de
um patrē. zc. **¶** Tertiuū vocat̄ symbolum athana
sij. qz sanct⁹ Athanasi⁹ ipm fecit z iāp̄it. Quicū
qz vult salu⁹ esse. zc. q̄ qd̄ articuli sunt isti put in
p̄mo symbolo apostolorum fuerunt appositū.
¶ Prim⁹ articul⁹. Credo in deū patrē oipotētē
creatorē celi z terre. z p̄ hūc articulū debem⁹ cre
dere oipotētīā dei p̄ quā ip̄e creauit ex nihilo celū
et terrā z oīa q̄ i eis sunt. Et illū articulū apposuit
Petr⁹ p̄nceps apostolorz. **¶** Secūd⁹ articulus.
Et i iesuz christū. filiū ei⁹ vniciū dñm nostrz. z per
hūc ostēdit. q̄ nō solū debem⁹ credere i p̄ez h̄ etiā
in filiū ei⁹. q̄ ē de⁹ z dñs noster. sicut pater Et istū
articuluz apposuit Andreas. **¶** Tert⁹ articul⁹.
Qui p̄cepit ē de spū sc̄to. nat⁹ ex maria v̄gine. et
p̄ hūc debem⁹ credere q̄ xp̄s fili⁹ dei nō fuit p̄cep
t⁹ in v̄tre v̄ginis marie de pctō carnis sicut aliū
hoīes. h̄ de p̄tute spū sancti. z istū articulū appo
suit Iacoby maior. q̄ d̄: zebede⁹ **¶** Quart⁹ Pas
sus sub p̄otio pylato. crucifix⁹. mortu⁹ z sepult⁹.

De articulis fidei.

Et p hūc debem⁹ credere Jhm xpm verā habuī
sse passionē. mortē. z sepulturā. p quē nob demō
strat ipm xpm fuisse ex hoīez. Et istū articulum
apposuit Joānes ¶ Quint⁹. Descēdit ad inferos:
tertia die resurrexit a mortuis. Et p hunc credere
debem⁹. q an̄ resurrectōez suā xps descēdit ad in
feros. vñ extraxit p̄es q̄ oēs descēderūt ad lymbū
Et postq̄ eos traxit d̄ inferno surrexit a mortuis ī
ho corpe gloriofū Et istū articulum apposuit Phi
lipp⁹ ¶ Sext⁹. Ascēdit ad celos. sedz ad dexterā
dei p̄is oīporet⁹. Et p hūc debem⁹ credē. q xps
post resurrectōez suā. post q̄ draginta dies ascēdit
ad celos z seder ad dexterā p̄is. vt eēt in illa gl̄ia
cū hūanitate assumpta ī q̄ fuerat anteq̄ hūanita
tē assumeret. qm̄ tāq̄ ds sp̄ fuerat ap̄ d̄ p̄ez. s̄ tā
q̄ hō erat ī m̄do. z iō ascēdit in celū. vt ibi eēt etiā
tāq̄ hō vbi etnalit̄ fuerat tāq̄ ds. Et istū articu
lū apposuit Bartholome⁹. ¶ Septim⁹. Inven
tur⁹ ē iudicat̄ viuos z mortuos Et p hūc debem⁹
credere. q xps ds z hō dzvenire in finem d̄i ad iu
dicādū totū m̄dm. v3 saluādos z damnādos Et
istuz apposuit Thomas. ¶ Octauus: Credo in
sp̄m̄ sc̄m̄. z p hūc debem⁹ credere ī sp̄m̄ sc̄m̄. q̄ est
t̄tia p̄sona ī trinitate. qm̄ sic ī p̄mo z sc̄do articulo
demōstratū ē q̄ debem⁹ credere ī p̄em z filiū. ita
debem⁹ credere ī sp̄m̄ sc̄m̄. q̄ ab vtroq̄ p̄cedit sc̄z
a p̄e z filio. Et istū apposuit Matthe⁹. ¶ Non⁹
Sactā eccl̄iaz catholicā sc̄toz cōmunionē. Et p
hūc debem⁹ credere eccl̄iaz catholicā. eēveraz dei
eccl̄iaz cui⁹ caput ē roman⁹ p̄ōt̄ifex tāq̄ vicarius

De septē peccatꝫ mortalibꝫ

Iesu xpi Et debemꝰ credere. qꝫ illi qꝫ sūt i ecclia ca-
tholica habēt cōmunionē cū oibꝫ sanctꝫ i oibꝫ oꝛo-
nibꝫ suis. Et istū apposuit Jacobꝫ minor. qꝫ dꝫ al-
phei. ¶ Decimꝰ. Remissionē peccatoꝝ Et p hūc
credere debemꝰ qꝫ i ecclia catholica ē potestas res-
mittendꝫ peccata p sacramenta ecclie. ⁊ maxie per
sanctā penitentiā. Quia data est potestas sacer-
dotibꝫ absoluendꝫ hoīes a peccatꝫ suis Et istū ap-
posuit Symon qꝫ dꝫ zelotes. ¶ Undecimꝰ. Lar-
nis resurrectōem Et p hunc debemꝰ credere qꝫ in
die iudicij debemꝰ resurgere cū corpꝫ nostris ad
reddendū rōnem de factꝫ nostris. que fecimus in
hac vita. Et istū apposuit Thadeꝰ. ¶ Duodeci-
mus. Vitā eternā. ⁊ p hunc credere debemus qꝫ
i die iudicij qꝫ bona egerūt ibunt i vitam eternam.
qꝫo mala i ignem eternū. Et istū apposuit Ba-
thias vltimꝰ aploꝝ. posuit loco iude proditorꝫ Et
istos oēs articulos tenemur oēs sine aliqꝫ dubitatōe
firmi credere Et qꝫ hꝫ nꝫ crediderit saluꝰ eē nꝫ poterit

¶ Rubrica de septē peccatꝫ mortalibꝫ. scz.

Peccata mortalia sunt septem quoz su-
perbia caput ⁊ pncipiꝫ oim est. p quā
Lucifer de celo cecidit. ⁊ hō pꝫmus de
paradiso terrestri expulsus est. Et oim
maloz scz peccatū puenit ex quecunqꝫ sunt pnci-
piū sp est supbia hꝫ iobediētia mandatoꝝ dei. qꝫ qꝫ
dem iobediētia puenit ex fundamēto supbie ¶ Ue-
aūt eiꝰ ⁊ ditō itelligat. sciendū ē qꝫ supbia cōmitti
tur diuersis modis. Et pꝫmo qm est iobediēs ma-
ioribꝫ suis ⁊ despicit equales. ⁊ contennit minores

De inuidia.

suos ppter supbiam. Itē qñ p̄tendit litigando et
exclamando et vult oēs vin cere vt appareat sapien
tior ceteris. Item qñ p̄ iactantiaz se laudat. laudā
dor magnificando opa sua coraz hoīb̄ vt laudes
tur ab alijs Itē qñ p̄ hypocrasiz ostendit se bonū
z deuotum z tamen est iniquus z magnus pecca
tor. Item quando est pertinax z obstinatus i de
fendendo malum quod fecit vel dixit nec vult con
fiteri se errasse ppter eius supbia z vult ea scire
vltra ceteros. Item qñ discordat cum alijs. acci
piendo semp̄ contrariam partē. vt discordet se a cete
ris volendo sustinere suam opinionem p̄traverita
tem z esse ceteris meliorem ppter eius supbiam.

Item quando p̄sumptōe nouitatur fingit res no
uas. z mirabilia se fecisse vcl vidisse. vt reputet no
tabiliter ceteros. z laudet ab hoībus. Item qñ
do ñ recognoscit gr̄as sibi collatas a dō. h̄ pot̄at
tribuit eas suis meritis z virtutib̄ Itē qñ desiderat z
q̄rit sibi maiores honores q̄s ueniat. z existimat
seip̄s pl̄ valere q̄s valeat ppter suā supbiā Et ex his
modis cōmittit p̄ctm̄ supbie qd̄ ē mortale p̄ctm̄.

¶ De inuidia qd̄ ē fm̄ p̄ctm̄ mortale.

Inuidia ē fm̄ p̄ctm̄ mortale qd̄ ē vitium ī felē
cōmū. qm̄ nocet tācū sibi z nō alijs Nam
Inuidia sp̄ reddit hoīem iudū ī semetip̄o. Et cū
alia peccata mortalia videant dare aliquam dele
ctatōez sensualē h̄ miserimū vitium nullā penit̄ de
lectatōez dat. h̄ solam tristitiam sp̄ h̄z. Cōmittit̄
autem hoc peccatū mult̄s modis Primo qñ quis
gaudet d̄ aliō malo z tristat d̄ alieno bono Itē

De inuidia. De ira.

quā desiderat malū alienū. .z noller bonū alienum
ppter ei' inuidiā. Itē quā q̄s susurrat in occulto ve
recundiā. p̄mi sui vt diffiniet. p̄miū ap̄d hoies
ne sibi equalis in x̄tute reputet. Itē quā in publico
detrahit honori. z reputationi. p̄mi vel verecun
diam sibi inferendo. verecundā do eā coraz homi
nibus vt p̄mius despiciat. ne possit reputari eq̄
lis sibi in fama vel aliqua virtute. Itē quā q̄s im
pedit ne bonū aliquod perueniat ad p̄miū. siue
faciat h̄ cū verb̄ siue cū opere se vl' per aliū. Et
his z similib' modis cōmittit peccatuz inuidie qd̄
est mortale peccatū.

In Deira qd̄ est tertiu peccatū mortale.

Ra est tertiu p̄ctm mortale qd̄ est p̄ter ce
tera delicta mortalia nociuū tā p̄prio sub
iecto. i. ip̄i homini iracundo q̄ p̄ximo cō
tra quem irascit. Sibi em̄ nocet nimis. qm̄ facit
hoiem perdere rationem ad discernendū verum.
Unde facit qd̄ ammō hoiem effici bestiam z ani
mal brutū qd̄ caret rōne. Nocet etz p̄ximo prop̄
mala q̄ irat' homo facit ztra p̄miū suū. **C**om
mittitur autē hoc peccatum multz modis. Primo
quā q̄s de facili irascit z facit libenter q̄stionē cū p̄
ximo vl' cū verb̄ vl' cū factz. Itē quā q̄s de facili tur
bat i mēte suaz puocat ad iraz. Et h̄ vulgarit' d̄
spisima. q̄si h̄is toxicū i mēte sua. Itē quā q̄s isur
git de facili i ztumeliā siue iuriā p̄mi sui cū iuu
rijs z blasphemijs. Itē quā q̄s occidit l' mutilat ali
qd̄ mēbz ex aīo turbato ad offendēdū p̄rio. Itē
quā q̄s ex ira blasphemat nomē dei. z alioz scroū

De accidia:

vel fidem siue aliud nomen venerabile. Et his similibus modis committit peccatū ire quod est mortale.

De accidia quod est quatuordecim peccatū mortale.

Accidia quod est quatuordecim peccatū mortale. Et hoc est valde triste et reprehensibile peccatum. Cum enim deo dederit nobis sensus corporis. videlicet pedes et manus et cetera. ut laborare possimus et exercitare nos in hoc mundo in quo positi sumus et tamen in tristitia et inertia consumimus vitam nostram sine aliquo exercitio laudabili. valde in nobis reprehensibile est. **C**ham formica que est animal brutum absque ratione. et paruum preter cetera animalia. nullas quasi vires corporis habens tamen semper laborat ad victum quanto magis et nos qui rationem habemus et intellectum. non debemus inuacuum et inuacuum gratiam dei receperisse. **E**t hoc peccatum committit multis modis. **E**t primo quando quis stans ociosus cogitat malum. et cogitat quomodo possit suam malam machinationem producere ad effectum. Item quando quis per suam pigritiam non confidit multa bona facere que tamen facere possit sed tamen propter pigritiam suam non ponit se ad faciendum illa. **E**t tres quando homo non satisficit officio ad quod tenetur. et hoc facit propter inertiam et pigritiam suam. et hoc maxime considerandum apud clericos qui non debent propter pigritiam dimittere horam officii sui. Item quando homo efficit tristitiam ad bonum peragendum propter legem otium. **E**t tres quando homo stans sine exercitio cogitat malas cogitationes circa res illicitas. His autem similibus modis committit peccatum accidie. quod est mortale peccatum. et est nobis cauendum.

De auaricia.

De auaricia qđ est qñtū peccatū.

Auaritia ē qñtū pctm̄ mortale. qđ ē valde
a deo odiosum. qm̄ bona q̄ nob̄ ꝑcedit d̄s
grat̄i h̄ m̄do nos volum⁹ violent⁹ rapere
z cupide detinere. z nolū⁹ ea cōmunicare proxī
mis nr̄is. ¶ Et ideo Apl̄s multū vituperās h̄ vī
tū dīc. Auaritia ē idolorū fuit⁹ siue cultus. Nihil
em̄ ꝑt esse maḡ iniquū q̄ ponere se ad fuitutez
idolorū. z ideo h̄ valde magnū pctm̄ ē. Et ē magn⁹
laque⁹ Dyaboli. qz z ipam auaritiā multi q̄tidie
dānant. z ꝑmittit hoc peccatū ī mult̄s modis. Pr̄
mo qñ hō ponit totū ei⁹ animū ad acq̄rendū pecu
niam. ¶ Un̄ siue comedēdo siue bibēdo vel audien
do diuinū officiū sp̄ hz cor suū ad pecuniā cumu
landā ꝑpter ei⁹ auaritiaz z cupiditatē. Itē qñ hō
decipit pximū vt ab eo possit aliqd lucrari. Itē qñ
ꝑ cupiditatē non subuenit pximo ī sua necessitate
ꝑm̄ possibilitatē suā. Itē qñ ꝑ auaritiā nō satisfacit
familie sue ꝑm̄ occurrentē necessitatē siue ī cibo
siue ī poru siue ī vestituz similibz ꝑm̄ honestatem
sui stat⁹. ¶ Itē qñ nō puidz sibi ꝑi i vituz z vestituz
ꝑm̄ statū suū. ¶ Itē qñ dīc mendaciū z fac̄ piuria
vt pl⁹ v̄dat l̄m̄⁹ emat q̄ res valeat z h̄ vt lucret
aliqd ꝑt ei⁹ cupiditatē. Et sic plus diligit vnū
Dnariū q̄ honore d̄ei quē purat q̄ amore ꝑime
quē decipit. ¶ Itē qñ hō fac̄ iniusta lucra sic vsu
rā. z v̄ditōes vl̄ emptiōes. phibitas z silita illicita
lucra. qbz tot⁹ m̄ds hodierna die corrupt⁹ ē que
omnia ꝑt̄ ex crescentē auaritiā sunt introducta ꝑ
malitiā hominū. ¶ Un̄ z his similibz modis cōmit̄

De gula:

De peccatū auaritie qđ est pctm mortale.

De gula qđ est sextū pctm mortale.

Gula ē sextū pctm mortale. qđ inter cetera
g vicia ē valde bestiale. qm̄ fac hominez effi
ci tanq̄ porcū sine canē q̄ nihil appetūt ni
si saturitatē vtr̄. Sic em̄ fac gulosus hō. q̄ ipse
ponit totum bonum sue felicitatē ī gula. Un̄ apo
stolus in reprehensionem istorum dicit Quorū de
us venter est. faciunt em̄ isti ventrem suum deum
sibi. z conuertunt similitudinē dei. ī naturaz be
stie Unde dicit̄ Psalmista dicit homo cum in ho
nore esset non intellexit comparatus est iumentis
insipientibus z stultis fact̄ ē ill̄ Et ab isto vitō se ma
gine debēt clerici p̄cauere. qm̄ gula est incentiuū
z nutrimentū luxurie. Un̄ Apostolus dicit Fra
tres nolite in ebriarij vno in quo est luxuria. z hoc
peccatum gule committitur multis modis. **P**ri
mo modo quando homo per ingluuiem comedē
di non vult expectare tempus ordinatū ad come
dendum. Et in hoc peccant multi qui in die resur
rectōis summo mane surgunt z currunt ad come
dendum oua vel carnes anteq̄ audiant diuī
num officij. Similiter quidam faciunt in nocte
carnis priuū qui propter gulositatem z ingluuiem
stant ad comedendum carnes tota nocte. z oua
z similia. Unde tales peccant mortaliter z violās
quadagesimā q̄ incipit quo ad puatōes carniū
immediate post horā cene p̄cedent̄ dicit. Item cō
mittit hoc peccatū gula qm̄ q̄s querit z p̄curat ha
bere p̄ciōsa cibaria diuersorum saporum. vt cuz

De luxuria.

maiori gulositate comedere possit & bibere. ¶ Frē quando q̄s inordinate bibit & comedit plus assu-
mēdo quā sibi uentat solū ppter ingluuie & dele-
ctatōem gule. ¶ Frē qñ cū nimia uelocitate come-
dit. uel bibit ppter quod uidet potius ita deuora-
re q̄s comedere. ¶ Frē qñ ponit studiū suū & totaz
cogitatōem suā in bene comedēdo uel bibēdo. ita
q̄ ubi est ynus bolus siue morsell⁹. illū uult hēre. &
sic de bono uino. Et totam curā suaz consumit in
huiusmodi gulositatibus. ¶ Frē quando homo
quicquid habet expendit p gula sua. Item quādo
tempore p̄hibito ad comedendū carnes uel diebus
ieiunij aliq̄s non obseruat mandatū ecclie ppter
eius gulositatē. ¶ His autē & similibz modis com-
mittit peccatū gule qd̄ est peccatū mortale.

De luxuria qd̄ est septimū peccatū mortale.

Luxuria est septimum & ultimum peccatū
mortale quod est fetidum turpe & uerecun-
dum yltra cetera peccata in tantū q̄ etiā ei-
us nominatio est uerecunda inter mortales & hos-
nestas psonas q̄nto magis ei⁹ commissio. ¶ N̄ Apo-
stol⁹ uolens h̄ peccm̄ execrare ait. luxuria siue forni-
catio ne nomine & i uob. ¶ Et h̄ ē turpi⁹ ceteris pec-
catis. qm̄ alia peccā maculat solū aīam. h̄ autē pec-
catū tāte ē turpitudis q̄ corp⁹ deturpat yna & aī-
mā. Est q̄z piculosu yltra cetera uirtia. qm̄ hō faci-
lit capit i eo. ¶ N̄ nos possum⁹ pugnare cū ceteris
uirtijs & peccis h̄ ab isto oz fugere. ¶ N̄ clerici maxie
ab h̄ peccō se p̄cauē debēt. qm̄ tāto mag⁹ deū offē-
dūt peccādo i h̄ uirtō q̄ ceteri. q̄nto maiorem gr̄az

De luxuria

recepterūt a deo cui⁹ ministri facti sūt. **Uñ** dicit beatus Ambrosius⁹ i q̄dā suo sermone. **T**āto q̄s humilior atq; ad scrutandū deo promptior d; eē ex munere. q̄nto se obligatorē p̄spiciat i reddēda ratōne. **Uñ** magn⁹ terror et tremor d; eē in clericis ne imūdi accēdāt ad ministeriū christi. qm̄ sibi iudiciū māducant et bibūt s̄m apostolū. **E**t hoc pctm̄ cōmittit multes modis de q̄b; nō est multū pticulariter dicēdū. cū malicia p̄sentis t̄p̄is facile cognoscat et itelligat oēs modos ex q̄b; in hoc pctō hō peccare p̄t. **E**t tñ aliq̄ modi notent. **C**ōmittit em̄ h̄ pctm̄ luxurie. **C** Primo qñ hō in carnalib; desideriis et luxuriosis cogitatioib; delectat i mēte sua et vellet talia desideria adimplere. **C** Itē qñ hō loq̄tur yba luxuriosa et inhonesta cū desiderio et voluntate carnali. **C** Itē qñ videt aliquā p̄sonā et trahit ad libidinosas voluntatē in eam dicere dño nostro Iesu christo i euāgelio. **Q**ui viderit mulierē ad p̄cupiscēduz eā iā mechar⁹ est in corde suo. **C** Itē cōmittit hoc pctm̄ p̄ āplex⁹ et oscula libidinosā et alios inhonestos tact⁹ libidinosē cōmissos in semetip̄o v̄l i alia p̄sona. **C** Itē cōmittendo pctm̄ carnis cū corpis pollutoe. **E**t hoc cōmittit tot modis q̄t modis iniquitas carnis p̄t satisfacere sue voluntati libidinosē. **Q**uoz modoz tāto ē vn⁹ grauior altero q̄nto vnus magis displicer deo q̄ alter. **H**oc tñ p̄ sacerdotib; ē norādū. vt cū ex aliquo mō se senserint in hoc pctō polutos atq; imundos. nō accēdāt aliq̄ mō de pp̄inā ad celebrādū etiā si fecerint cōfessionē suā nisi necessitas cogere

De triplici modo peccandi in deum

quoniam post tale peccatum remanet immundicia corporalis quae non tollitur per confessionem sed meritalis culpa remittitur. si abstineat se quod fuerit in hoc peccato mortali maculatur per tres vel quatuor dies. vel occurrere necessitate celebranda de saltem per viginti quattuor horas se abstineat. ex quo tempore reintegratur inordinatio corporalis. **C** Nullus enim dicitur immundus accedere ad tantum sacramentum. Et si accedat sibi iudicium manducat et bibit. per verbum secundum apostolum super dicitur est Et istis omnibus modis committitur peccatum luxurie quod est mortale. Et ista septem vitia super numerata sunt peccata mortalia quae dantur aiaz ad mortem eternam **C** Rubrica de triplici modo peccandi in deum.

Sciendum est quod tripliciter peccatur in deum. quoniam sicut aliquando peccatur in patrem aliquando in filium aliquando in spiritum sanctum **C** In patrem quod dicitur peccatur per fragilitatem siue imperentiam. quoniam potentia quae est sibi contraria attribuit patri. Unde quoniam homo vellet non peccare et tamen superueniente teratone non est fortis ad resistendum sed per fragilitatem suam vincitur ab ipsa teratone tunc dicitur peccare in patrem quoniam per potentiam peccat. Et hoc modo peccavit Petrus quoniam christum negavit quoniam timore mortis sed fecit Unde per fragilitatem hoc fecit. id est dicitur peccasse. In filium peccatur per ignorantiam. quoniam sapientiam se sibi contraria. quae attribuit filio. Unde quoniam homo non cognoscit id quod cognoscere debet. et putat non peccare peccat. tunc dicitur peccare in filium. quoniam per ignorantiam peccat Et hoc modo peccavit Paulus persequendo ecclesiam dei. quoniam ignorabat christum esse filium dei. et sic per ignorantiam peccavit. **C** In spiritum sanctum peccatur per malitiam. quoniam bonitas quae est sibi contraria attribuit spiritui sancto. **C** Unde quoniam homo

De operibus miscēie

recognoscit peccatū et potest resistere ipsi peccato et tamen non vult sed
per solā malitiā dat causam peccato. tūc dicitur peccare in
spiritū sanctū quia per malitiā suam peccat non per fragilitatē
vel ignorantiā. Et hoc modo peccauit Judas per
ditorem tradens christum quia sepe admonitus a christo poterat
desistere ab ipsa peccatione. ¶ Et sciebat se peccare
quia cognouit se tradere sanguinē iustorum. Et tamen
per suam maliciam atque iniquitatem voluit pec-
care. et sic per malitiā peccauit. ¶ Peccatum in pa-
tre et filiū remittit quia de facili superuenit contritio per
quā homo ducit ad penitentiā. et impetrat remissio-
nem peccatorum. sic fuit in Petro et Paulo qui penitentiā
ducti sunt et salui facti sunt. ¶ Peccatum autem in spi-
ritū sanctū neque remittit in hoc seculo neque in futu-
ro. id est difficile est ut remittat in hoc seculo quantum ad
culpā et in futuro quantum ad penam quia postquam voluntas
obstinata est in malū non potest habere in se penitentiā nec
contritionem. et a deo nunquam habet remissionem. Et sic fuit in
Iuda peccatore. qui finaliter desperat laqueo se suspendit
et descendit in infernū et in damnationem eternā. Et sic non
habuit remissionem in hoc seculo quo ad culpā neque
in futuro quo ad penam.

¶ Rubrica de operibus misericordie.

¶ Licet dicitur quod dupliciter agitur in misericordiaz cum proximo. uno modo corporaliter. id est subueniēdo sibi
in corpore. alio modo spiritualiter. id est subueniē-
do sibi in spiritu. ¶ Opera vero misericordie que
subuenimus proximo in corpore sunt septem
Quorum primum est pascere famentem hoc est quod homo videt
pauperem habere famem dare sibi ad comedendum. post

rareſſimē. hoc ē qñ hō videt pauperē habere ſi-
 tim. dare ſibi ad bibendū. Veſtire nudos hoc ē
 qñ hō videt pauperē nudū z habere neceſſitatez
 in veſtibz vñ calciamentis ſubuenire ſibi z coopire
 eū p ei⁹ neceſſitate. **V**iniſtrare infirmis. hoc eſt
 qñ hō videt vñ ſentit aliquē infirmū q̄ hz neceſſi-
 ratē vt ſibi ſeruiat. ſeruire ſibi in ſua infirmitate z
 ſibi adminiſtrare. **V**iſitare in carceratos. hoc
 ē ire ad carceres ad viſitandū z confortandū carcerato-
 ros. z eos redimere ex ſua facultate ſi p̄t. vñ p̄cu-
 rare ſibi elemoſinas alienas ſi ex ſuo nō p̄t. **S**u-
 ſcipere pegrinos hoc ē nō habētes domos vñ ho-
 ſpitiū recipere eos in domū p̄p̄riā z dare ſibi coop-
 toriū z reſectōez. **S**epelire mortuos. h̄ ē qñ hō
 videt corpora mortuoz q̄ nō habēt q̄ eoz corpora
 ſepeliāt ſepelire ea ſi p̄t. vñ facere ea ſepeliri cū ele-
 moſina aliena. Et hec oīa ſunt opa miſericōdie de q̄-
 bus ibim⁹ in die iudiciū redderātōem.

Rubrica de fine mūdi z de extremo iudicio

Vrimo vt de extremo iudicio z finali iudicio qd̄ erit in fine mūdi aliqd̄ denotetur.

Sciendū ē q̄ iſte mūduſ habebit finē
 z tot⁹ deſtruet z p̄buret p̄ ignem de celo miſſuz. z
 poſt hoc erit iudiciū generale oīm hominū q̄ fue-
 runt ab adā vſqz ad finē ſeculi. q̄ oēs h̄nt reſurget
 re cū corporibz ſuis. z h̄nt reddere de factis p̄p̄rijs
 ratōez. Et q̄ bona egerūt ibūt in vitā eternā. q̄ ve-
 ro mala in ignē eternū. Eſt q̄qz notandū q̄ licz aīa
 exp̄s a corpore mediate ſit iudicata ad bonum vñ
 ad malū ſm ei⁹ merita. c̄ tñ extremū iudiciū neceſ-

Extremo iudicio

sanū in q̄ iudicabit ois hō vl̄ tot⁹ hō. s. aīa cū cor
pore. qz sicut insimul bonū vl̄ malū fecerūt. ita pe
nā vl̄ meritū habeant. Aīa autē p̄us iuste iudicat
ad bonū vl̄ ad malū qz etiā p̄us q̄ corp⁹ bñ vl̄ ma
le opata ē. Nā anteq̄ corpus aliqd̄ operetur sp̄ aīa
h̄z p̄us voluntatē agendi illud. z sic p̄cedit corp⁹ in
q̄cuq̄ actu. Et ideo sm̄ dei iusticiā debz etiā ip̄m
corp⁹ p̄cedere in pena vl̄ in merito. ¶ Itē aīa cū
egredit̄ a corpore nō h̄z totū meritū vl̄ totā penaz
quā dz̄ habere vnita cū corpore ī die extremi iudi
cij. qz multa sunt p̄uilegia z gaudia celestia q̄ dā
tur corporei vltima dotes aīe. Et similit̄ multa sūt
tormenta infernalīa q̄ pueniūt corp̄i tm̄ de q̄b̄ sup̄
dictū ē. Et de talibz nō poterit fieri plenū iudiciū
soli aīe sine corpore. z iō ē necessariū ad itegraz z ple
nā dei iusticiā. vt̄ ī extremū z vlt̄ iudiciū fiat. in q̄
deē vniciq̄ itegra merces suoz operū in aīa q̄
in corpore. Est tñ sciendū q̄ ante mūdi finē veni
et antichristus q̄ nasci dz̄ in babilonia z veniet in
iherlm. dicēs se eē xp̄m. vez messīā z oēs iudei cre
dent in eū. Erit. n. hō vitiosus. faciēs multa mira
bilia stute dyaboli. Et cū penis z tormēt̄ flagel
labit xp̄ianos nolētes credere in eū. pp̄t qd̄ sedu
cet multos. ¶ Venient autē interim enoch z hel
lyas q̄ reseruant̄ in testimoniū xp̄i in paradiso ter
restri. z p̄dicabūt ztra antixp̄m. Et pp̄t eoz p̄dē
catōes mlti reprobabūt ip̄m antixp̄m tā iudei q̄
xp̄iani. Antixp̄s at̄ vidēs se reprobari ex eoz p̄dē
catōibz occidz eos. z p̄ tridūū resurgēt. z leuabūt
in cellū. Post mortē p̄o enoch z helye. p. xv. dies

regnabit antixps i magna gloria putans se oia superas-
 se postquam occiderat Enoch et Helya. h. die. xv. p.
 eorum morte Antixps occidet a dei potentia p. **U**-
 hael archangelu. Iudei pro videtes malu sine an-
 tixpi oes convertent ad fide veri xpi. et tunc erit vnus
 ouile et vnus pastor. Interfecto at antixpo non statim
 erit iudicium. h. plus erunt signa magna i celo et i terra
 ad scandu vtz iudicium qd postmodu e fiendu. **N**a
 fm q dicit **Matth. xxiiij. ca.** Sol obscurabitur et luna
 non dabit lumē suum. Stelle de celo cadēt. et virtutes
 celoz mouebunt. **S**z moralit̄ itelligēdo itellige
 re possumus q sol obscurabit. i. xps q est iusticie
 efficiet obscurus tra nos. et rigidus. et usq vn solz no-
 bis ee p̄ et misericors. luna non dabit lumē suū. i.
 p̄go maria q est luna electa non dabit lumē sue iter-
 cessionis. quā p nobis sp facit ad filiū. Stelle de
 celo cadēt. i. sc̄i q fulgebūt sic stelle i p̄spectu dei
 de celo cadēt q̄ntū ad nrā et intercessionē. qm̄ sc̄i
 q̄s habem⁹ in aduocaros nostros non intercedent
 tūc p nob. nisi p iusticia dei. et virtutes celoz moue-
 bunt. i. angeli q sūt nūc ad nrām custodiā tūc erūt
 p̄tra nos ad iudicādu et accusādu nos i p̄ctis nrīs
 de qb̄ noluerim⁹ p̄nāz agere et ita mouebunt de
 fauore i odiū **S**z an̄ hec signa celestia erūt signa i
 terra magne p̄fectionis. qm̄ vt dicit **Luce. xxi. ca.**
Surget gens p̄tra gētes. et regnū aduers⁹ regnū
Et terre mot⁹ erūt p loca magni. **E**t pestilētie et
Fames et. **E**t hec oia iicia dolorū sūt. **H**ec atz ml-
 ta alia signa magna erūt. **E**t p̄ hec cōcedētibz et bē-
 bētibz hoibz veniet ignis magn⁹ de celo. et p̄burz

Extremo iudicio

totā terrā ita q̄ oīa in cinerē uertit̄ Et factā p̄ sū/
marōe omnīū rez ad sonū tube oēs resurgēt cum
corporib⁹ suis tā boni q̄ mali ita q̄ oēs erūt in sta
tura trigintatriū ānoꝝ s̄m etate in q̄ xp̄s et̄ surre
xit. Erūt tñ boni pulchri z lucidi z impassibiles.
Mali āt deformes turpes z passibiles Et oēs co
adunabunt̄ in valle Josaphat. q̄ ē p̄ hierl̄m.
Et factā oīm gregatōe q̄ fuerūt ab Adā vsq̄ ad
finē mūdi. Tūc ueniet iudex. s. iesus xp̄s fili⁹ dei
uiuū cū p̄tate m̄gā z maiestate sup̄ nubē candidā
et cū eo sc̄toꝝ milia. z sepabūt̄ boni a mal⁹ qm̄ āge
li ponēt bonos a dextr⁹ malos āt ad sinistros Pa
rato qd̄ ē iudicio tūc dicit̄ iudex his q̄ a sinistr⁹ erūt
p̄tāz i gratitudies suas. qm̄ noluerūt facer̄ mīaz
cū p̄rio suo subueniēdo sibi i necessitatib⁹ suis tā
corp̄alib⁹ q̄ et̄ sp̄nalib⁹ p̄t̄ qd̄ dabit̄ s̄niāz p̄dēna
toriā p̄tra eos dicēs Ite maledicti in ignē eternū
His āt q̄ a dextr⁹ erūt dicet̄ bona opa sua z oēm
mīaz suā quā fecerūt cū p̄rio suo administrādo s̄
bi in oīm necessitate sua. p̄t̄ qd̄ dabit̄ eis s̄niānt
meritoriā dicēs. Venite b̄ndicti p̄ris mei p̄cipite
regnū meū z sic imediatē fiet̄ haz s̄niarū executio
qm̄ s̄būt̄ mali in ignē eternū boni āt in uitā eternā
Eui⁹ ille nos faciat eē p̄ticipes q̄ uiuūt z regnat
in secula seculoz amen.

Explicit p̄ceptorū uene. Nicolay de lyra auz
alijs q̄busdā cert⁹ tractatū puritib⁹. p̄dicantib⁹
necnō p̄fessōes audiētib⁹ mltū ueniēs Imp̄ssū
Colonie in ātiq̄ foro p̄ me Hermānū Hongare
de Kerwyck Anno dñi 1499. p̄. mēsis May

3400

1817

